

T.C.
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
SOSYAL HİZMET YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

SUÇA SÜRÜKLENMİŞ ÇOCUKLARIN ANNELERİNİN
ÇOCUKLARINA İLİŞKİN ALGISI: SİİRT ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
NERİMAN KAZAK EKİNCİ

TEZ DANIŞMANI
DR. İ. BÜLENT İLİK

ANKARA - 2016

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS / DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Tarih 09 / 09 / 2016

Öğrencinin Adı, Soyadı : Neriman KAZAK EKİNCİ

Öğrencinin Numarası : 21410063

Anabilim Dalı : Sosyal Hizmet

Programı : Yüksek Lisans

Danışmanın Unvanı/Adı, Soyadı : Dr. Bülent İLİK

Tez Başlığı : Suça Sürüklenmiş Çocukların Annelerinin Çocuklarına İlişkin algısı: Siirt Örneği

Yukarıda başlığı belirtilen Yüksek Lisans tez çalışmamın; Giriş, Ana Bölümler ve Sonuç Bölümünden oluşan, toplam 111 sayfalık kısmına ilişkin, 26. / 08. / 2016 tarihinde tez danışmanım tarafında "turn it in" adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 15'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç
2. Alıntılar hariç
3. Beş (5) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

"Başkent Üniversitesi Enstitüleri Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Usul ve Esaslarını" inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Öğrenci İmzası:.....

Onay

09 / 09 / 2016

Öğrenci Danışmanı Unvan, Ad, Soyad,

Dr. i. Bülent İlik

KABUL VE ONAY

Neriman KAZAK EKİNCİ tarafından hazırlanan “Suça Sürüklenmiş Çocukların Annelerinin Çocuklarına İlişkin Algısı: Siirt Örneği.” adlı bu çalışma jürimizce Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Kabul (sınav) Tarihi: 06/09/2016

(Jüri Üyesinin Unvanı, Adı-Soyadı ve Kurumu):

Jüri Üyesi: Dr. Bülent İLİK
(Başkent Üniversitesi)

Jüri Üyesi: Yrd. Doç. Dr. Seda ATTEPE ÖZDEN
(Başkent Üniversitesi)

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Elif GÖKÇEARSLAN ÇİFÇİ
(Ankara Üniversitesi)

İmzası

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

...../...../20.....

Prof. Dr. Doğan TUNCER
Enstitü Müdürü

Teşekkür Sayfası

Öncelikle bu çalışmayı yapmam konusunda gerekli izinlerin verilmesini sağlayan Siirt Valiliği'ne çalışmaya olanak tanıdıkları için çok teşekkür ederim.

Bütün çalışmam boyunca, bana yol gösteren ve çalışma heyecanımı diri tutmaya çalışan, bende değeri bir hocadan öte olan tez danışmanım, çok değerli hocam Dr. Bülent İLİK'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmam boyunca ne kadar şanslı olduğumu her seferinde bana hissettiren, önerilerini ve katkılarını benden esirgemeyen, Sosyal Hizmet Uzmanının 'Güçlendirme Yaklaşımını' üzerimde fazlaca uygulamak zorunda bıraktığım, modumun düştüğü her anda ayaklarımın beni odasına sürüklediği, şen gülüşlerine ve hayata bakış açısına hayranlık duyduğum, canım hocam Doç. Dr. Arzu İÇAĞASIOĞLU ÇOBAN'a çok teşekkür ederim.

Sevgi evlerinde staj yapmanın bana en büyük katkısı olan, çalışmam boyunca beni sürekli yüreklendiren ve yol gösteren, bilgisini ve vaktini benimle paylaşan, kötü olduğum her anımda aradığım ve her seferinde ulaştığım, canım arkadaşım Arş. Gör. Münnever GÖK'e teşekkür ederim.

Benim hayal edemeyeceğim kadar iyi ve koca yürekli düşündüren, hissettiren ve yaşatan ÇEKOM'un güzel insanları iyi ki varsınız. Sonsuz sabrı ve neşesi için oda arkadaşım, Psikolog Uğur Ümmiye ÖZKAL'a, nitel araştırmanın analizi konusundaki bilgisini konuşturan ve bana yardımcı olan canım arkadaşım Psikolog Duygu ATA'ya, tezimi kendine dert edinen, benim için çaba sarfeden, arkadaşlığından keyif aldığım ve cümlelerimin içinde benimle beraber kaybolan arkadaşım Psikolog Büşra GÖK'e, benimle aynı kaderi paylaşan ve doktora tezi ile uğraşırmasına rağmen desteğini esirgemeyen oda arkadaşım Psikolog ve müstakbel Dr. Evren HOŞRIK'e çok teşekkür ederim.

Çalışmamı yapmam için bana olanak tanıyan Siirt Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'ne çok teşekkür ederim.

Tez yazımı esnasında izine ihtiyaç duyduğum her anda beni destekleyen Ankara Çocuk Evleri ve Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü idarecilerine teşekkürü borç bilirim.

Hayatımın iyi kötü her anında yanımda olan, her anlamda desteğini hissettiğim, benim için değeri hiçbirşeyle ölçülemeyecek canım arkadaşım, biricik dostum Damla GÜNER'e çok teşekkür ederim.

Hem kardeşlikleri hem de arkadaşlıkları ile çift olarak çok sevdiğimiz şakaları, esprileri ve destekleri ile sürekli olarak moral veren ve motive eden, çalışmama katkı sunan Feyza Ceren AYBEY ve Emre AYBEY'e çok teşekkür ederim.

Çalışmamı bitirmemi dört gözle bekleyen ve sürekli iyi dilekleri ile beni mutlu ve motive eden, bir ailem daha olduğunu her zaman hissettiren ve yaşatan EKİNCİ ailesine sonsuz teşekkür ederim. İyi ki varsınız.

Bugünlere gelmemde büyük emeği ve katkısı olan, eğitimim boyunca beni maddi ve manevi her anlamda sürekli destekleyen, hiç yalnız bırakmayan, evlatları olduğum için kendimi her zaman çok şanslı hissettiğim güzel ailem'e sonsuz teşekkür ederim. Siz olmasaydınız bu günlere gelemezdim. Bizlerin eğitimi için kendi hayatından ödün veren bütün hayatını bizlerin eğitimine adayan canım abim Adnan KAZAK'a ve bütün canımdan öte karındaşlarıma çok teşekkür ederim. İyi ki varsınız.

Son olarak bu tezin ortaya çıkmasında en büyük paya sahip olan, katkı ve desteğinin dışında bütün sorumluluklarımı üstlenerek, tezime yoğunlaşmama olanak tanıyan, çalışmam boyunca her türlü çabayı göstererek, yeri geldiğinde benimle oturup çalışan, değerini tarif edemeyeceğim, canım eşim Umut Utku EKİNCİ'ye tüm kalbimle teşekkür ederim.

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, mükerrer suç işleyen çocukların suça sürüklenme nedenlerinden olan aile faktörünün etkilerini belirlemektir.

Araştırma Siirt Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğüne suçasürüklenmesi sebebiyle hakkında sosyal inceleme raporu yazılmış 16 anne ile derinlemesine görüşmeler yapılarak gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler annelerin evlerinde yapılmıştır. Görüşme esnasında, annelerinde izni ile ses kayıt cihazı kullanılmıştır.

Nitel araştırma yöntemi kullanılarak, yapılan araştırmada annelerden, çocuklarının mükerrer suç durumuna ve yaşadıkları sürece ilişkin değerlendirmeleri alınmaya çalışılmıştır. Araştırmanın verileri çocuklar hakkında düzenlenmiş sosyal inceleme raporları ve yarı yapılandırılmış mülakat formu aracılığıyla ve derinlemesine görüşme tekniği ile toplanmıştır.

Araştırma verilerinin analizi sonucunda, kentteki mükerrer suç olgusuna ilişkin önemli bulgular elde edilmiştir. Suça sürüklenen çocukların tamamı çok kardeşlidir. Annelerin çoğunlukla çocuklarının suça sürüklenmesini arkadaş çevresi, sosyal çevre, yoksulluk, eğitimsizlik gibi nedenlere bağladıkları ortaya çıkmıştır. Anneler ile yapılan görüşmeler sonucunda ortaya çıkan bir diğer önemli öge de, çocukların hayatlarının her anında (aile, okul, sosyal çevre) fiziksel şiddete maruz kaldıklarıdır. Araştırmaya katılan annelerin çocuklarının tamamına yakını, cezaevine girip çıkmıştır. Çocukların büyük çoğunluğunun, sigara, esrar ve uyuşturucu madde alışkanlıkları olduğu saptanmıştır. Araştırmaya dahil edilen annelerin neredeyse tamamı çocuklarının başarısız eğitim hayatları olduğunu ve okulu bıraktıklarını belirtmiştir.

Araştırmanın sonucunda mükerrer suç olgusu ile karşı karşıya olan çocukların, aile ve sosyal çevresinde uygun rol modeller bulunmadığı, kentte çocukların boş zamanlarını etkili değerlendirebilecekleri sosyal donatı alanlarının yetersiz olduğu belirlenmiştir. Araştırma da annelerden alınan bilgiler doğrultusunda mükerrer suçun önlenmesine ilişkin önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk suçluluğu, suç, çocuk, mükerrer suç, suça sürüklenmiş çocuk.

ABSTRACT

The purpose of this study is to determine the family factors which are among the reasons of juvenile recidivism.

This study is carried out thoroughly with the 20 mothers whose social investigation report are written about their children delinquency by the Siirt Family and Social Politics Provincial Directorate. Interview were conducted in the homes mothers. During the interviews, recorder was used with the permission of the mothers.

Qualitative method is chosen for this study's method. Accordingly, the evaluation of experience of mothers related to their children delinquency was made in a comprehensive manner. The data of the study was collected via social investigation reports about the juveniles, semi structured interview form, and by one to one interview technique.

As a result of analysis of the data of this study, significant findings about the recedivism in the city were obtained. Most of the delinquent juveniles have multi siblings. It has emerged that mothers mostly correlated their children delinquency with the peer influence, social influence, poverty, lack of education. Another important element which was emerged during the interview with the mothers is children being exposed to physical abuse (family, school, social environment) every moment of their life's. Almost every juveniles whose mothers' joined the study were convicted. It was determined that most of the juveniles have habits of using cigarette, marijuana and drug. Almost every mother joined the study stated that their children had unsuccesful educational life and dropped out of school.

As a result of the study, it is determined that there is absence of appropriate role models for juveniles exposed to recidivism and there is insufficient social reinforcement area in the city for juveniles to spend their times. In accordance with information obtained from the mothers, suggestions are included to prevent juvenile recidivism in the study.

Keywords: juvenile delinquency, delinquency, juvenile, recidivism, juvenile offender

İÇİNDEKİLER

ÖZET	IV
ABSTRACT	V
KISALTMALAR	IX
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	X
TABLolar LİSTESİ	XI
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM I. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	4
1.1. Suça Sürüklenmiş Çocuk Tanımı	4
1.2. Mükerrer Suç Olgusu	5
1.3. Suç Davranışının Nedenlerini Açıklayan Kuramlar.....	8
1.3.1 Suç Olgusunu Açıklayan Sosyolojik Kuramlar.....	9
1.3.1.1 Sosyal Yapı Kuramları.....	10
1.3.1.1.1 Fonksiyonalist Kuram	10
1.3.1.1.2 Gerilim Kuramı	10
1.3.1.1.3 Alt Kültür Kuramları.....	11
1.3.1.1.4 Sosyal Ekoloji Kuramı	11
1.3.1.2 Sosyal Süreç Kuramları	12
1.3.1.2.1 Sosyal Öğrenme Kuramı	12
1.3.1.2.2 Kontrol Kuramı	13
1.3.1.2.3 Etiketleme Kuramı	13
1.4. Uluslararası Hukukta Suça Sürüklenmiş Çocuk.....	14
1.5. Türk Ceza Hukukunda Suça Sürüklenmiş Çocuk	15
1.5.1 Suça Sürüklenmiş Çocuğun Adli Süreci	17
1.6. Çocukların Suça Sürüklenme Nedenleri.....	22

1.6.1	Kentleşme ve göç.....	23
1.6.2	Aile	24
1.6.3	Okul, İş ve Arkadaş Çevresi	29
1.7.	Suçta Sürüklenmiş Çocuklara Yönelik Uluslar Arası Hizmetler ve Onarıcı Adalet Programları	33
1.7.1	Mağdur-fail arabuluculuğu	34
1.7.2	Toplum ve aile grup konferansları.....	35
1.7.3	Ceza belirtme çemberi	35
1.7.4	İyileşme çemberi.....	36
1.7.5	Onarıcı denetimli serbestlik ve toplum kurulları ile paneller	36
1.8.	Türkiye’de Durum	37
1.9.	Suçta Sürüklenen Çocuklara Yönelik Sosyal Hizmet	38
1.10.	Araştırmanın Problemi	40
1.11.	Araştırmanın Amacı	42
1.12.	Araştırmanın Önemi	43
1.13.	Araştırmanın Sınırlılıkları	44
1.14.	Tanımlar	44
BÖLÜM II. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....		45
2.1.	Araştırmanın Modeli	45
2.2.	Çalışma grubu.....	45
2.3.	Veri Toplama Süreci.....	46
2.3.1	Görüşme Süreci	47
2.4.	Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması	48
BÖLÜM III. BULGULAR VE YORUM.....		51
3.1.	Mükerrer Suçta Sürüklenmiş Çocukların Sosyo-Demografik Özellikleri.....	52
3.1.1	Yaş ve cinsiyet Durumu	52
3.1.2	Oturulan bölgenin özellikleri.....	53

3.1.3 Suç deneyimi	56
3.1.4 Karşı karşıya kaldığı riskler.....	58
3.1.5 Eğitim durumu.....	59
3.1.6 İş durumu.....	63
3.1.7 Arkadaşlara ilişkin özellikler.....	64
3.2. Suça Sürüklenmiş Çocukların Annelerinin Evlilik Öyküleri	66
3.2.1 Evlilik bağının kurulma şekli	68
3.2.2 Aile ile ilgili özellikler.....	70
3.2.3 Ailede İletişim	75
3.3. Ailenin Ceza ve Tedbirlere İlişkin Algıları	77
3.3.1 Alınan tedbirler.....	77
3.3.2 Cezaevine ilişkin algı.....	79
3.3.3 Çocuk ile ilgili başvurulmuş yerler ya da hizmet alınan kurumlar	80
BÖLÜM IV. SONUÇ ve ÖNERİLER	83
4.1. Sonuç ve Öneriler	83
KAYNAKÇA	90
EK 1. GÖRÜŞME FORMU	99
EK 2. GÖRÜŞME ÖRNEĞİ	101

KISALTMALAR

ASPİM	: Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü
BMÇHS	: Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi
ÇKK	: Çocuk Koruma Kanunu
ÇODEM	: Çocuk Destek Merkezi
SSÇ	: Suça Sürüklenmiş Çocuk
ÇHS	: Çocuk Hakları Sözleşmesi
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
Akt	: Aktaran

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Çocuk Suçluluğunda Adli Süreç	17
Şekil 2. Ceza sorumluluğu açısından çocuklar.....	19

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Araştırma Verileri Doğrultusunda Oluşturulan Temalar, Kategoriler ve Alt Kategoriler.....	50
Tablo 2. Suça Sürüklenmiş Çocukların Genel Durumuna İlişkin Bulgular	52
Tablo 3. Ailelerin Genel Durumuna İlişkin Bulgular	67

GİRİŞ

Suç ve çocuk suçluluğu kavramları geçmişten günümüze tüm toplumların ortak sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuğun, kavram olarak tanımlanması 17. yy. ortalarına dayanmaktadır. Bu tarihe kadar çocuk hakları konusu gündeme gelmemiştir. Yoksulluk nedeniyle sıkıntı yaşayan toplumlarda çocuklar aileye gelir getirici bir unsur olarak görülmektedir. Bu sebeple erkek çocukları fiziksel olarak son derece ağır işlerde çalıştırılmış, kız çocukları ise ev işlerinde çalıştırılmıştır. 19. yy.' a kadar bu şekilde ihmal ve istismar edilen çocukların hakları ilk kez bu yüzyılda konuşulmaya ve tartışılmaya başlanmıştır. Sanayi devriminin yapıldığı ve kitlesel yoksulluğun yaşandığı, çocuk işçiliğinin çok yaygın olduğu dönemlerin sonrasında dünyada çocukların yaşam koşullarının iyileştirilmesine yönelik çalışmalar başlatılmıştır. Ülkemize baktığımızda da çocukların önemsendiği görülmektedir. TBMM'nin açılış tarihi olan 23 Nisan Çocuk Bayramı ilan edilerek, bu gün ilk olarak 1920 yılında kutlanmıştır.

1924 yılında 'Cenevre Sözleşmesi imzalanarak çocukların haklarını korumak için yasal düzenlemeler yapılmıştır. Böylece Türkiye çocuk haklarını önemseyen ilk devletler arasında yerini almıştır.

1961 Anayasasının 43. ve 50. maddeleri ile çocukların çalışma yaşamında korunması ve eğitim durumlarına yönelik hakları üzerinde durularak bu haklar devlet güvencesi altına alınmıştır (Kunt:2003,26).

1982 anayasasında ise çocuğun ailesinin yanında korunması ve himayesi konusunda yapılacak olan düzenlemeler ele almış ve bunun sağlanamadığı durumlarda devlet kurum ve kuruluşlarının çocukların himayesini sağlaması ile ilgili maddelere yer verilmiştir.

Ülkemiz tarafından 14 Ekim 1990'da imzalanan BMÇHS27 Ocak 1995 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu sayede ülkemizdeki çocukların haklarının uluslararası bir platformda ele alınmasına olanak tanınmıştır. ÇHS kapsamında çocukların karşılaşabilecekleri riskler gözönünde bulundurularak kapsamlı yasal düzenlemeler yapılmıştır. Çocuğun suça sürüklenmesi de bu riskler arasına alınmıştır. Bu nedenle suça sürüklenmiş çocuk mağdur çocuk olarak görülmüş ve tüm hakları yasalarla korunmaya çalışılmıştır.

Suça sürüklenen çocuklarla ilgili yapılan araştımalarda, çocuğu suça iten birçok neden tespit edilmiştir. En temel nedenler olarakyoksulluk, eğitimsizlik, arkadaş çevresi, göç, madde bağımlılığı, ebeveynlerin tutum ve algısı, terör olayları, ailenin yaşadığı çevre olarak karşımıza çıkmaktadır (Öntaş ve Akşit, 2006:141).

Çocuklarla ilgili hukuki süreçlere bakıldığında ise, suça sürüklenmiş çocuklara yönelik cezai ve hukuki yaptırımların tamamının ÇHS ve 5395 sayılı yasanın tedbirleri doğrultusunda uygulanmaya çalışıldığı görölmektedir. Suça sürüklenen çocuklarla ilgili 2005 yılına kadar hazırlanan bir yasal düzenlemenin olmaması nedeniyle, TCK hükümlerinin çocuklara uyarlanarak işlem yapıldığı dikkat çekmektedir. 15 Temmuz 2005 tarihinde ÇKK kapsamında korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Suça sürüklenmiş çocukların hukuki süreçlerinde alınabilecek tedbirlere öncelik verilmeyeve özgürlükten yoksun bırakma en son çözüm olarak düşünölmeye başlanmıştır. Ancak uygulama alanında suça sürüklenen çocukların rehabilastasyonu için gerekli ve yeterli müdahalelerin geliştirilememiş olması mükerrer suça uygun ortamı oluşturmaktadır.

Mükerrer suç, kişinin bir kez suç işledikten sonra, suç davranışını tekrarlaması durumudur(Dönmezer,1997). Özellikle çocukluk çağında mükerrer suç işleyen çocukların ileriki yaşlarında kronik suçlu olma potansiyelinin çok yüksek olduğu yapılan araştırmalarda tespit edilmiştir.

Benda ve Tollet(1999) tarafındanAmerika Birleşik Devletleri, Arkansas Eyaleti'nde 11-17 yaşları arasındaki 244 çocuk ile yapılan çalışmada; ceza sisteminin içine giren çocukların, rehabilitasyonunun oldukça güç olduğuna değinilmiştir.Arkansas Eyaleti'nde suça sürüklenen çocukların rehabilitasyonu için cezaevinden ayrıldıktan sonra katılımlarının zorunlu olduğu beşaşamalı bir program uygulanmaktadır. Bu program yerleşim servisleri, akrediteli eğitim programı, mesleki eğitim veren servisler, kişi, grup ve aile danışmanlığı, yaşam becerisi müfredatını içeren sekiz servisten oluşmaktadır. Çalışma kapsamında birincil müdahale çocuklara yapılırken, ikincil müdahalenin çocukların ailesine yapıldığı görölmektedir.

Çocuğun ilk defa suça sürüklenmesinin ardından ailenin tutumu veyönlendirmesinin çocuğun suç davranışını tekrarlaması üzerindeetkili olduğu

düşünülmektedir. Çocukla doğrudan vakit geçiren ve eğitiminde aktif rol oynayan annelerin tutumu çocuğun da davranışlarını olumlu yönde şekillendirmektedir. Bir çocuğun ilk sosyal çevresi ailesidir ve çocuk ilk eğitimini ailede alır. Bu yüzden aile bireyleri çocuğun sağlıklı gelişimini sağlamakla yükümlüdür. Prososyal davranışın ya da anti sosyal davranışın gelişiminde çocuk için rol model olarak ebeveynler önemli etkilere sahiptir. Özellikle çocukların temel bakım ve gözetiminde babalara, annelere oranla daha büyük roller verilmektedir. Yukarıda sayılan bu nedenlerle çalışmanın temel amacı, mükerrer suç işleyen çocukların suç işleme nedenlerinin annelerinin gözüyle değerlendirilmesidir. Çalışmanın sonucunda çocukların birden fazla kez suça yönelten etkenlerin neler olduğu ortaya konulmaya çalışılacaktır.

BÖLÜM I.

KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Suça Sürüklenmiş Çocuk Tanımı

ÇHS'ye göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, onsekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılmaktadır. Bu yüzden onsekiz yaş, hukuki anlamda yetişkinliğin başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Ancak “Çocukluk dönemi tanımında yaş ölçütü yeterli bir değildir. Toplumlar arasında ve zaman içinde farklı yaş sınırları kullanılabildiği gibi, dinsel, geleneksel ve hukuksal bazı ölçütler de çocukluk döneminin tanımında etkili olmaktadır. Kullanılan ölçütler ne olursa olsun çocukluk dönemi; fiziksel, ruhsal ve toplumsal gelişmenin hızla sürdüğü ve bu nedenle özel korunmayı gerektiren bir dönemdir. Bu dönemde, bir yandan bedensel gelişim sürerken bir yandan da duygusal gelişimin temelleri atılmakta, zekâ, dil ve düşünme yeteneği gelişmektedir. Bununla birlikte çocukluk, içinde yaşanılan ortamın etkileşim sistemleri çerçevesinde toplumsallaşmanın gerçekleştiği bir dönemdir” (İlik ve Türkmen, 1994: 7).

Suç olgusuna baktığımızda ise, “adalet yargısı içinde oluşan egemen yasal noktayı ihlal eden eylemdir” şeklinde tanımlanmaktadır. Sutherland ve Cressey'e göre suç, ceza kanununun ihlal edildiği davranış biçimidir. Ceza kanunu tarafından yasaklanmadıkça o davranış suç değildir (Akt. Muncie&McLaughlin, 2001: 129).

Burt suça sürüklenen çocuğu, “Çocuktaki anti-sosyal eğilimlerin yasa müdahalesi gerektirecek bir duruma dönüşmesidir” (Akt. Yavuzer, 1990: 32) biçiminde tanımlamaktadır.

Suçta sürüklenmiş çocuk sosyal çevreleri, ana- baba tutumları, kişisel özellikleri nedeniyle suç işlemeye yatkın ve suç işleme tehlikesi içinde bulunan ve kanunlarca suç sayılan fiilleri işleyerek, kanunun cezai hükümleri kapsamına giren çocuklar olarak tanımlanabilir.

Çocukların ihmal ve istismar olasılığı göz önünde bulundurulduğunda gelişimlerinin nitelikli bir şekilde olmasının kanunlarca güvence altına alınması gerektiği görülmektedir. Aksi takdirde bu dönemin karmaşıklığı içinde, çocuğun suça sürüklenme

riski de artacaktır. Çocuğun yapmış olduğu eylemin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayıp algılayamadığı ya da davranışlarını yönlendirmeyeteneğinin yeterince gelişip gelişmediğinin saptanması gerekir. Bunun için çocuk fiziksel, zihinsel, ruhsal, ahlaki ve sosyal gelişimleri, içinde doğup büyüdüğü çevre koşulları ile birlikte değerlendirilir. Bu değerlendirmede çocuğun ardışık olaylar, davranışlar, düşünceler, duygular, değer ölçüler arasındaki ayrımı yapabilme becerisi ve bunlardan suç kapsamında olmayanları ayırt edebilme, seçebilme ve eyleme dökme yeteneği dikkate alınmalıdır (Kurtuluş ve ark., 2009:9).

1.2. Mükerrer Suç Olgusu

Tekerrür kelimesi hukukta, “daha önceden işlemiş olduğu bir suçtan dolayı kesin bir hükümle mahkûm olmuş bir kimsenin, bu mahkûmiyetin kesinleşmesinden sonra kanunda öngörülen süre geçmeden yeni bir suçu işlemesi hali” olarak tanımlanmaktadır. Burada ikinci kez suç işleyen şahsa *mükerrer* denmektedir (Özbey, 2010: 55).

Kişilerin ilk kez suç işledikten sonra, iki veya daha fazla kez suç işleme durumuna ise mükerrer suç davranışı denmektedir (Kurt, 2011:206).

Mükerrer suç olgusunun en çarpıcı bulgularından biri erken yaşta suç işleme eylemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Cottle, Lee ve Heilburn (2001), yapmış oldukları çalışmada kişilerin işledikleri ilk suçun, gelecekteki yaşantısında da suç işlemesine neden olabileceğine değinmiştir. Bireylerin çocukluk döneminde ilk suçlarını işlediklerini gösteren ve bu dönemin suça sürüklenme açısından büyük bir risk olduğunu ortaya koyan bir diğer çalışma da Nilsson (2003)’un çalışmasıdır. Nilsson da yapmış olduğu çalışmasında mükerrer suçun, çocukluk döneminde işlenen ilk suçla bağlantısı olduğuna vurgu yapmaktadır. Yapılan bu araştırmalar kapsamında çeşitli belirleyiciler üzerinden mükerrer suçluluğun göstergeleri tanımlanmaya çalışılmıştır.

Benda ve Tollet(1999), mükerrer suçun en önemlibelirleyicilerini; çocukların silah niteliği taşıyan aletleri yanlarında bulundurmaları, ihmal ve istismar eden ebeveyn varlığı, suç işlenen ortamda bulunması, herhangi bir çeteye üye olması, cinsiyet, anne-babanın madde kullanımı, kötü ebeveyn ilişkileri, ebeveynlerin ayrılması şeklinde sıralamıştır.

Gendreau, Little ve Choggin (1996), çalışmalarında 131 araştırmanın bulgularına yer vermişlerdir. Bu bulgular doğrultusunda, suçu alışkanlık haline getirmiş kişilerin yaşı, kriminal özgeçmişi, arkadaş çevresi, aile faktörleri, cinsiyet, sosyal başarı ve aşırı madde kullanımı gibi durumların etkileyici olduğu saptanmıştır. Ancak bu etkenler arasındaki en güçlü belirleyicilerin ise, bireyin ailesel faktörleri, kriminal ve antisosyal geçmişi olduğu görülmektedir.

Cottle, Lee ve Heilburn(2001) ise, çocukları mükerrer suç işlemeye iten risk faktörü ile ilgili 23 yayınlanmış çalışmayı incelemişlerdir. Araştırmaların her biri çocukları suç işlemeye yönelten risk faktörlerini farklı farklı tanımlamışlardır. Cottle, Lee ve Heilburn (2001)bu farklı risk faktörlerini sekiz başlık altında toplamışlardır. Bunlar a) demografik değişkenler, b) suç geçmişi, c) aile ve sosyal faktörler, d) eğitimsel faktörler, e) entelektüel ve başarı kapasiteleri, f) madde kullanım geçmişi, g) klinik faktörler, h)resmi risk değerlendirmesidir. Çalışmaya göre tekrar suç işlemeyi etkileyen en güçlü belirleyici suç geçmişi olarak gözükmektedir. Diğer görece güçlü belirleyiciler, aile problemleri, boş vaktin kötü değerlendirilmesi, suç işlemiş akranlar, davranış problemleri ve şiddetli olmayan patoloji olarak karşımıza çıkmaktadır.

Simourd ve Andrews (1994) de aynı şekilde yapılan 60 çalışmayı inceleyerek benzer risk faktörlerini ortaya koymuştur. Yaptıkları çalışmada sırasıyla arkadaş çevresi, kişisel nedenler ve madde kullanımı, ailesel faktörler ve eğitimsel faktörler gibi etkenler ortaya konmuştur.

Yapılan araştırmalar incelendiğinde risk faktörleri ile ilgili farklılıkların olduğu tespit edilmiştir. Örneğin, madde kullanımı bazı çalışmalarda mükerrer suç için güçlü bir belirleyici olmasına rağmen bazılarında değildir. Bazı araştırmacılara göre tek ebeveynli aileler ile tekrar suç işleme riski arasında pozitif yönlü birilişki olduğuna dair bulgulara rastlanırken, bazı çalışmalarda böyle bir durum söz konusu değildir.

Bu durum mükerrer suç ile ilgili risk faktörlerinin toplumdan topluma, bölgeden bölgeye farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Çocuğun çok erken yaşlarda suça sürüklenmesi ve ailesel faktörler bütün çalışmalarda mükerrer suçu arttıran risk faktörü olarak görülmektedir. Bireylerin erken yaşta ceza adalet sisteminin içine girmesi, mükerrer suçlu olmalarının önünü açmaktadır.

Farrington (1992) araştırmasında, 10-16 yaş dilimi arasında tutuklanmış suçlu çocukların yaklaşık olarak % 73'ünün, 17-24 yaş arasında yeniden tutuklandıklarını saptamıştır. Bu bulgu, küçük yaşlarda suç işlemeye başlamanın, gelecek dönemlerde de suç işleme olasılığını arttırdığını ortaya koymaktadır. Genelde yetişkin suçluların önemli bir oranının, çocukluk döneminde de suç işleyen ve cezaevi deneyimi olan suçlulardan oluştukları bir gerçektir (Akt. Kızmaz, 2007:234). Araştırmalardan da anlaşılacağı gibi küçük yaşta ilk suçunu işleyen çocukları tekrar suç işleme açısından daha büyük risk altındadır (Durham&Walters, 1996, Akt. Cottle, Lee ve Heilburn, 2001:369).

Yılmaz (2010), yapmış olduğu çalışmada Adana Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şube'ye getirilen 12-18 yaş arası, 111 çocuğun %69,4'ünün daha önce güvenlik birimlerine geldiğini belirlemiştir. Bu durum, çocukların bir kez saruşturma ve kovuşturmayaya maruz kaldıktan sonra, tekrar aynı sistemin içine girdiğini göstermektedir.

“Ancak işlenen ilk suç, tek başına gelecekteki suçluluğun nedeni olamaz. İlk suçluluğun, gelecek dönemlerdeki suçluluk üzerinde rol oynamasında başka faktörlerin oluşturabileceği etkiler de söz konusu olabilmektedir. Bu faktörler içerisinde; bireyin suç işlemeye başlama yaşı, yetiştiği aile koşulları, ebeveynlerin kriminal yapısı, suçlu akranlarla bütünleşme düzeyi, ebeveyn denetimi ve bağlılığı gibi unsurlar en dikkat çekenleri oluşturmaktadır” (Kızmaz, 2007:230).

Bu çerçevede çocukların emniyet güçleri ile tanıştıktan sonra onlardan çekincelerinin azalmasıyla, kriminalleşme düzeyinin arttığını söylemek mümkündür. Çocuğun kriminalleşme düzeyini arttıran faktörlerin fazlalığı ve etkisinin yoğunluğu, mükerrer suça zemin hazırlamaktadır.

Çocuğun erken yaşta suça sürüklenme durumunun, mükerrer suç açısından risk oluşturmalarının bir diğer nedeni, çocukluk döneminde ortaya çıkan gelişimsel ve psikolojik nedenler olarak ele alınmaktadır. Özellikle ergenlik döneminde, çocukların psikolojik anlamda dalgalanmalar yaşadığı bilinmektedir. Çocuklar, ergenliğin etkiyle; risk alma, macera arayışı içerisinde olma, ani tepki verme, otoriteye karşı gelme gibi bazı davranış eğilimini daha çok sergilemektedir (Kızmaz, 2007:234). Bu sebeplerden ötürü, bu dönemde anne-baba tutumları büyük önem taşımaktadır. Ebeveynlerin çocuklarını denetlemesi, ve ihtiyaçlarını algılaması, çocukları karşılaşılabilecekleri risklerden koruyabilmelerini sağlayacaktır.

Tarımeri (2007), Zürih Gençlik Savcılığında görev yaptığı sırada, İsviçre’de uygulanan modelin, Almanya’da ki modele çok benzeyen hatta birebir aynı olan uygulamaları ele almıştır. İsviçre’de sistemin odağında ‘ceza’ yerine ‘‘genç’’ ve ona yönelik eğitim olduğunu ifade etmektedir. Almanya’dan farkı ise Gençlik Ceza Hukukunun, İsviçre Ceza Yasasının içinde yer alması olarak görülmektedir. Bu yasaya göre 7-14 yaşı arası  ocuk olarak nitelendirilmekte ve bu yaşı grubunun hiçbir şekilde ceza ehliyeti olmadığına, yaptırım olarak ise eğitime yönelik önlemler (eğitim yardımı, bakıcı aileye yerleştirmek, yuvaya yerleştirmek) alınmaktadır. Bu durumun çocuğun tekrar suça sürüklenmesi önleyici etkilerinin olduğunu ortaya koymaktadır.

Yapılan bu araştırmalar gençlere yapılan müdahalenin yetişkin suçlulara göre daha çok işe yaradığı, bu yüzden de ergen suçlulara yasal yaptırımlar yerine rehabilite edici müdahalelerin daha etkili sonuçlar doğuracağı ortaya konmuştur.

1.3. Suç Davranışının Nedenlerini Açıklayan Kuramlar

Suç, insanoğlunun varoluşundan bu yana tüm toplumlarda kavramsal olarak sorun oluşturmaktadır. Bu kapsamda suç; nedenleri, eylemsel olarak yol açtığı sorunlar, cezalandırma boyutları açısından tartışma konusu olmaktadır.

Literatürde suç olgusunu açıklayan; biyolojik, psikolojik ve sosyolojik olarak gruplandırılan pek çok kuram bulunmaktadır. Bu kuramlar, çocukların suça yönelmesinin nedenlerinin ortaya konması açısından önemli olduğu için bu bölümde kısaca üzerinde durulacaktır.

Biyolojik kuramlar, bireylerin suç işlemesinin nedenlerini; bireyin dış görünümü, yaşadığı fiziki coğrafyanın özellikleri, beden yapısından kaynaklı farklılıklar, genetik faktörler ve yanlış beslenme ile ilişkilendirerek açıklamaktadır (Yücel, 2004: 37).

Psikolojik kuramlar, bireylerin suç işlerken içinde bulundukları duygusal durumun belirleyici olduğuna vurgu yapmışlardır. Bireylerin içinde bulundukları psikolojik durumun suç ile ilişkisi araştırılmış ve suç işleyen bireylerin ruhsal (psikiyatrik) rahatsızlıkları bulunduğu tespit edilmiştir (Demirbaş, 2005).

Bu konuda araştırma yapan Sigmund Freud, insanları incelerken, onların en temel dürtüleri üzerinden hareket ederek, insanların yaptığı birçok davranışın arkasında bilinçdışı ve dürtüsellik olduğunu savunmaktadır. Bunu da libido teorisi olarak adlandırmaktadır. Freud'un teorisinin tam olarak kavranması için id (altbenlik), ego (benlik), süperegö (üstbenlik) kavramlarının incelenmesi gerekmektedir" (Akt. Demirbaş, 2005: 116).

Psikoanalitik görüşü savunanlar suçluluk kavramını 'id'in denetim altına alınmayışı ile açıkladığından id, ego ve süper egonun bireyde sağlıklı bir gelişim göstermesi gerektiğini belirtmektedirler. Ayrıca suç davranışının, kişilerin anti-sosyal kişilik özelliklerine bağlı olduğunu vurguladıkları görülmektedir (İçli, 2004: 57).

Biyolojik ve psikolojik kuramlar suç davranışının altında yatan nedenler hakkında bize katkı sağlasa da çocukların suça yönelmesindeki etmenlerin daha çok, aile ve sosyal çevre özellikleri olarak ele alındığı görülmektedir. Bu nedenle bu tez kapsamında suç olgusunu açıklayan sosyolojik kuramlara daha ayrıntılı yer verilmiştir.

1.3.1 Suç Olgusunu Açıklayan Sosyolojik Kuramlar

Suç olgusu ile ilgili yapılan ilk bilimsel çalışmalar bireyin durumunu psikolojik ve fizyolojik açıdan ortaya koyan yaklaşımlardır. Zaman içerisinde daha geniş bir bakış açısıyla ele alınan suç olgusu, toplumsal bir sorun olarak ortaya konmaya başlamıştır. Bu bağlamda sosyal bir olgu olarak kabul edilen suç kavramı, toplumsal yapının özellikleriyle de ilişkilendirilmektedir (Teker, 2010: 15).

Sosyolojik kuramlar suç kavramını toplum odaklı yaklaşımlar çerçevesinde açıklayarak, bireyi suç işlemeye iten nedenlerin sosyal çevreden kaynaklandığı görüşünü savunmaktadır. Bu kuramlar, suç davranışının ortaya çıkışını toplumların sosyal yapıları ve süreçleri üzerinden tartışmaktadır.

1.3.1.1 Sosyal Yapı Kuramları

Suç olgusunun toplumsal düzenden ve sosyal yapıdan kaynaklandığını savunan sosyolojik kuramlar bu olguyu açıklarken fonksiyonalist, gerilim, alt kültür ve sosyal ekoloji teorilerini kullanmışlardır (Burkay, 2008:8).

1.3.1.1.1 Fonksiyonalist Kuram

Bu teori Durkheim'ın çalışmalarına dayanmaktadır. Kriminologların suçun patolojik bir olgu olduğunu savundukları dönemlerde Durkheim, suçluluğun tüm toplumlarda, her türde ve görünüşte olacağını belirterek bu yaklaşıma itiraz etmiş ve bu fikrini “suçluluğun bulunmadığı hiçbir toplum yoktur” diyerek ifade etmiştir. Ceza ise insanların toplumca kabul edilmeyen davranışlarına bir tepki olarak uygulanmıştır. Ancak kabul edilmeyen davranışlar toplumlara göre farklılıklar göstermekte olduğu için bu duruma yönelik olarak Durkheim, suçluluğun normal olduğuna ve suçun olmadığı bir toplumun tam olarak hiçbir coğrafyada mümkün olamayacağına vurgu yapmıştır (Akt. Demirbaş 2001:125). Durkheim; bireylerin, toplumun koyduğu kural ve limitler tarafından sınırlandırılabilceğini fakat bu sınırlamaların, kişileri ihtiyaç ve arzularını yasadışı yollardan sağlamaya sevk edeceğini belirtmiştir (Akt. Dolu, 2010: 298). Bu nedenle Durkheim suç konusunda bireyin değil grup ve organizasyonların temel alınması gerektiği üzerinde durmuştur (Akt. Kamer, 2013:225).

1.3.1.1.2 Gerilim Kuramı

Bu kuramın ortaya çıkış nedeninin toplum yapıları olduğunu söylemek mümkündür. Merton, işlevsel yaklaşımın bir sonucu olarak kültürel amaçların ve kurumsallaşmış normların bireylerde uyumlu veya uyumsuz davranışlara neden olduğunu belirtir. Ancak kültür ve normlar başarıyı bir amaç olarak belirlerken, sosyal yapı buna ulaşmayı engelliyorsa bu uyumsuzluk bireyde hayal kırıklığına neden olmaktadır (Akt. Ümit,2006:102). Özellikle kapitalist toplumlarda bireylerin başarı ölçütünün, kazandıkları para ile orantılı olması, onların yasadışı yollara başvurmalarına sebep olmaktadır. Ortaya çıkan bu durum ise bireyleri sapmış davranışlara sürükleyebilmektedir. Yani suçun,

bireylerin değil, içinde bulunulan toplumsal koşulların ürünü olduğu ileri sürülmektedir (Şahinli, 2012: 34).

1.3.1.1.3 Alt Kültür Kuramları

Bukuramgençlerin suç işleme davranışını açıklamak üzere ortaya atılmıştır. “Teorinin öncüleri olan Cloward ve Ohlin, gençlerin bulundukları toplum ve sınıf içinde başarı ve saygınlık kazanmak için suç işlediklerini ifade etmektedir” (Akt. Şahinli, 2012: 35).

Suç davranışının oluşması toplumun yapısından kaynaklı gerginliğe bağlı olarak açıklanmaktadır. Cloward ve Ohlin, kişilerin başarılı olmak için suç davranışına yöneldiğini, bunu zamanla şiddet gibi kanuna aykırı yollarla ortaya koyduğunu savunmaktadır (Dolu, 2010). Toplumun ortaklaşa uyumunun bir parçası olan suç, Winfree ve Abadinsky (2003:167) tarafından bireysel bir çaba olarak görülmemektedir

Alt kültür teorisine göre gençler suç işlemeyi bir başarı ölçütü olarak görmekte ve toplum içinde kendilerini gerçekleştirme biçimini bu şekilde ortaya koymaktadır. Alt-kültür kuramı suçluluğun; gruplar, çeteler, akranlar ve onları çevreleyen yaşamlardan güçlü bir şekilde etkilendiğini varsaymaktadır (Shoemaker, 2010: 114).

Yani alt kültür kuramında, sosyoekonomik düzeyi düşük ailelerin çocuklarının, saygınlık kazanmak için çetelere üye oldukları ve böylelikle saygınlık yoksunluklarını gidermeye çalıştıkları ve bunun da suç davranışının ortaya çıkmasına zemin hazırladığı savunulmuştur.

1.3.1.1.4 Sosyal Ekoloji Kuramı

Sosyal ekoloji kuramına bakıldığında ilk olarak 1892 yılında Chicago Okulunda kurulan sosyoloji bölümü ve bu bölümün çalışmaları dikkat çekmektedir.

Suç davranışı, ilk olarak bu dönemde bireylerin bulunduğu çevreden bağımsız olarak ele alınamayacağı düşüncesiyle karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemle birlikte

araştırmacılar deneysel (ampirik) yöntemi uygulamak suretiyle, kişileri yaşadıkları çevre içinde incelemeye başladılar (Sokkullu ve Akıncı, bt. :133, Akt.,Demirbaş, 2001).

İkinci olarak ise, bireylerin yaşam öyküleri ve psikososyal süreçleri çeşitli yöntemler kullanılarak ortaya konmuştur. Böylece suç coğrafyası ve ilgili şehirlerin yapısı (ev mimarisi) ve suçluluk arasındaki bağlantı ortaya konmuştur (Schwind, bt.:129, Akt., Demirbaş, 2001).

Bu kuram, suç davranışına yönelen bireyi çevresi içersinde ele alarak, bireyin suça yönelmesindeki çevresel nedenleri detaylı şekilde ele almayı sağlamıştır.

1.3.1.2 Sosyal Süreç Kuramları

Sosyolojik kuramlar çerçevesinde ikincil olarak sosyal süreç kuramları ele alınacak olursa; sosyal öğrenme kuramı, kontrol kuramı ve etiketleme kuramı ile karşılaşılmaktadır.

1.3.1.2.1 Sosyal Öğrenme Kuramı

Sosyal öğrenme, en temel anlamıyla bireyin bir başka bireyi model alarak öğrenmesi demektir. Yani davranışın taklit edilerek öğrenilmesidir. Kuram, bireylerin kendi davranış modellerini oluştururken karşılaştıkları insanlardan etkilendiklerini ve onlar gibi davrandıklarını, olumlu ve olumsuz davranışları bu şekilde öğrendiklerini vurgulamaktadır. Bu kurama göre her birey doğuştan normal olarak dünyaya gelir ve sergilediği bütün davranışları etrafındaki insanlar aracılığı ile öğrenir. İlk önce ailesinde, daha sonra okulda ve arkadaş çevresinde sosyalleşmeye başlayan çocuk sosyal çevresinde gördüğü davranışları uygulamaya başlar.

Çocuğun suça sürüklenmesi ile ilgili yapılan araştırmalarda ebeveynlerin suç davranışına yönelmiş olmasının, çocuğun suç davranışını aile üyelerinden öğrenebileceğine vurgu yapmaktadır (Shoemaker, 2009: 147). West ve Farrington (1973), çalışmalarında ebeveynlerin suç davranışının, çocuklarının gelecekte suç davranışı sergilemesinin habercisi olduğunu savunmuştur (Akt. Kızmaz, 2006: 111).

Sosyal öğrenme kuramına göre, suç davranışı bireyler tarafından değil sosyal çevre tarafından yaratılmaktadır (İçli, 2004:111). Bir çocuğun ilk sosyal çevresini, en

yakınındakiler, yani ailesi oluşturmaktadır. Çocuklar gelişim süreçlerinde ebeveynlerini veya onayladıkları büyüklerini birebir taklit ederek öğrenirler ve bu durum kuramı destekleyen en önemli etmenlerdendir. (Bal, 2004: 18).

1.3.1.2.2 Kontrol Kuramı

Bu kuram, insan davranışı üzerinde etkili olan çevresel faktörler, sosyal değişkenler kapsamında ele alınmaktadır. Kuramda suç olgusu, bireylerin davranışlarında etkili olan aile yapısı, çevresel faktörler, inançlar gibi sosyal değişkenler ışığında değerlendirilmektedir (Burkay, 2008: 11).

Burada en önemli kavram ‘sosyal bağ’ olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu teoriye göre bireylerin toplumsal bağlarının zayıflaması suç davranışının ortaya çıkmasındaki en önemli etkidir. Bu teori de öne çıkan en önemli isim Hirschi’dir. Hirschi’ye göre bir gencin sosyal bağlarının zayıflığı, ilgi alanlarının olmayışı ve inanışlarının az olması bir gencin çocuk suçlusu olma ihtimalini yükseltmektedir. Başka bir deyişle, sosyal ilişkiler düşükse suç davranışlarında artış olacaktır (Özbay, 2004: 56).

1.3.1.2.3 Etiketleme Kuramı

Damgalama kuramı olarak da bilinen bu kuram kişinin davranışlarının başkaları tarafından değerlendirildiğine vurgu yapmaktadır. “Buradan hareketle bu teori, bireylerin sapkın veya suçlu olarak etiketlenmelerinin onların toplumdandışlandıkları yönünde bir duyguya kapılmalarına neden olduğunu ve bu dışlanma duygusunun bireylerin suçlu gruplarla ilişkiye girmesinde etkili olduğunu vurgulamaktadır” (Kızmaz, 2005: 167).

“Damgalama kuramı özellikle, davranışların yasal ve yasal olmayan sınırlarını belirleyen kuralları ve hukuk sistemini sorgulamaktadır. Bu sebeple bu kuram, suç işleyen birey üzerinde değil, kuralları koyanlar üzerinde odaklanmaktadır”(Kızılcı, 1996:150).

Bu kuramın diğer bir temsilcisi olan Lemert ise, sapmayı birincil ve ikincil sapma şeklinde ayırmıştır. Ona göre, bireyin ilk norm ihlali olarak görülen birincil sapma, geçici bir durumu betimlemektedir. Bu norma dayalı ihlal, bireyin suçlu bir kimlik kazanmasına

neden olan bir sapma olarak görülmez. Bireyin gerçekten suçlu bir kişiliğedönüşmesi, ikincil sapma ile oluşmaktadır. Çünkü ikincil sapmada, bireyin sosyalnormlara olan tepkisi pekişmektedir. Damgalanan birey, sapkın alt-kültür gruplarıylailetişime girerek, suçlu kültürü etrafında yeniden sosyalleşmektedir. Ona göre gerçeksuçluluk, aslında bu yeni sosyalleşme biçimiyle ortaya çıkmaktadır (İçli, 2007:113, Akt. Gökçearslan Çifçi, 2008: 18).

Suç olgusunun karmaşıklığından kaynaklı olarak karşımıza birçok kuram çıksa da, araştırmada suçun bir sosyal olgu olarak ele alınması çocuğun suça sürüklenmesi ve mükerrer suç kavramlarının daha iyi anlaşılmasına olanak sağlamaktadır. Suç davranışını açıklayan bu kuramlara baktığımızda, sosyolojik kuramların diğer kuramlardan farklı olarak, suç olgusunu çok yönlü olarak ele aldığı(oturulan bölge, yoksulluk, göç, arkadaş çevresi gibi) görülmektedir.

1.4. Uluslararası Hukukta Suça Sürüklenmiş Çocuk

Sanayi devriminin etkisiyle çocuğa ilişkin ihmal, istismar (uzun saatler boyunca çalıştırma, çocuğa yetişkin gibi davranma v.b.) içeren ve doğal kabul edilen pek çok konu değerlendirilmiş ve çocukların yetişkin bireylerinden farklı olduğudüşüncesi hakim olmaya başlamıştır. Bu süreçte suça sürüklenen çocuklar dikkat çekerek sorunlarının çözümü için harekete geçilmiştir.

Rodham (1973), çocuklarla ilgili başlatılan bu hareketin “Çocuğun nesne/veya hiç kimse olmama durumunu sorgulayan ve salt çocuk sayıldıkları için birçok haktan yoksun bırakılmalarına tepki duyan bir yaklaşımdan doğduğunu, ancak paradoksal bir şekilde, bu hareketin bayrağını taşımak ve söylemini oluşturmanın yine yetişkinlere düştüğünü ifade etmiştir.”

Birçok ülkenin bir araya gelerek bu ortak soruna çözüm aramaya başladıkları ve sonunda bunun için çeşitli kanunlar hazırladıkları görülmüştür. Çocukların suça sürüklenmesini önlemek veya suça sürüklenmelerinin ardından örselenmesinin önüne geçmek için hazırlanan bu sözleşmeler; çocukların haklarını korumayı, ihmal ve istismar edilmelerinin önüne geçmeyi amaçlamaktadır.

Bu amaç doğrultusunda yapılan uluslararası düzenlemelere baktığımızda, Türkiye'nin de taraf olduğu ÇHS, Birleşmiş Milletler Çocuk Ceza Adalet Sisteminin Uygulamasına İlişkin Asgari Standart Kuralları (Pekin Kuralları), Çocuk Suçluluğunun Önlenmesine İlişkin Birleşmiş Milletler Yönlendirici İlkeleri (Riyad İlkeleri), Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Kuralları (Havana Kuralları) göze çarpmaktadır (Özada, 2011:8).

BMÇKK kapsamında suça sürüklenmiş çocuk korunma ihtiyacı olan çocuk statüsündedir. BMÇKK, çocuğa sunulan hizmetler sırasında, çocuğun suç işlemiş olarak görülmemesi gerektiğini vurgular. Bu durum BMÇKK'nın çocuğu cezalandırmayı değil, çocuğa özgü sistem üretmeyi ve çocuğu topluma sağlıklı bir şekilde entegre etmeyi hedef edindiğini göstermektedir.

Günümüzdeki uygulamaların temelini oluşturan bu yasalar birçok ülkenin hizmetlerini bu çerçevede tasarlamasına yardımcı olmuştur. Çocuklara sunulan hizmetin içeriğinin zenginleştirilmesine ve alınan önlemlerin çeşitlenmesine rağmen çocuk suçluluğunun önüne geçilemediği, çocukların mükerrer suç olgusu ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir.

Suça sürüklenmiş çocuklarla çalışırken her ülke kendi yasal düzenlemelerini, uluslar arası sözleşmeleri referans alarak uygulamaya çalışmaktadır.

1.5. Türk Ceza Hukukunda Suça Sürüklenmiş Çocuk

Ülkemizin de taraf olduğu ÇHS 18 yaşını çocukluk çağının bitişi olarak kabul etmektedir. Bu bağlamda Medeni Kanuna göre 18 yaş hukuki olarak yetişkinliğin başlangıcı kabul edilmektedir. Türk Ceza Kanunu'nda 18 yaşının altındaki kişiler çocuk olarak ele alınıp, cezai ehliyet yaşı 12 olarak belirlenmiştir. İş Kanunu'nun 71. maddesine göre asgari çalışma yaşı 15'tir.

Türk Hukuku'nda, 5237 sayılı TCK ile 5395 sayılı ÇKK yürürlüğe girmeden önce çocuğun tanımının açık bir şekilde yapılmadığı, reşit olmayanları tanımlamak için "çocuk", "küçük" ve bazı yerlerde "genç" tabirlerinin kullanıldığı görülmektedir. Genel olarak

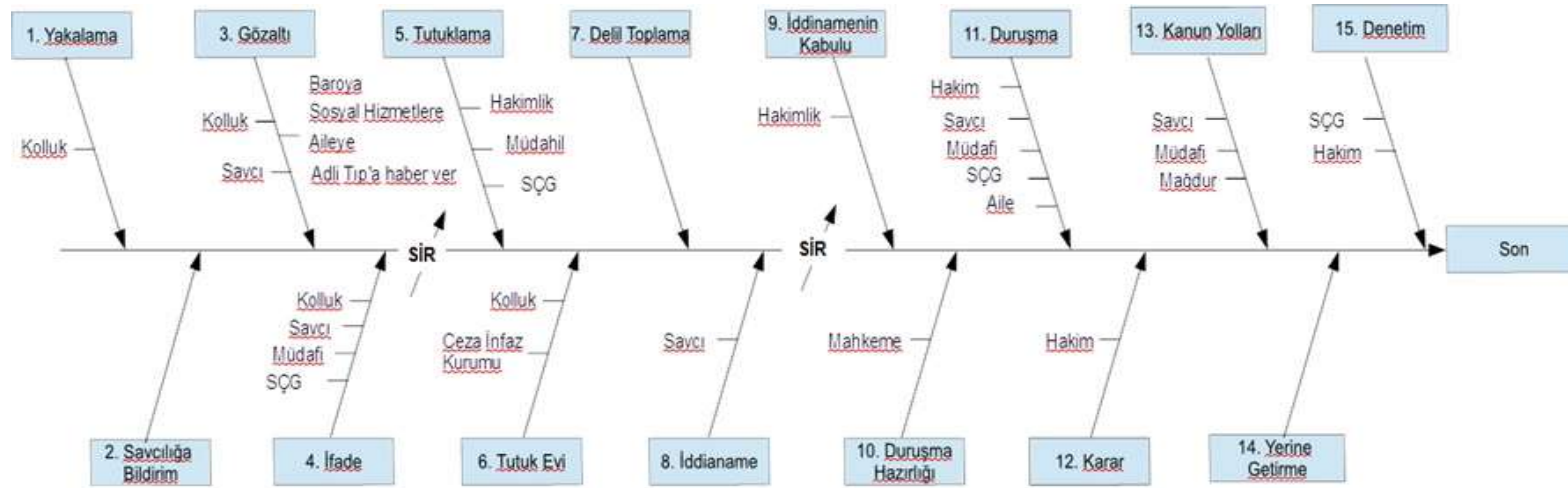
bakıldığında hukukumuzda kavram bütünlüğünün olmadığı, ancak belli bir yaşın altındakilerin korunduğu görülmektedir (Yelesdağ, 2006: 5).

5395 sayılı ÇKK'da çocuk, 'daha erken yaşta ergin olsa bile, onsekiz yaşını doldurmamış kişi' olarak tanımlanmıştır. Aynı kanunda suça sürüklenen çocuk ise; kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuk olarak belirtilmiştir (Çoğan, 2006: 11).

Ülkemizde çocuklara yönelik koruyucu ve önleyici tedbirlerin nasıl uygulanacağını ve hangi kurum-kuruluşların bu süreçte yer alacağını belirleyen 5395 sayılı ÇKK, suça sürüklenmiş veya suçtan mağdur olmuş çocuklara yönelik alınması gereken tedbirleri kapsamaktadır. Suça sürüklenmiş veya suç mağduru çocuklara yönelik ilgili ÇM'lerinin verdiği karar neticesinde paydaş olarak görev yapan kamu kurum ve kuruluşlarının çocuk suçluluğu ile mücadelede birlikte çalışma yürütmeleri gerekmektedir. Bu yasa ile hedeflenen suça sürüklenmiş veya suçtan mağdur olmuş çocukların rehabilite edilerek topluma kazandırılmalarını sağlamaktır.

1.5.1 Suça Sürüklenmiş Çocuğun Adli Süreci

Suçta sürüklenmiş çocuk, adli sürecinin başlaması ile beraber birçok kurum, kuruluş ve kişi ile karşılaşmaktadır. Emniyet güçleri, çocuk mahkemeleri, adli kurumlar ve sosyal hizmet kurumları bu kuruluşlar arasında yer almaktadır.

Şekil 1.Çocuk Suçluluğunda Adli Süreç *

* 5395 sayılı kanun kapsamında alınan hizmet içi eğitim programı eğitim materyalinden alıntılanmıştır.

Şekil 1’de bir çocuğun suça sürüklenmesinin ardından geçirdiği adli süreç ele alınmıştır. Şekide de görüldüğü gibi çocuğun yakalandığı anda savcılığa bildirim yapılır ve çocuk gözaltında tutularak, emniyet güçlerince ailesine, sosyal hizmetlere ve baroya haber verilir. Çocuğun ifade alma işlemi sosyal hizmet uzmanı ya da psikolog ve baro avukatı eşliğinde yapılır. Daha sonra çocuğun ailesel ve çevresel koşullarının değerlendirmek ve mahkemeye sunmak adına sosyal çalışma görevlileri tarafından sosyal inceleme raporu düzenlenir. Sosyal inceleme raporunda çocuk hakkında uygulanacak tedbirlere yer verilerek mahkemeye sunulur. Duruşma aşamasına çocuğun ailesi, baro avukatı ve sosyal çalışma görevlisinin katılması sağlanır. Hakimin verdiği karar doğrultusunda çocuğa tedbir uygulanması gerekiyorsa tedbir uygulanır. Yaşı itibari ile ceza ehliyetini doldurduysa ceza verilebilir ve cezası onanır. Hakim ve sosyal hizmet uzmanlarınca denetimi sağlanır ve çocuğun adli süreci sonlanır.

“Türkiye’de suç işleyen çocuğun ilk karşılaştığı görevli kentte polis, kırsalda ise jandarmadır. Ülkemizde polis, gerek sokaklarda devriye görevini yerine getirirken gerekse ihbar şeklinde kendisine intikal ettirilmesi yolu ile suç işleyen çocuklarla yüz yüze gelmektedir” (Cankurtaran Öntaş, 2008: 29).

Ülkemizde emniyet güçlerinin çocuklar ile ilgili yaptıkları işlemler; bilgi toplama, kimlik sorma-saptama, arama ve el koyma, yakalama-tutuklama başlıkları altında incelenebilir (Taşdöven,2000: 58).

Emniyet güçlerince yapılan işlemlerin ardından çocuk ile ilgili sürece savcılık makamı karar vermektedir. Çocuğun suça sürüklenmesine ilişkin dava süreci savcının işlemi mahkemeye devretmesi ile devam eder.

ÇHS’ye göre, suça sürüklenen çocukların davaları, ÇM’de görülür. Bu mahkemeler çocukların kendilerine özgü ruhsal yapılarını göz önünde bulundurarak hareket etmeyi hedefler (Efe, 2008: 49). Tek hakimden oluşan bu mahkemelerin her il merkezinde kurulduğunu söylemek mümkündür (Uygur, 2007: 82).

Çocuk mahkemelerinin temel özelliklerine baktığımızda;

- Çocukların karıştığı vakalara ayrı duruşmalar

- Resmi olmayan veya tesadüfî prosedür
- Düzenli şartlı tahliye hizmeti
- Çocukların ayrı gözaltına alınması
- Mahkeme şartlı tahliyelerinin özel kayıtları
- Zihinsel ve fiziksel sorgu için tedbir alma (Karabulut, 2006: 34) olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 2. Ceza sorumluluğu açısından çocuklar[†]

Ülkemizde çocuklar ile ilgili alınan tedbirlerde çocukların psikolojik ve fizyolojik durumları göz önünde bulundurularak yaş aralıkları belirlenmiştir. 12 yaşından küçük çocuklar ve duyma konuşma engelli çocuklar (15 yaşından küçük) hakkında çocuğa özgü güvenlik tedbirleri uygulanır. Bunlar bakım, sağlık, koruma, eğitim ve danışmanlık tedbiri olarak karşımıza çıkmaktadır. 12-15 yaş arasındaki çocuklar (duyma, konuşma engelli ise 15-18 yaş arası) hakkında sosyal inceleme raporları ve adli raporlar aracılığı ile ceza

[†] 5395 sayılı kanun kapsamında alınan hizmet içi eğitim programı eğitim materyalinden alıntılanmıştır.

ehliyeti araştırması yapılır. 15-18 yaş arasındaki çocuklar (duyma, konuşma engelli ise 18-21 yaş arası) hakkında yine mesleki raporlar aracılığı ile ceza, tedbir ve denetim uygulanır.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ile ülkemizde suça sürüklenen çocuklar hakkında yeni bir uygulama dönemi başlamıştır. İlgili kanun ile çocuklara yönelik tedbir ve uygulamaların usul ve esasları belirlenmiş; çocuklar hakkında özgürlüğü kısıtlayıcı tedbirlere son çare olarak başvurulması, kararların verilmesinde ve uygulanmasında toplumsal sorumluluğun paylaşılmasının sağlanması hedeflenmiştir. Yasal düzenlemeler ile çocuklara yönelik hapis cezasına alternatif tedbirler getirilmiş, denetimli serbestlik hizmetleri kapsamında, çocuğun eğitimine devam etmesi, örgün eğitime devam etmiyorsa meslek eğitimi alması, ceza infaz kurumu dışında denetim ve takip altında tutulması, rehabilite olması, rehberlik hizmetlerinden yararlanması vb. hususlaramevzuatlarda yer verilmiştir.

Denetimli serbestlik, çocuk yükümlünün özellikle aile yanında(toplum içinde) denetim ve takibinin yapılarak yeniden suça sürüklenmesini önleyici her türlü hizmet, program ve kaynakların sağlandığı bir ceza, infaz ve iyileştirme sistemidir.

Ceza adalet sistemimizde çocukların denetimli serbestlik altına alınmalarını ön gören hükümlere; 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, 5271 sayılı Ceza ve Muhakemesi Kanunu, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'larında yer verilmiştir. Çocukların denetimli serbestlik altına alınmalarının hüküm altına alındığı maddeler;

1. Adli Kontrol
2. Tedavi ve Denetimli Serbestlik
3. Kısa Süreli Hapis Cezalarına Seçenek Yaptırımlar
4. Erteleme, Denetimli Serbestlik Altına Alma
5. Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması
6. Etkin Pişmanlık
7. Çocukların Denetim Altına Alınması

8. Şarta Bağlı Erken Tahliye

9. Tahliye Sonrası Denetimli Serbestlik kararlarından oluşmaktadır (Adalet Bakanlığı, ÇDSH Bilgi Notu, 2016:4).

Suçta sürüklenmiş çocuklar hakkında hakimın takdirine, işlediği suçun türüne, yaşına ve özel durumlarına göre çeşitli tedbirler veya özgürlüğü engelleyici kararlar verilebilir. Bu tarz durumlarda temel amaç çocuğu, söz konusu problem davranıştan ve riskli ortamdan uzaklaştırmaktır. Suçta sürüklenen çocuklar cezai sorumluluk yaşına geldikten sonra çocuklar kapalı ceza infaz kurumuna, çocuk eğitimevlerine ve sosyal hizmet kurumlarına yönlendirilmektedir. Bu kurumlarda temel amaç çocuğun suçtan arındırılması ve rehabilitasyonunu sağlamaktır.

Çocuğun özgürlüğünden yoksun bırakılması, çocuğun uyumlu gelişimi üzerinde olumsuz sonuçlar doğurur ve çocuğun toplumla yeniden bütünleşmesini ciddi şekilde önler. Bunun önüne geçmek ve çocukların rehabilitasyonlarının sağlanması için çocuk eğitimevleri kurulmuş ve bu kurumlarda çocukların temel yaşam becerisi kazanmaları hedeflenmiştir. Çocuklar çeşitli eğitim programlarına dahil edilerek, 18 yaşını doldurana kadar bu kurumun hizmetlerinden yararlandırılmaktadır. Eğitim programı devam eden çocuğun 18 yaşını doldurması halinde, idareciler ve meslek elemanları tarafından uygun görülmesi halinde 21 yaşına kadar kurumda kalmasına müsaade edilebilir (Göç, 2006: 39).

Eğitim evlerine ek olarak ASPB'ye bağlı ÇODEM'lerde de suçta sürüklenmiş çocuklara yönelik hizmet verilmektedir. ÇODEM, sosyal tehlikelerle karşı karşıya kalması sebebiyle haklarında bakım tedbiri veya korunma kararı verilen çocuklardan; psiko-sosyal desteğe ihtiyaç duyduğu tespit edilenlerin, bu ihtiyaçları giderilinceye kadar geçici süre ile bakım ve korunmalarının sağlandığı, bu süre içerisinde aile, yakın çevre ve toplum ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmaların yürütüldüğü; çocukların mağduriyet, suçta sürüklenme, yaş ve cinsiyet durumuna göre ayrı ayrı yapılandırılan veya ihtisaslaştırılan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır (www.cocukhizmetleri.aile.gov.tr).

1.6. Çocukların Suça Sürüklenme Nedenleri

Çocuklar içinde bulundukları dönem itibari ile güçsüz grupların karakteristik özelliklerini sergilemektedir (Özada,2011: 10). Çocuklar; aile, arkadaş çevresi, içinde bulunduğu toplum, yaşanılan kültür, okul başarısızlığı ve ekonomik nedenlerden dolayı sonucunu düşünmediği eylemler gerçekleştirebilmektedir. Bu anlamda suça sürüklenen çocuklar; ihtiyaçlarını giderememe, ekonomik güçsüzlük ve yaşamlarını kontrol etme becerilerinin henüz gelişmemiş olması gibi özellikler taşımaktadır (Cankurtaran Öntaş ve Baykara Acar, 2005: 171).

Bütün toplumların ortak bir sorunu haline gelen suça sürüklenmiş çocuklar, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yaygın olarak görülmektedir. Bunun temel nedeni olarak; sanayileşme ve sanayileşmeden kaynaklı olarak ortaya çıkan kentleşme, göç ve aile yapısı gibi kavramlar öne çıkmaktadır.

Çocuğun suça sürüklenmesine ilişkin kişisel ve toplumsal pek çok faktör üzerinde durulmuştur. Bu yüzden suça sürüklmiş çocuk konusu bugüne kadar birçok bilim dalının konusu olmuştur. Birçok faktör üzerinden tanımlanan bu olgu bir sosyal sorun olarak ele alınmalıdır. Çocuklar ve onların sergilediği davranışlar, içinde yaşadıkları toplumlara ve aile yapılarına göre şekillenir. Kızmaz (2006), yapmış olduğu araştırmada suç davranışı sergileyen kişilerin anti sosyal davranışlarının çocukluk döneminde şekillendiğini ifade etmiştir. Çocuklar, yaşları itibari ile iradeleri dışında davranış sergileme potansiyeline sahiptir. Çocuk yaşlarda başlayan suç eğilimleri, yetişkinlik döneminde de devam edebilmektedir. Bu yüzden bu dönemde aile ve sosyal çevrenin önemi büyüktür.

Uluğtekin, Acar ve Öntaş (2004: 36-39), bu olguyu ekosistem perspektifi ile mikro, mezo ve makro düzeyde ele alarak açıklamışlardır. Cankurtaran Öntaş ve Baykara Acar (2005: 94-97), çocuğun suça sürüklenmesinde mikro düzeydeki sistemleri; çocuk ve ailesi, mezo düzeydeki sistemleri; okul, çocuğun akran grubu, işyeri ve çocuğun boş zaman olanaklarını değerlendirmesi, makro düzeydeki sistemleri ise ülkenin sosyal ve ekonomik politikaları, göç ve toplumun sosyo-ekonomik yapısı olarak belirlemiştir.

Çocuğun suça sürüklenmesinin ve mükerrer suç olgusunun önüne geçmek için çevresel faktörlerin iyi bir şekilde tanımlanması ve anlaşılması gerekmektedir. Bu yüzden kriminologlar, özellikle suça hazırlayan ortama; yani suç öncesi süreçlere dikkat

çekmektedir. Çünkü bu süreç, suçun önlenmesi için büyük önem taşımaktadır (Canatan ve Yıldırım, 2013:185).

Çocuğun suça sürüklenmesine ilişkin yapılan araştırmalarda, ‘aile’ önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Ereş (2009), suça sürüklenen çocukların, yasamlarının ilk yıllarını anlayıştan yoksun anne-babalarla geçiren, sosyal ve ekonomik düzensizliğin hâkim olduğu bir aile ortamında geçirdiklerini bulgulamıştır.

Yani aile içersinde yaşanan olumsuz durumların, çocuğu suça iten bir faktör olduğu görülmektedir. Bu bağlamda içersinde sevgi, saygı, sefkat barındıran, problemlerin uzlaşarak çözümlendiği, her aile üyesinin bir birey olarak kabul edildiği sağlıklı bir aile ortamı, çocuğun suça sürüklenmesini engelleyici olumlu bir etkiye sahip olmaktadır (Özada,2011: 12).

Bu kapsamda araştırmada çocuğun suça sürüklenme nedenleri ‘kentleşme ve göç’, ‘aile’ ve ‘okul, iş ve arkadaş çevresi’ olarak üç başlık altında ele alınmıştır.

1.6.1 Kentleşme ve göç

Türkiye’de kırsaldan kente göçün nedenleri Çelik (2006) tarafından; köy ve köylülerin yoksulluğu, kentlerdeki yeni iş sahaları ve sosyal fırsatlar, ulaşım ve iletişim araçlarındaki gelişmeler olarak sıralanmıştır. Ülkemizde doğu ve güneydoğu anadolu bölgelerinde ise terör olayları ve güvenlik gerekçeleri ile kente göç edildiği görülmektedir.

Kentleşmenin birçok sebebi bulunmaktadır. Tek başına sanayi ve teknolojiye yaşanan gelişmeler, ülkenin siyasal yapısı ya da diğer sosyal ve kültürel gerekçeler, kentleşmenin sebebi olarak değerlendirilemez (Kaya ve diğerleri 2007: 18).

Altuner (2009) tarafından Türkiye’de kentleşme sorununun en temel nedeni olarak kentleşme ile sanayileşmenin bir arada yürümeysi, sanayileşmeden önce kentleşmenin meydana gelmesi olarak değerlendirilmektedir.

Ülkemizde kentleşme süreci ile ilgili birçok sorun karşımıza çıkmaktadır. Sanayileşme ve eğitimin aynı doğrultuda ilerlememesi, bireylerin yanlış kentlileşmesine,

hatta kentlileşememesine neden olmaktadır. Küçük yerleşim yerlerinden kentlere gelen bireyler geldikleri yerin kültürünü yaşatmaya çalışmakta ve işsizlik, yoksulluk, eğitim sorunları gibi birçok sosyal sorunla mücadele etmek zorunda kalmaktadır.

Kırsal alanda kişiliğin şekillenmesinde etkili unsurlar aile üyeleri, akrabalar ve komşularla sınırlıdır. Şehirde bunlara kreşler, çocuk yuvaları, okullar, yurtlar, gençlik kulüpleri, iletişim araçlarının yaygın kullanımı ve çok farklı çevrelerden insanlarla ilişki kurma faktörleri eklenir (Coşar,2005:293).

Şehirleşme ile beraber aile bağları ve mahalle bağları asgariye inmiş ve bireyin ailesine ya da çevreye karşı sorumluluğunun önemi azalmıştır. Sosyal bağların zayıflaması ve çevreden gelen baskıların azalması ile bereber insanların suç işleme eğilimleri artış göstermiştir (Coşar, 2005:290,291).

Erdoğan (2010) yapmış olduğu araştırmasında, kanunla ihtilafa düşmüş çocuklara ilişkin 50 adet mahkeme dosyasını incelemiş olup, çocukların 36'sının (%72) yaşamlarının bir döneminde, özellikle 8-12 yaş arası bir dönemde aileleriyle birlikte İstanbul'a göç etmiş olduklarını belirlemiştir.

Göç olgusu çocukların kent yaşamına uyum sağlamakta çektikleri güçlüğün yanı sıra korunaklı şekilde yetişmemelerine neden olmakta ve karşı karşıya kaldıkları riskleri artırmaktadır.

1.6.2 Aile

Bir çocuğun yetiştirilmesinde ebeveynleri öncelikli olarak rol almaktadır. Çocuğun eğitimi ile ilgili ilk basamak ailesidir. Çocuk doğar doğmaz hayatının tamamını aile içinde geçirir ve ilk sosyal çevresini ailesi oluşturur. Bu yönüyle anne ve babaların çocukları üzerinde önemli bir etkisi vardır. İlk sosyal çevre olma özelliği taşıyan bu yapı, çocuğun öğrenme sürecini doğrudan etkilemekte ve ailenin taşıdığı tüm değerler doğrultusunda çocuğun gelişimine ve yetişmesine katkı sağlamaktadır.

T.C. Anayasasına baktığımızda;“devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için

gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar” ifadesi yer almaktadır. Bu ifade ile aile ve çocuğun hakları güvence altına alınmaya çalışılmıştır. Böylece çocuğun eğitimi, bakımı ve temel ihtiyaçlarının giderilmesinin sağlanması amaçlanmıştır. Bu nedenle aile, çocuğun suça sürüklenmesinin nedenleri düşünüldüğünde akla ilk gelen faktörlerden biridir.

Çocuğun doğduğu ilk andan itibaren, farklı örnekler söz konusu olsa da, yüz yüze etkileşimin ve duygusallığın yoğun olarak yaşandığı, dolayısıyla, biyo-psişik ve sosyal gelişime ait bilgilerin ilk olarak öğrenildiği yer olan aile, bireyin ilk ve aynı zamanda doğal çevresidir (Eserpek, 1993: 16).

Çocuk, sosyal davranışlarını, değer yargılarını, ahlak anlayışını vekişiliğinin ilk özelliklerini ailesi içinde aldığı eğitimle oluşturur. Ona ilk sosyaldeneyim fırsatı veren aile ortamının çocuğun gelişim sürecindeki önemi büyüktür (Sarpdağ, 2005).

Çocuklar, soyut kavramlar konusunda hiçbir şey bilmezler ve çoğu anne babaların ve öğretmenlerin beklentisi doğrultusunda da suçu anlamazlar (Onur, 2004:380).

Çocukları ile birebir ilgilenen ve sağlıklı bir bağlanma gerçekleştiren aileler, çocuklarının dışarıdaki risklerden korunması için sorumluluk almaktadır. Sağlıklı bir aile, çocuğun en temel ihtiyaçlarının karşılanmasının yanısıra ihtiyacı olan sevgi, şefkat ve ilgiyi de yeterince sağlamaktadır. Böylece çocuk ve aile arasındaki bağlılığın arttığı ve bu bağın da çocukların risklerle karşı karşıya kalmasının önüne geçtiği düşünülmektedir.

Anne babalarına bağlı ergenler, anne babalarıyla birlikte zamangeçirmekte, onlar tarafından desteklenmekte ve yönlendirilmekte, bu sayede suça sürüklenmiş akranlarıyla arkadaşlık etme ihtimalleri azalmakta, dolayısıyla suçasürüklenme olasılıkları daha düşük olmaktadır (Seydlitz ve Jenkins, 1998: 65).

Toplumun en temel yapı taşı olan bu kurum, kendisinden beklenen işlevleri yerine getirerek topluma katkı sağlamaktadır. Sağlıklı aile ilişkileri çevrevesinde yüzyüze ve samimi bir ortam çocuğun sağlıklı gelişmesine ve sağlıklı ilişkiler kurmasına olanak sunar. Tüm bunlar çocuğu ve aileyi, karşılaştığı sorunlarla başetmede sosyal normlar çerçevesinde hareket etmeye yöneltir. “Tersi durumda ise, sorunların kaynağı olan bir birim olacaktır”(Avcı, 2011:122-123). Ailenin yapısı, çocuğunyetiştirilme tarzı ve ailenin

sosyoekonomik düzeyi gibi faktörler çocuğu olumlu ya da olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Çocuğun suça sürüklenmesinin en temel nedenlerinden biri olan ailenin, çocuğa sağlıklı ve korunaklı bir yetiştirme ortamını sağlayamaması, çocuğu dışarıdaki risklere açık hale getirmektedir. Bu durum çocuklarda, uyumsuz ve disiplinsiz davranışların gelişmesine sebep olmaktadır. “Bir çocuk ne kadar erken yaşta dışa dönük davranış problemleri ve sapma davranışları gösterir, suç davranışı işlemeye başlarsa, ileride gençlik ve yetişkinlik döneminde ciddi suç davranışlarında bulunma ve uzun bir suç kariyeri geliştirme ihtimalide o kadar artmaktadır” (Farrington,1998; Lipsey ve Derzon, 1998, Akt: Topçuoğlu, 2014).

Bunların yanısıra ailenin parçalanması, evde suç geçmişi olan bireylerin olması, çok çocuklu aile yapısı ve çocukların ailede fiziksel şiddete maruz kalması gibi faktörler de çocuğun suç ve sapma davranışına yönelme olasılığını arttıran faktörlerdir.

Çocuk suçluluğu ve parçalanmış aile arasındaki ilişki aranırken aile bütünlüğünün ortadan kalkma sebeplerine, ölüm, boşanma, terk dışında çocuğun veya ebeveynlerinin eğitim, çalışma vb. sebepler dolayısıyla aileden ayrılması dahil edilmelidir (Polat, 2000, :417).

Ölüm ya da boşanma sebebiyle parçalanmış aile deneyimi çocukların toplumsallaşma sürecinde sıkıntılara yol açabilmektedir. Anne yoksunluğuyaşayan ergenlerin ilişki kurduğu insanları kaybetme korkusu yaşadıklarını vekendilerine yapılan her engellemeye karşı aşırı hassas oldukları söylenmektedir. Buna karşılık baba yoksunu olan ergenlerin ise kendine güven sorunu yaşadıkları ve bunun akranlarla olan ilişkilerde zorluklar ve çeşitli uyumsal problemler ortaya çıkarabileceğini belirtilmektedir (Akduman ve ark. 2007:159).

Glueck ve Glueck (1950), yaptıkları araştırmada suça sürüklenmiş 500, ve suç davranışı olmayan 500 erkek çocuk ile çalışmıştır. Toplam 1000 çocuk ile yapılan çalışma sonunda suça sürüklenen çocukların %60'ının parçalanmış ailelerden geldiğini, suça davranışı olmayan çocukların yalnızca %30'unun parçalanmış ailelerinin olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum suça sürüklenen çocukların parçalanmış aileden gelme olasılıklarının yüksek olduğunu düşündürmektedir.

Akduman (2007) da, suça sürüklenmeleri gerekçesiyle Ankara Adliyesi Cumhuriyet Savcılığına götürülen 114 çocukla yapmış olduğu çalışmada, çocukların %64'ünün parçalanmış aileden geldiğini bulgulamıştır.

Parçalanmış ailelerde büyüyen çocukların, en yakın yetişkinlerinin denetim ve gözetiminden mahrum kalması, çocuğun riskler ile karşı karşıya gelme ve suça sürüklenme olasılığını arttırmaktadır.

Ailede suç geçmişi olan başka bireylerin varlığına sosyolojik kuramlar açısından baktığımızda, suçun aile içersinde öğrenildiğini söylenebilir.

Kronik ya da mükerrer suçlular üzerine araştırma yapan kriminologlar, ebeveynlerin kriminal davranışlara sahip olmalarının, çocukları açısından mükerrer suçluluğun habercisi olduğu yönünde bulgular elde etmişlerdir (Kızmaz, 2007: 237).

Mc Cord (1977), 30 yıl boyunca izlediği ve 250 çocuğu kapsayan araştırmasında; cezaevine girmiş babaların çocuklarının, suç davranışına eğilim gösterdiğini ortaya koymuştur. Bu bulgu, ailede ceza evine girmiş ebeveynlerin ya da bireylerin olmasının çocuklarda da suça sürüklenme eğilimi yarattığı şeklinde yorumlanabilir.

Aile bireylerinden birinin ya da birkaçının suç davranışı sergilemesi, ailedeki çocukların suç davranışını taklit ederek öğrenmesine neden olabilmektedir. Aile bireyleri arasındaki yakın ilişkiden kaynaklanan bu durum, hem suça başlamada hemde suç davranışının tekrarlanmasında ve süreklilik arz etmesinde etkili olabilmektedir. Bunun en temel nedeni olarak, ailede suç davranışına rastlamanın, suçun meşrulaştırılmasını kolaylaştırdığı olarak tahmin edilmektedir (Kızmaz, 2007).

Çocukların suça sürüklenmesinde etkisi olduğu düşünülen bir diğer etken ise, ailelerin çok çocuklu bir yapıya sahip olması olarak düşünülmektedir.

Fischer ve Wadsworth, tarafından yapılan araştırmalarda tek çocuklu ailelerde suç işleme oranı % 9 iken bu oran 4 veya daha üstü çocuğa sahip olan ailelerin çocuklarında % 24 ü bulmuştur (Akt. Balci, 2011: 54). Dinç (2013) de yapmış olduğu çalışmasında, benzer şekilde suça sürüklenmiş çocukların çoğunluğunun, 3 veya 4 çocuklu ailelerden geldiğini ifade etmektedir.

Erdoğan (2010), yapmış olduğu araştırmasında, suça sürüklenmiş çocuklar hakkında yazılmış 50 adet mahkeme dosyasını incelemiş olup; incelenen sosyal inceleme raporlarından; çocukların büyük bir çoğunluğunun 3 veya daha fazla kardeşi olduğunu belirlemiştir. Bu durum çok çocuklu ailelerdeki çocuklarda riskin daha büyük olduğunu işaret etmektedir.

Yılmaz (2010), Adana Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şube'ye getirilen 12-18 yaş arası sanık çocuklara yönelik yaptığı araştırmasında; bu çocukların genel özelliklerini değerlendirmiştir. Diğer araştırmalara paralel olarak çocukların çoğunluğunun 3 kardeşten daha fazla kardeşe sahip olduğu, ailelerinin asgari ücret sınırında geliri olduğu, okula devam etmedikleri ve ebeveynlerinin de düşük eğitim düzeyine sahip olduğunu saptamıştır.

Çok çocuklu olan ailelerde ebeveynlerin enerjilerinin ve ilgilerinin birden fazla kişiye bölünmesine ve çocukların sevgi ve ilgi konusunda ihmal edilmesine sebep olduğunu göstermektedir. Ayrıca çocukların ihtiyaçlarının zamanında karşılanmamasına ve kardeşler arasında çatışma yaşanmasına da sebep olabilmektedir (Erdoğan, 2010). Ayrıca sosyo-ekonomik seviyesi düşük olan ailelerde çocukların temel ihtiyaçlarının nitelikli bir şekilde karşılanmamasına, çocuğun bunu başka kanallardan temin etme çabası içine girmesine sebep olmaktadır.

Ailelerin çocuklarına söz dinletebilmek için fiziksel şiddete başvurması da, suça sürüklenmenin bir diğer ailesel faktörü olarak görülmektedir. Suç ve sapma davranışı sergileyen çocukların büyük çoğunluğunun, suç davranışından önce fiziksel, sözlü ve psikolojik şiddete maruz kaldığını söylemek mümkündür.

Straus ve Donnelly (1994) de, çocuğu eğitmek için tokatlama veya daha ağır fiziksel cezaların kullanıldığını ifade etmektedir. Bu durumun çocuğu eğitmediğini ve çocuğun ileriki yaşamında kendisini gerginleştiren ya da öfkeli kılacak olaylar karşısında şiddete başvurmasını kolaylaştıracağını belirtmektedir.

İnsanlar, saldırgan eğilimlere sahip olarak dünyaya gelirler ve bu tepkileri nasıl ifade edeceklerini de aile ortamında öğrenirler. Çocuklar diğer birçok davranış gibi anne-babasının öfkeli ve saldırgan davranışlarını örnek alarak benzemeye çalışırlar. Ayrıca,

anne- babanın sergilediği yetkeli (otoriter) ve katı tutum da çocuğun suça karışması üzerinde etkili olabilir (Akduman ve Ark., 2007:159).

Glueck ve Glueck (1950) araştırmalarında suça yönelen çocukların ebeveynlerinin, çocuklarını kontrol etme amacı ile ceza yöntemleri arasında en çok fiziksel şiddete dayalı ceza yöntemini kullandıklarını saptamıştır. Suça yönelen çocuklar arasında anneleri tarafından fiziksel şiddete dayalı cezaya uğrayanların oranı %55, 6 iken babaları tarafından fiziksel şiddete dayalı cezaya uğrayanların oranı %67, 8'dir (Akt. Özada,2011: 22).

Ancak yine de tüm bu nedenlerin hiç biri tek başına suç işleme eğiliminin altında yatan nedenleri açıklamamaktadır. Çünkü tüm bunların dışında, bütün bu nedenlere rağmen farklı örnekler bulunmaktadır.

Ne çevrenin, ne de kalıtımın insanları suç işlemeye zorladığı doğrudur. Aynı aileden gelip aynı çevrede yetişen çocukların birbirlerinden değişik doğrultularda geliştiğini görebiliriz. Bazen tertemiz bir isme sahip bir aileden suça yönelik bir kişi çıkabilir. Buna karşılık pek kötü ün yapmış olup pek çok üyesi hapishaneler ve ıslahevleri ile tanışmış bir aileden sağlam karakterli, davranışlarına kusur bulunamayacak çocukların çıktığı görülür. Bu bir yana, suça sürüklenen kişiler sonradan değişip düzelebilmektedir (Adler, 2014: 207).

1.6.3 Okul, İş ve Arkadaş Çevresi

Çocuğun eğitiminin başladığı ilk yer aile olarak karşımıza çıksa da, okul ailede başlayan eğitimin önemli bir tamamlayıcısıdır. Çocukların eğitimi düşünüldüğünde, okullar akla gelen ilk kurumlardır. “Okul bu işlevini; çocuğun fikri ve manevi gelişimini sağlayarak, ona ilk toplum hayatının gereklerini öğretirken, bir düzen içerisinde çalışma alışkanlığı kazandırarak, ona doğruyu göstererek, zamanını faydalı surette alarak ve kötü yolları giderme şansını azaltarak yerine getirmektedir (Gölcüklü, 1962: 36).”

Okul toplumsallaşmaya önemli ölçüde katkı sunmanın dışında, çocuğun hayatında olabilecek yanlış yönlendirme ve hatalı sosyalleşmesinde önüne geçebilecek bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Victor Hugo, onyedinci yüzyılda “bir okulun yapılması, bir

hapishanenin kapanması demektir” diyerek, okulun ve eğitimin suç arasında bir ilişkisi olduğuna vurgu yapmıştır.

Günümüzde de yapılan birçok araştırma okul ve suçluluk arasında bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Yapılan araştırmalarda, akademik başarı, okul yönetiminin öğrencilere yönelik tutumları ve okuldan kaçmalar gibi faktörlere odaklanıldığı görülmektedir. Bunlarınyanında okula yönelik tutumlar, eğitim sistemi, okul ortamı, okuldaki disiplinlanlayışı gibi hususlar da değerlendirilen konulardır (Kızmaz, 2004: 294).

İçli (2007), yapmış olduğu çalışmada öğrenim düzeyi ve suç ilişkisini incelemiştir. 1975-2000 yılları arasındaki, beşer yıllık periyodlara bakmıştır. Araştırma sonucunda öğrenim düzeyi arttıkça, suçluluk oranının azaldığını ortaya konmuştur.

Akademik başarısı düşük olan çocukların, okula sevgisi ve ilgisinin azaldığında bir diğer unsurdur. Hirchi ve Hindeland (1977)’naraştırma bulgularına göre okulda daha zeki ve başarılı olan öğrenciler, başarılı olmayanlara kıyasla daha az suç işlemektedirler (Seydlitz ve Jenkins,1998: 70). Siegel (1989) ise okulda başarısız olan, düşük eğitimmotivasyonuna sahip ve okul ortamına kendilerini yabancılaşmış hissedenöğrencilerin muhtemelen daha çok suç davranışı içine gireceğini belirtmektedir (Kızmaz, 2004: 306).

Çocuğun suça sürüklenmesine neden olduğu düşünülen bir başa faktör ise eğitim sistemi olarak görülmektedir. Okuldaki başarısızlık ve okuldan ayrılma, çocuklarda antisosyal davranışa neden olabilmektedir (İpek, 2010: 35).

Okul ve çocuk arasında kurulan başka bir ilişki ise, okullarda uygulanan yöntemler hakkındadır. Joseph (1995), öğrencilerin başarılarına ve yeteneklerine göre ayırmanın, başarı düzeyi düşük olan çocuklarda geleceğe ilişkin beklentilerin en aza inmesine sebep olduğunu belirtmektedir. Geleceğe ilişkin beklentileri azalan çocukların ise, geleceklerini kurtarma adına başka yollar arama çabası içine girdiklerini ifade etmektedir.

Geleneksel olarak, okullar çocuk suçluluğuna neden olan yerler değil aksine suça ilişkin davranışların temizlendiği yerler olarak algılanmasına karşın okullarla ilgili pek çok faktör çocukların suça bulaşmasına neden olmaktadır (Tekçi, 2004; Gumpel ve Meadan, 2000, Akt. Işık,2006:292). Bu nedenleri sıralayacak olursak;

1. Negatif okul iklimi,
2. Müfredat programından kaynaklanan sorunlar,
3. Kalabalık okul ve sınıflar,
4. Öğretimdeki kalitesizlik,
5. Tutarsız sınıf yönetim uygulamaları,
6. Tekrar eden problemleri davranışlara karşı aşırı cezai uygulamalar,
7. Sınıfların oluşturulmasında ırksal ayrımlar olarak sıralanmıştır (Price ve Everett,1997a, 1997b, Akt. Işık, 2006:293).

Özellikle çocukların ön ergenlik döneminde aile ve okul denetiminden yoksun kalması da çocukları birçok riskle karşı karşıya bırakmaktadır.

Okullarda okul sosyal hizmetinin olmayışı da bir başka eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Okul sosyal hizmeti, sosyal hizmetin bir alanı olup, riskler ile karşı karşıya olan çocukların erkenden farkedilmesine olanak tanır.

Akademik başarısı düşük olan çocuklar bir süre sonra eğitim hayatından koparak, aileleri tarafından iş hayatına yönlendirilmektedir. Genellikle yoksul olan aileler çocuklarını eve gelir sağlaması için ya okurken ya da okuldan kopmaları nedeniyle niteliksiz ve korunaksız işyerlerinde çırak olarak çalıştırmaktadır.

Araştırmalarda da görüldüğü gibi çocukların karşılaştıkları sorunlar yalnızca akademik güçlüklerle sınırlı değildir. Dupper (2013), tüm dünya ülkelerinde çocukların davranış problemleri, okuldan kaçma, okulu bırakma gibi sosyal problemlerinin olduğuna değinmiştir. Bu sorunun evrensel olduğu ve ülkemizde de okul sosyal hizmetine ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymaktadır.

Sosyo-demografik olarak dezavantajlı olarak yetişen çocuklar, eğitim hayatından koparak nitelikli istihdam alanlarına dahil olamamakta ve yoksulluğun sonraki kuşaklara aktarılmasına sebep olabilmektedir. Bu durum çocukların aileleri gibi, donanımsız yetişkin, düşük gelirli vasıfsız işgücü olmasına neden olmakta ve yoksulluk kısır döngüsüne yol açmaktadır(Tor,2010: 33).

Aile ve okul faktörleri problemleri davranışların oluşmasında etken olabildiği gibi ergen suçluluğunda ve madde kullanımında kalıcı bir diğer etken, ergenin suç işleyen arkadaş çevresinin olmasıdır(Thornberry ve diğ.,1997:221).

“Bireyin bu dönemi sağlıklı bir biçimde geçirmesi için yerine getirmesi gereken en temel gelişim görevleri; bedensel değişimleri bilmek ve bunlara uyum sağlamak, kimlik oluşturma sürecini tamamlamak, aileden bağımsızlaşma sürecini tamamlamak, cinsiyet rollerini kazanmak, meslek sahibi olmak için girişimde bulunmak şeklinde belirtilebilir” (İçağasıoğlu Çoban ve Bulut, 2016: 82).

Bukadar karmaşık görünen bu dönemde çocuğun sağlıklı bir sosyalleşme sürecinden geçmesi, kimlik gelişimi açısından son derece önemlidir. Ergenlik döneminde artan uyarıların etkisi ile ergenlerin risklerle karşı karşıya kalma olasılıkları artmaktadır. Ebeveynlerin bu dönemde çocuklarını koruyan ve kucaklayan bir iletişim içinde olması, onların bu dönemi daha az sorunla atlatmasına yardımcı olmaktadır. Ebeveynlerinden yeterli ilgi göremeyen ve ihmal edilen ergenler ise dışarıdaki risklere karşı daha savunmasız kalmaktadır. Özellikle arkadaşlık ilişkilerinin büyük önem kazandığı bu dönemde yanlış arkadaş gruplarına dahil olması ve bunun beraberinde getireceği diğer risklerle karşı karşıya kalması ergenin, suça yönelmesine sebep olabilmektedir.

Suç niteliğindeki davranışların, ergenlik dönemlerinde yoğunlaşmasının nedeni, artan yaş ile birlikte anne baba denetiminin giderek azalması, ergenin arkadaşlarıyla daha yakın bir ilişki içine girmesi ve arkadaşların ergenin yaşamında giderek daha fazla önem kazanmasıyla ilgili olabilmektedir (Delikara, 2002:147 Akt. Gökçearslan Çiftçi, 2009: 75-76).

Çocuğun suçlu akran grubuna bağlılık geliştirmesi ciddi risk faktörüdür. Yani kendine duygusal olarak yakın bulduğu suçlu arkadaş grubuna bağlılığı ne kadar fazla ise çocuğun suç işleme riski o kadar çok olacaktır (Balcı, 2011: 72).

Bu durum sonraki aşamalarda benzer nitelikte özellikleri olan bir grubun oluşmasına ve ortak eylemlerin gerçekleştirilmesine yol açacaktır.

“Çocukların ilgi ve enerjilerinin, kendilerine sağlanamayan araçları elde etmek amacıyla” oluşan bu çetelerin eylemleri (Dönmezer,1943:258), bazı araştırmacılar tarafından “‘suçluluk ortaklığı’ (co-offering)” olarak da isimlendirilmektedir (Polat, 2001:201).

Köseoğlu, çocukların davranışları ile arkadaş çevrelerinin davranışları arasında pozitif bir ilişkisi olduğuhipotezini ortaya koymuş ve bu hipotezini doğrulamıştır (Köseoğlu, 2011:74-75).

“Sosyal öğrenme kuramı, bu tür akranların belli ortamlarda suçluluğu pekiştirebileceğini öne sürer. Suçlu akranlar ergen için bir model oluşturabilir” (Gülsel, 1997: 59).

Çocukların bir araya gelerek suç niteliği taşıyan davranışlar sergilemesi bir yerden sonra tekrarlayıcı bir sorun olarak karşımıza çıkmakta ve başka riskleri de beraberinde getirmektedir.

1.7. Suça Sürüklenmiş Çocuklara Yönelik Uluslar Arası Hizmetler ve Onarıcı Adalet Programları

Birçok ülkede çocuk adalet sistemindeki uygulamalar form değiştirmiş olup, artık yetişkinler için uygulanan ceza yasasının işleyişinden ve ilkelerinden farklılaşmıştır. Çocuk adalet sistemi özel ilkeleri olan ve uygulama yöntemleri olan bir sistem özelliği kazanmıştır. Sistemin temel amacı, genç insanları topluma (yeniden) kazandırmak olarak tanımlanmaktadır. Buradaki temel yaklaşım çocukların cezalandırılması veya caydırıcılığın önplana çıkarılması değil, çocuğun suçtan arınmasını sağlamaktır (Tekin, 2014: 97).

Bunun sağlanması için yapılan çalışmalarda üç odak üzerinde durulmuştur. Onarıcı adaletin tanımını oluşturan bu üç odak suç, yükümlülük ve sorumluluklar ve adaleti gerçekleştirme araçları olarak karşımıza çıkmaktadır. Adalet kavramı ele alınırken mağdur ve toplumun zarar görmesi üzerine yoğunlaşılır ve çoğu zaman bu zararların giderilmesi amaçlanır. Ancak öncelikli olan failin ve mağdurun onarılması ve kişileri iyileştirerek mükerrer suçun önlenmesidir. Günümüzde farklı ülkelerde çocuğun mükerrer suç işleme durumunun önüne geçmek için ortaya çıkmış çeşitli uygulamalar bulunmaktadır. Bunların en yaygın olanları, mağdur-fail arabuluculuğu, toplum ve aile grup konferansları, ceza belirleme çemberi, iyileşme çemberi ve onarıcı denetimli serbestlik ve toplum kurulları ile panellerdir (Attepe Özden ve İçağasıoğlu Çoban, 2014).

Onarıcı adalet programlarının özellikleri şu şekilde sıralanabilir;

- Suçun, failin ve mağdurun şartlarını göz önünde tutan esnek bir cevaptır ve her bir vakanın bireysel olarak incelenmesini sağlar,
- Her insanın onuruna ve eşliğine saygı duyan bir anlayışı inşa eden ve mağdurların faillerin ve toplumun iyileştirilmesi ile sosyal uyumun gelişmesini destekleyen bir anlayışla suça karşılık verir,
- Birçok durumda resmi ceza adalet sistemine ve onun failler üzerindeki damgalayıcı etkisine karşı geçerli bir alternatiftir,
- Geleneksel ceza adaleti uygulamaları ve yaptırımları ile birlikte kullanılabilen bir uygulamadır,
- Sorunun çözümünü ve çatışmanın temel sebeplerini birleştiren bir yaklaşımdır,
- Mağdurların zararlarına ve ihtiyaçlarına seslenen bir yaklaşımdır,
- Faili, davranışının nedenlerini ve sonuçlarını anlaması ve anlamlı bir yolla sorumluluk üstlenmesi yönünde teşvik eden bir yaklaşımdır,
- Koşullara, hukuki geleneklere ve yerleşik ulusal ceza adalet sisteminin ilkeleri ve temel felsefesine uyum sağlayan esnek ve değişebilen bir yaklaşımdır,
- Çok ağır suçlar dahil olmak üzere, çeşitli suçlara ve faillere uygun bir yaklaşımdır,
- Özellikle reşit olmayan faillerin dahil olduğu ve müdahalenin önemli bir amacının faillere yeni değerler ve beceriler öğretilmesi olduğu durumlarda suça uygun bir yanıttır,
- Toplumun suçu ve sosyal uyumsuzluğu önlemede ve bunlara cevapvermede temel role sahip olduğunu benimseyen bir yanıttır (United Nations, 2006:7-8).

1.7.1 Mağdur-fail arabuluculuğu

Birçok ülkede onarıcı adalet programları(arabuluculuk programları) öncelikli olarak çocuklar için geliştirilmiştir ve daha sonra yetişkinler için yapılan onarıcı adalet programlarının temelini oluşturmuştur.

Onarıcı adalette ilk amaç geçmiş ve şimdiki zaman arasında iletişim kurabilmektir. Failden neden suça yöneldiğini söylemesi ve mağdurun suç hakkındaki sorularını yanıtlaması istenir. Amaç çerçevesinde suç sonrası bozulan düzeni ve ilişkileri düzeltmek, yoluna koymak ve durumu hedeflenmektedir” (Akçay, 2011: 13). Bunun sağlanabilmesi için

mağdur ve failin bir araya gelmesi ve her iki tarafında ne olduğuna dair konuşma ve soru sorma fırsatının olması söz konusudur (Pranis, 2004). Bu konuda özel eğitim almış uzmanlar tarafından yürütülen bu süreçte her iki tarafında gönüllü olarak sürece katılımı gerekmektedir. Temel amaç mağdurun suç nedeniyle yaşadığı duyguları ifade edebilmesi böylelikle zayıflık ve güçsüzlük duygularından uzaklaşabilmesidir (Attepe Özden ve İçağasıoğlu Çoban, 2014).

Bu süreç bu konu hakkında eğitim almış sosyal hizmet uzmanlarınca yürütülür ve aktif olarak kurban/suçlu görüşmelerinin her alanında bulunurlar. Umbreit’a (2006) göre onarıcı adaletin bir ifadesi olan arabuluculuk; sosyal hizmet uygulamaları arasında yer alan çocuk adalet sistemi içinde yerini almıştır (Gökçearslan Çifçi, bt. :4). Bu kapsamda sosyal hizmetin özellikle adli boyutunda aktif olan uzmanların onarıcı adaletin gelişmesine hem katkı sağlamış hem de öncülük etmişlerdir.

1.7.2 Toplum ve aile grup konferansları

Yeni Zellandadaki Maori geleneğinden gelişen aile grup görüşmesi belli bir durumdan en çok etkilenen ve çözüme ihtiyaç duyan insanlarla gerçekleştirilir (Gökçearslan Çifçi, bt. :5). “Burada mağdur, mağdurun destekçileri, fail, failin destekçileri, konuyla ilgili toplum üyeleri ve bir kolaylaştırıcı biraraya gelerek, olay hakkında yapılandırılmış bir görüşme gerçekleştirirler” (Pranis, 2004).

Burada amaç yine suçun ortaya çıkardığı zararı önlemektir. Böylelikle toplumun ve bireylerin güçlenmesi sağlanabilir. Böylece sadece cezai adalet sisteminde değil, çocuk refahı alanında da kullanımı ve yaygınlaşması söz konusu olabilir.

1.7.3 Ceza belirtme çemberi

Bu yöntem Kanada’da yaşayan yerlilerin bir uygulaması olarak karşımıza çıkmaktadır. Ceza belirtme çemberinde tüm katılımcılar hakim, savunma avukatı, savcı, polis memuru, mağdur ve fail ve onların ayrı ayrı aileleri ve topluluk sakinleri- birbirinin

yüzünü görecek şekilde bir çember halinde otururlar. Genelde sadece mahkum edilmiş failer için kullanılır (United Nations, 2006). Konuşan kişinin eline, konuşma sırasını belirlemek amacıyla bir nesne verilir(kalem, kitap v.b.) ve konuşmasını bitirene kadar nesneyi elinden bırakmaz, konuşma bittikten sonra nesne sıradaki konuşmacıya verilir. Bu sayede üyelerin birbirini dinlemesi sağlanır. Konuşmaların sonrasında çemberde bulunanlar arasında, toplumu koruma ihtiyacını, mağdurların ihtiyaçlarını ve failin rehabilitasyonu ve cezalandırılmasını göz önüne alarak bir eylem planı belirlenir ve karşılıklı anlaşma ile toplumun ve adalet sistemi çalışanlarının sorumlulukları ve failin cezası belirlenir (Pranis, 2004).

1.7.4 İyileşme çemberi

Bu yaklaşımda; bir suç nedeniyle travma yaşamış ve aile veya toplum desteğine ihtiyaç duyan kurban veya hayatta kalanlarla ile çalışması söz konusudur. Toronto Bölge Okulu Kurulu bu yaklaşımı; okulda öğrencilere zorbalık yapan öğrenciler için uyarlanmıştır. Suçtan etkilenmiş olan herkes bir araya gelir, olayı veya olayları gözden geçirir, anlam vermeye çalışır ve uygun bir çözüme ulaşılır (Gökçearsan Çifçi, bt. :4). Bu yöntemle tüm tarafların iyileşmesi hedeflenmektedir. Bunun içinde çocuk ile çalışan bütün kurumların birlikte çalışması ve işbirliği yapması gerekmektedir. Bunun olmaması durumunda çocuğun iyileşmesi ile ilgili aksaklıklar sıkıntılar oluşmaktadır.

1.7.5 Onarıcı denetimli serbestlik ve toplum kurulları ile paneller

Suç, cezalandırma ve suçun mağdur üzerindeki etkilerine ilişkin bakış açısının değişmesiyle birlikte ortaya çıkan yeni uygulamalar arasında sayılmaktadır. Burada ortak amaç tüm tarafların bir araya gelmesini sağlamak ve karşılıklı anlaşmaya varılmasını katkı sunmaktır. Sadece cezalandırmak yerine, suçun nedenlerinin çok boyutlu olarak ele alınmasını sağlayarak suçun mağdur ve toplum üzerindeki etkilerini en aza indirmektedir (Attepe Özden ve İçağasıoğlu Çoban, 2014).

Bunlar dışında Brezilya ve İngiltere gibi ülkelerde gençliğe yönelik onarıcı programların örneklerinden bahsetmek mümkündür. Brezilya’da ‘Gençlik Adalet Sistemi’ kapsamında ilk kez suç işleyen ve suçu küçük suçlar kapsamında olanlarla ilgili olarak kamu hizmetinde çalışma ve tazminat gibi diğer yaptırımların uygulanması için yargılamalarının askıya alınmasına izin verilmiştir. Porto Alegre gençlik adalet sistemi failler içincamaras restaurativas’ın kullanımına öncülük etmiştir.

İngiltere’de ise genç failler panelleri kapsamında İngiltere ve Galler’de, yaygın olarak kullanılan onarıcı özelliklere sahip yöntemin adı “yönlendirme kararı”dır. Yaşları 10 ile 17 arasında olan ve ilk kez bir mahkeme önüne gelmiş olan genç failler, suçları hapis gerektirmeyecek derecede ise genç failler panellerine yönlendirilirler. Panel, toplum içerisinde yaşayan ve birisi toplantı başkanı diğeri de uzman olan iki eğitilmiş üyeden oluşur. Panellere genç birey ile ebeveyni veya vasisi katılır. Eğer varsa mağdur ve genç birey üzerinde olumlu etkisi olabilecek bir insan da davet edilebilir. Panel genç bireyin düzeltme yapabileceği ve problemlerini saptayabileceği bir eylem planına karar verir. Gelişmeyi değerlendirmek için sürecin sonunda tekrar buluşulur (United Nations, 2006).

1.8. Türkiye’de Durum

Ülkemizde onarıcı adalet uygulamaları kapsamında karşımıza çıkan ilk ve tek program mağdur fail arabuluculuğu “uzlaştırma” adı altında 2005 yılında Ceza Mahkemeleri Kanunu ile kabul edilmiş ve 2006 yılının Aralık ayında daha ayrıntılı biçimde düzenlenmiştir (Attepe Özden ve İçağasıoğlu Çoban, 2014). Ancak bu düzenlemeler gelişmiş ülkelerde yaşanan gelişmeden çok uzaktır. Bununla birlikte 2005 yılında kabul edilen 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nda fail çocuğun mağdura verdiği zararın ödeneceğine dair maddeler olmakla beraber, mevcut uygulamadan oldukça farklıdır (Gökçearslarn Çifçi, bt.:11). Diğer onarıcı adalet uygulamaları henüz ülkemiz açısından söz konusu değildir

Onarıcı adalet programları kapsamında yeterli olgunluğa ulaşamadığımız söylenebilir. Bunun bazı nedenleri, uzlaştırma yapacak eğitimli kişilerin nitelik ve nicelik olarak yetersiz oluşu, savcı ve hakimlerin bu konuda ki bilgi eksikliği ve en önemlisi amacın, suçun ve suça yönelen kişilerin salt cezalandırılmasıdır. Bu durum ülkemizde hala

geleneksel ceza adaleti anlayışının devam etmesinden kaynaklı olarak, onarıcı adalet programlarının gelişiminin önüne geçmektedir (Attepe Özden ve İçağasıoğlu Çoban, 2014).

Bunun yanısıra bazı çocuk mahkemesi hakimleri tarafından alternatif çözümler üretilmeye çalışılmaktadır. Gökçearsan Çifçi (bt.), bir çocuk mahkemesi hakimi ile yaptığı görüşmede hakimin, mahkeme sırasında failin hem kendi annesi, hem de mağdur ve ailesine yaşattığı psikolojik zorlukların farkına varması ve uzlaşma kararı çıkması konusunda çeşitli girişimlerde bulunduğunu ifade etmektedir.

1.9. Suça Sürüklenen Çocuklara Yönelik Sosyal Hizmet

Sosyal hizmet, bireylerin, ailelerin, grupların ve toplumun iyilik halini artırmak için sosyal değişime, insan ilişkilerinde sorun çözmeye, güçlenmeye ve özgürleşmeye katkı sağlayan bir meslektir. Sosyal hizmet, insan davranışı ve sosyal sistem teorilerinden yararlanarak, insanların çevreleriyle etkileşim kurdukları noktalara müdahale eder. Sosyal hizmette insan hakları ilkeleri ve sosyal adalet temeldir (Uluslararası Sosyal Hizmet Okulları Birliği 2001; Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu, 2001).

Onarıcı adalet, sosyal hizmetin bütün bu ilkelerine sahip olmakla beraber, yasalar önünde bireylere eşit davranmaları ve sosyal adaleti sağlamaları yönüyle ortaklaşırlar. Sosyal hizmet mesleğinin felsefesi ile temelden örtüşen onarıcı adalet programları sosyal adaletin sağlanması amacıyla sunulan hizmetler, bireyin değeri ve iyilik halinin sağlanması ve insanlar arası ilişkilerinin önemi ile yakın ilişki içindedir (van Wormer, 2009).

Bu yönüyle sosyal hizmet ve onarıcı adalet programları koruyucu önleyici hizmetleri de kapsamaktadır. Sosyal hizmetin korucu önleyici yönüne baktığımız zaman çocuk boyutunda, çocuk ve gençlik merkezleri ve okul sosyal hizmeti karşımıza çıkmaktadır. Çocuk ve gençlik merkezleri, çocukların okul sonrasında boş zamanlarının değerlendirilmesi açısından önem taşımaktadır. Sosyal hizmet uzmanı suça sürüklenmiş çocukla çalışırken diğer sosyal sorunlarda da olduğu gibi çocuğu korumak, önleyici tedbirler almak, gelişimini ve değişimini desteklemek ve en temelde çocuğun rehabilitasyonunu sağlamak için çeşitli yöntem ve teknikler uygular (Zastrow, 2013:454).

Suça sürüklenen çocukların yaşlarına baktığımızda bunların eğitim çağında oldukları görülmektedir.

“Okul sosyal hizmeti; öğrencilerin bulundukları gelişim dönemi, içinde bulundukları aile koşulları, o dönem içinde yaşadıkları çeşitli sorunların çözümü, ihtiyaç duyulan hizmetlerden yararlanmaları ve böylece eğitim etkinliklerini başarılı bir şekilde sürdürebilecekleri bir duruma gelmelerini sağlama gibi birçok hizmeti yürütmek üzere okullarda yer alan, sosyal hizmetin mesleki etkinlik alanlarından biridir (Duman, 2000: 35).”

Tanımdan da anlaşılacağı üzere çocukların yaşadığı mevcut sorunların giderilmesinde okul sosyal hizmeti önemli bir role sahiptir.

Suça sürüklenmiş çocuk ile yapılan işlemlere baktığımızda, bu çocukların da mağdur çocuk statüsünde olduğu sıklıkla gözden kaçmakta olduğu görülmektedir. Ailesinden, okulundan ve yakın çevresinden gerekli ilgi ve desteği göremeyen çocukların sorunlarının ve ihtiyaçlarının giderilebilmesi için sosyal hizmet uygulamasına ihtiyaç duyulmaktadır. Sosyal hizmet, kaynaklara ulaşmakta sıkıntı çeken bireylerin yurttaşlık haklarına ulaşmalarına ve kullanabilmelerine katkı sağlar (Duyan, 2010: 22).

Bunu sağlarken uzmanın birçok rolünden bahsetmek mümkündür. Mükerrer suç olgusu ile karşı karşıya olan çocukların, rehabilitasyonunu sağlamaya çalışan sosyal hizmet uzmanı savunuculuk rolü üstlenerek, varolan hizmetler ile ilgili tartışır, kuralları, düzenlemeleri ya da bir sınıfın lehine olan ve müracaatçıyı ayrımcılığa maruz bırakan kanunları değiştirmek için savaşı (Duyan, 2010:24). Çocuğun sistem tarafından örselenmesinin önüne geçmek için bu konuda yetkin sosyal hizmet uzmanlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Özellikle adli süreç içerisinde çocuğun, korunması ve rehabilite edilmesi için çocuğun çevresi içerisinde değerlendirilmesi ve buna uygun müdahale planlarının belirlenmesi gerekmektedir. Bu çalışmalar ülkemizde adli sosyal hizmet aracılığı ile yapılmaya çalışılmaktadır.

Adli sosyal hizmet, sosyal hizmetin hukuk (kriminal ve medeni hukuk) alanındaki işlevselliğidir. Özel bir ihtisas alanı olan adli sosyal hizmet uygulamaları, hukuki konu ya da davalar temelinde gerçekleşmektedir. Adli sosyal hizmet uygulamaları bazen diğer adli bilimlerle işbirliği içinde gerçekleştirilir. Adli sosyal hizmet bazen başlı başına bir sistem

bazen de diğer disiplinlerin bir alt sistemi olarak fonksiyonellik kazanabilmektedir (İl, 2003: 144, 145).

Uzman, adli sürece girmiş vakaların gelişimini yönlendirilmesini ve bilirkişiliğini yaparak en adil şekilde ekonomik mağduriyeti ve psiko-sosyal çöküntüyü en asgariye çekerek yaşam alanı yaratmakla görevlidir. Aile, çocuk ve çocuk ağır ceza mahkemelerinde hüküm öncesi süreçte hazırlanan sosyal inceleme raporları sayesinde sosyal hizmet uzmanı/sosyal çalışmacılar mahkemelere, şüpheli veya sanığın psiko-sosyal ve demografik durumlarını analiz eden belgeler sunarak hükmün en isabetli şekilde kurulabilmesinde rol oynamaktadırlar (İl, 2003: 145).

1.10. Araştırmanın Problemi

Çocuk suçluluğu konusu daha önce birçok toplumda ele alınmış bir sosyal sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Kentlerdeki sosyal yapının değişmesi birçok sosyal sorunu da beraberinde getirmektedir. Birey, aile ve toplum bazında çeşitli değişiklikler meydana gelmekte ve bundan toplumun en küçük fertleri olan çocuklar çok daha fazla etkilenmektedir. Birçok sosyal sorunla karşı karşıya kalan ailelerin çocuklarına yönelik gerekli korunaklı ortamı sağlayamaması ve olumlu yönde yönlendirememesi çocukların ihmal ve istismarının önünü açabilmektedir.

Kentlerde niteliksiz işgücü haline gelen bireyler iş sektöründe kalıcı ve sürekli bir gelir elde edememekte, yoksulluk ve yoksulluğun beraberinde getirdiği diğer sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Tüm bunların yanısıra kentte sürekli bir işinin olmaması, bireyleri ve ailesini sosyal güvencesiz bırakmakta, birey ve ailesinin sağlık hizmetlerinden de yararlanamamasına sebep olmaktadır. Kentin daha çok sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan ‘kenar mahalleleri’nde yaşamını sürmek zorunda kalan bireyler, bir anda suç niteliği taşıyan davranışlarla içiçe kalmakta ve bir süre sonra kendilerinde de sapma davranışları görülebilmektedir. Yetişkinlerde bu durum çeşitli ceza ve yaptırımlarla kontrol altına alınmaya çalışılsa da, çocuklarda durumun çok daha karmaşık olduğu ve büyük bir hassasiyet gerektirdiği görülmektedir.

Çocuğun bir kez suça sürüklenmesi ile beraber emninet güçlerine getirilen çocuğa, bu süreç ve sonrasında uygun müdahale yöntemlerinde bulunulmaması, çocuğun tekrar suça sürüklenmesine neden olabilmektedir.

Çocuğun suça sürüklenmesi ve bunu tekrar etmesi, çocuğun birçok hakkından mahrum kalması, yanlış bir sosyalizasyon sürecinden geçmesi, ailenin çocuğu bilinçsizce ihmal etmesi ve risklere açık hale getirmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocukların, bulundukları bölge içinde birçok hakkından mahrum kalması, yaşadıkları konut ve çevresinin risklerle dolu olması, suç eyleminin sosyal öğrenme yoluyla öğrenilmesini ve uygulanmasına neden olmaktadır. Ancak tüm bunlardan önce çocuğun ilk sosyal çevresini oluşturan ailesi ve annesi gelmektedir. Çocuğun bir kez suç davranışını sergilemesinden sonra gelişen süreçte ailenin neler yaptığı, büyük önem taşımaktadır. Bir kez suç geçmiş olan çocuğun, tekrarlı bir şekilde suça sürüklenme riskiyle karşı karşıya kaldığı görülmektedir. Sağlıklı ve korunaklı bir ailede yetişmeyen, uygun ebeveyn tutumları ve uygun rol modellerle büyüemeyen çocukların, ceza adalet sistemine girdikten sonraki süreçlerinde ciddi sıkıntıların başladığı görülmektedir. Çocuğun eğitim hakkından yararlanamaması, kendini gerçekleştirecek uygun korunaklı ortamların -oyun alanlarının- olmayışı, ebeveynlerin çocuklarının bakımı ve eğitimi hakkında yeterli düzeyde bilgi sahibi olmaması, çok çocuklu aile yapıları, kırsal yaşamdan kentsel yaşama geçişte yaşanan zorluklar ve uyumsuzluklar gibi birçok neden çocukların haklarının ihlal edilmesine ve onların suça sürüklenmesine sebep olabilmektedir. Emniyet, mahkeme ve kolluk kuvvetlerince yürütülen süreçte ise çocukların örselenmesi ve bu sürecin sağlıklı bir şekilde yürütülememesi, bir müdahale planı kapsamında sürecin değerlendirilmemesi çocuklarda çeşitli psiko-sosyal bozukluklara yol açabilmektedir.

Bu durum söz konusu çocuklar için sağlık hizmetlerine, sosyal hizmetlere ve adli hizmetlere yönelik kalıcı çözüm yollarının yapılandırılması gereğini zorunlu kılmıştır. Bu alanda yapılan çalışmaların ve sunulan hizmetlerin yasal yönetmelik de yeri olsa da uygulama sırasında birçok nedenden kaynaklı sorunlar ortaya çıkmakta ve bu sorun çözilememektedir. Tüm bu karmaşık süreç içerisinde suça sürüklenmenin çocuk ve anne açısından nasıl değerlendirildiği araştırma açısından önem taşımaktadır.

Suçta sürüklenen çocuk sayısında her geçen gün artışın olması ve bu durumun çocuklarda mükerrer bir şekilde görülmeye başlaması dikkat çekmiş olup, çocukların

mükerrer suça sürüklenmesine yönelik, annelerin ve ailelerin katkısını ölçen araştırmaların yetersizliği çalışmanın temelini oluşturmuştur. Bu çalışmada çocukların mükerrer suç olgusu ile ilgili, annelerinin karşılaştıkları durumlar ele alınmış, annelerin süreç açısından bu durumu nasıl değerlendirdikleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Araştırmanın problemini annelerin çocuklarının suça sürüklenme sürecini nasıl değerlendirdiğine ilişkin bilgi eksikliği oluşturmaktadır.

1.11. Araştırmanın Amacı

Çocukluk döneminde işlenen mükerrer suç olgusunun çok farklı nedenleri bulunmaktadır. Ancak bu nedenler içinde en çok dikkati çeken ailenin taşıdığı risk faktörleri olmaktadır. Çünkü aile bir taraftan üyesinin yaşadığı soruna yönelik koruyucu bir işleve sahipken diğer taraftan da sorunun asıl kaynağı olabilmektedir. Ülkemizde çocukluk döneminde işlenen mükerrer suçların nedenlerine ilişkin çok fazla çalışma bulunmamaktadır. Bu nedenle bu araştırmanın temel amacı, mükerrer suç işleyen çocukların suça sürüklenme nedenleri arasında yer alan aile faktörünün etkilerini belirlemektir. Ancak ailenin bütününe ulaşılamaması sebebiyle çocukların annelerinin bu konudaki değerlendirmelerini öğrenmek bu araştırmanın genel amacını oluşturmaktadır.

Bu genel amaç doğrultusunda araştırmanın alt amaçları şu şekilde belirlenmiştir.

1. Mükerrer suç işlemiş çocukların annelerine göre çocukları suça iten nedenler nelerdir?
2. Mükerrer suç işlemiş çocukların annelerinin çocuklarının hakkında uygulanan cezai işlemlere ilişkin değerlendirmeleri nasıldır?
3. Mükerrer suç işlemiş çocukların annelerine göre çocuklara uygulanan cezalar ve tedbirler işlevsel midir?
4. Mükerrer suç işlemiş çocukların annelerine göre, bu alanda verilen hizmetler yeterli midir?

1.12. Araştırmanın Önemi

Suçta sürüklenmiş çocuklarla çalışırken çocuğun aileden bağımsız olarak ele alınmaması ve aile ile çocuğun karşılıklı etkileşim halinde olduklarının göz önünde tutulması gerekmektedir. Bu nedenle suçta sürüklenmiş çocukla çalışırken çocuğa yönelik yapılacak çalışmalarda aile odaklı yaklaşımların göz önünde bulundurulması önem taşımaktadır. Literatüre bakıldığında ülkemizde daha çok çocukların gözüyle suçta sürüklenme nedenlerinin ele alındığı görülmektedir. Çocukluk dönemindeki mükerrer suç olgusu ve bunun nedenleri çok fazla çalışılmamıştır. Çalışmanın kuramsal kısmında da belirtildiği gibi gerek ülkemizdeki literatür, gerekse yurt dışındaki literatür mükerrer suç konusunda farklı risk faktörleri üzerinde durmaktadır. Aile de bu risk faktörlerinden biridir. Özellikle de ülkemiz gibi aile bağlarının hala güçlü olduğu toplumlarda ailenin çocuk üzerinde ki etkilerinin yoğun olduğunu söylemek mümkündür. Bu nedenle mükerrer suç işleyen çocukların aile özelliklerinin annelerinin gözüyle değerlendirilmesi ülkemiz açısından yapılan ilk çalışmalardan biri olacaktır.

Mükerrer suçun önlenmesi genellikle zor bir konudur. Mükerrer suç işlemiş çocuklar ve ailelerine yönelik yapılacak çalışmaların uygun biçimde planlanabilmesi için bu çocukların ve ailelerinin özelliklerine, ihtiyaçlarına ve sorunlarına ilişkin bilgi sahibi olunması hem kaynakların doğru kullanımı hem de çocukların ve ailelerinin sorunlarının zamanında ve uygun biçimde çözümlenebilmesi için gereklidir. Bu nedenle araştırmanın varolan hizmetlere ve sonraki süreçte planlanacak hizmetlere yönelik önemli bir bilgi temeli sağlayacağı düşünülmektedir. Ek olarak bu alanda yapılan ve yapılacak sosyal hizmet müdahalesi için de alandan elde edilen bilgiler kullanılabilecek, bir başka deyişle sosyal hizmetin bilgi temeline katkı sağlanarak kanıta dayalı uygulama için kaynak yaratılacaktır.

Bu araştırmanın önemli olan bir başka yönü de Siirt özelinde mükerrer suç işleyen çocukların özelliklerinin suçta sürüklenme nedenlerinin belirlenmesidir. Bu çalışma ile Siirt'e özgü mükerrer suç işleyen çocukların profili hakkında bir bilgi kaynağı oluşturulacaktır. Böylelikle il özelinde çocuklara ve ailelerine yönelik hizmetlerin planlanması söz konusu olabilecektir.

1.13. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmanın başlangıçta mükerrer suç işleyen çocuklarla ve aileleri ile yapılması planlanmıştır. Ancak Siirt Aile ve Sosyal Politikalar İl M¼d¼rl¼ę¼ 2014-2015 yılları arasında mükerrer suç işleyen çocuklara ilişkin hazırlanan raporlarda yer alan çocukların bir kısmının cezaevinde olması bir kısmının ise evi terk etmiş olması nedeniyle çocuklara ulaşılamamıştır.

Araştırmanın ikinci sınırlılığı ise, başlangıçta mükerrer suç işleyen çocukların aileleri ile g¼r¼řmelerin planlanmasına karşın babaların g¼r¼řmeyi kabul etmemesidir. Bu nedenle çocukların anneleri araştırma kapsamına alınmıştır

1.14. Tanımlar

Suça s¼r¼klenmiř çocuk: Siirt'te 2014-2015 yılları arasında Aile ve Sosyal Politikalar İl M¼d¼rl¼ę¼nce mükerrer suç kapsamında hakkında sosyal inceleme yapılmış, 15-18 yaş aralığında olan, en az bir kere cezaevi deneyimi yaşamış olan 16 erkek çocuktur.

Suç: Çocukların dosya bilgilerinde yer alan hırsızlık, gasp ve kasten adam yaralama durumunu kapsamaktadır.

Tedbir: Çocuklar hakkında yapılan incelemeler sonunda alınan danışmanlık, sağlık, bakım ve eğitim tedbirleridir.

M¼kerrer suç: Birden fazla kez suça s¼r¼klenme durumudur.

BÖLÜM II.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmanın temel amacı mükerrer suç işleyen çocukların annelerinin konuya ilişkin düşüncelerini öğrenmek, durumu nasıl algıladıklarını keşfetmektir. Araştırma sonunda varılmak istenen nokta annelerin konu hakkındaki duygu ve düşüncelerinin belirlenmesidir. Bu nedenle araştırmanın modeli nitel araştırma olarak belirlenmiştir.

Nitel araştırma, disiplinler arası bütüncül bir bakış açısını esas alarak, araştırma problemini yorumlayıcı bir yaklaşımla incelemeyi benimseyen bir yöntemdir. Üzerinde araştırma yapılan olgu ve olaylar kendi bağlamında ele alınarak, insanların onlara yükledikleri anlamlar açısından yorumlanır (Altunışık ve Diğ., 2010: 302).

Nitel araştırmanın en önemli güçlü yanlarından biri tümevarımsal bir yaklaşım sergilemesi, belirli durumlara ve kişilere odaklanıyor olması ve sayılar yerine ifadeler üzerinden değerlendirmeler yapmaya imkan sağlamasıdır (Maxwell, 2005: Akt., Güler ve diğ., 2013: 45).

Bu yönüyle araştırma bir durum çalışması niteliğindedir. Nitel durum çalışmasının en temel özelliği bir ya da birkaç durumun derinlemesine araştırılmasıdır. Yani bir duruma ilişkin etmenler (ortam, bireyler, olaylar, süreçler, vb.) bütüncül bir yaklaşımla araştırılır ve ilgili durumu nasıl etkiledikleri ve ilgili durumdan nasıl etkilendikleri üzerine odaklanılır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 83).

2.2. Çalışma grubu

Nitel araştırma yönteminde çalışma grubunun belirlenmesinde farklı örnekleme yöntemleri kullanılmaktadır. Bu çalışmada amaca uygun örnekleme yöntemiyle çalışma grubu belirlenmiştir. Bireylerin seçiminde, evreni temsil etme güçlerinden çok araştırma konusuyla doğrudan ilgili olup olmadıklarına bakılmıştır (Neuman, 2012: 320; Yıldırım ve Şimşek, 2008: 107).

Araştırmanın çalışma grubunu Siirt'te 2014-2015 yılları arasında Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğüne mükerrer suç kapsamında hakkında sosyal inceleme yapılmış 915 oluşturmaktadır.

Öncelikle bu çocukların dosyalarındaki sosyal inceleme raporları okunmuştur. Bu raporlar arasında yaşları 15-18 olan yani cezai ehliyeti olan, en az bir kez cezaevi deneyimi yaşamış 22 çocuğun araştırmaya dahil edilme şartlarını taşıdığı belirlenmiştir. Tespit edilen 22 çocuğun tamamının anneleri ile görüşülmeye çalışılmış, iki aileye hiç ulaşılammış, dört annede çalışmaya katılmayı kabul etmemiştir. Bu nedenle görüşmeyi kabul eden 16 anne araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur.

2.3. Veri Toplama Süreci

Araştırmanın verileri yüzyüze yapılan derinlemesine görüşmeler aracılığıyla toplanmıştır. Görüşmelerde kullanılmak üzere araştırmacı tarafından yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturulmuştur.

Yarı yapılandırılmış görüşme formunda suça sürüklenen çocukların işledikleri suçun türü, suç işleme sayısı, çocuklar hakkında alınan tedbirler ve bunların etkileri, ailenin özellikleri, ailede çocuğun yeri ve suçun nasıl algılandığı, çocuğun madde kullanma durumu, eğitim yaşamı, arkadaş çevresi ve yaşanan sosyal çevrenin çocuğun suça yönelmesi konusundaki etkileri ve annelerin sorunla başetme yöntemlerine ilişkin sorunlar yer almıştır.

Çalışma kapsamına giren annelerle görüşme yapılmadan önce çocuk hakkında yazılan sosyal inceleme raporları tek tek okunmuş, böylelikle çocuklar ve aileleri hakkında bilgi edinilmiştir. Bu bilgiler görüşme sırasında gerektiğinde sondaj soruları için önemli bir temel oluşturmuştur.

2.3.1 Görüşme Süreci

Görüşmelere başlamadan önce araştırmacı, çocuklar hakkında yazılmış olan sosyal inceleme raporlarından iletişim bilgilerini almıştır. Araştırmacı görüşülmesi planlanan anneleri arayarak görüşme için randevu almıştır.

Görüşmeler, annelerin evlerinin dışına çıkmaları ile ilgili engellerinin olması (çocuk bakımı, ev işleri, bireysel tercihler gibi...) nedeniyle annelerin ikamet adreslerinde gerçekleştirilmiştir.

Araştırmacı daha önce Siirt Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'nde görev yapmıştır. Bu nedenle görüşmecilerin bir kısmını daha önceden tanımaktadır. Bu durum anneler ile güven ilişkisinin daha çabuk kurulmasına olumlu bir katkı yapmıştır.

Görüşme yapılan annelerin, bir kısmının önceden tanınması sebebiyle, çocuklarına ve ailelerine ilişkin bilgi verirken gönüllü olduklarını, diğerler annelerinde görüşmeye katılmaya istekli olduğu şu ifadelerden anlaşılmıştır.

“Zaten bizim her şeyimizi biliyorsunuz, görüyorsunuz. Biz size anlatırsak belki sesimizi bir duyan olur, halimizi bir gören olur. Ben size ne yaşadıysam hepsini anlaticam” (1).

“Bu konuştuklarımızı kimse duymayacaksa, bende konuşmak istiyorum. Bazen içim şişiyor. Bu derdi tek başımıza çekiyoruz. Belki biraz içim rahatlar...” (2).

“Ne istiyorsan anlatayım kızım. Zaten polislerde dosyalarımız eksik olmuyor. Polisler bir gün bana geldi dedi. Teyze senin oğlun suç makinası olmuş. Herkes biliyor artık bizi. Senden ne saklayayım.” (9).

Görüşme süreci öncesinde araştırmacı önce kendini tanıtmıştır daha sonra çalışmanın amacı hakkında bilgi vermiştir ve görüşmecilere, görüşme süresince alınan bilgilerin çalışma dışında hiçbir yerde kullanılmayacağı, kimlik bilgilerinin tamamen gizli kalacağı ifade edilmiştir. Görüşmede herhangi bir detayı kaçırmamak amacıyla ses kayıt cihazı kullanılması hususunda annelerden sözlü onay alınmıştır. Annelerin tamamı kayıt alınmasına izin vermiş, ancak yeni tanışılan annelerin ikisinin görüşmenin başlangıcında tedirgin olduğu olduğu gözlemlenmiş, bunun üzerine talep ederlerse kayıt cihazının

kapatılabileceği ifade edilmiştir. Ancak annelerin hiçbirisi kayıt yapılmasının sorun olmadığını ifade etmiştir.

Görüşülen annelerin 10'u Türkçe bilmemektedir. Bu nedenle bu anneler ile görüşmeler Kürtçe yapılmıştır. Bu durumun annelerin kendilerini daha rahat ifade etmelerine katkı sağladığı gözlemlenmiştir. Görüşme süresine ilişkin gözlemler görüşme sonrasında hızlıca not alınmıştır.

Görüşme sürecinde annelerin yaşadıkları bu sorunla mücadele ederken kendilerini yalnız hissettikleri ve paylaşmaya açık oldukları görülmüştür.

Görüşme sürecinde, özellikle iki annenin, tükenmişlik yaşadığı ve sessiz bir kabulleniş içinde yaşadıkları sorunu kadere bağladıkları gözlemlenmiştir. İki annenin çocuklarına bakıldığında, iki çocuğunda madde bağımlısı olduğu ve evde sürekli bir kavga ortamının olduğu, bununla mücadele ederken çok tükenmiş olduklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca annelerin zaman zaman çocuklarının bu durumu yaşamalarından dolayı suçluluk duygusu hissettikleri *“bu bizim kaderimiz, demek ki ben iyi bir anne değilim”* demesi üzerine, bu konu ile ilgili kendilerine pay çıkardıkları gözlenmiştir. Annelerin kendilerini çaresiz hissettikleri ve konuşma esnasında yer yer ağladıkları görülmüştür. Hayatlarının ağır ve zor olduğunu, köy yaşamlarına özlem duyduklarını dile getirmiştir.

Görüşme sırasında anneler ve görüşmeci dışında sürece kimsenin dahil edilmemesine dikkat edilmişse bazı görüşmecilerin küçük çocuklarının olması, görüşme sürecinde bölünmeler yaşanmasına sebep olmuştur.

Görüşmeler ortalama bir saat sürmüştür.

2.4. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Görüşmelerin tamamında bilgi kaybının önüne geçmek için ses kaydı yapılmıştır. Görüşmelerin bir bölümünün Kürtçe yapılması nedeniyle ses kayıtlarının dökümü yapılırken araştırmacı kayıtları Türkçeye çevirmiştir. Dökümü yapılan veriler araştırmacı tarafından kontrol edilmiştir. Yazıya aktarılan görüşmeler araştırmacı tarafından birden fazla kez okunarak, kodlanmıştır.

Nitel veri analizine yönelik bilgisayar programlarının işlevsel bir öneme sahip olduğu, nitel verilerle sistematik tarzda başa çıkmakta ve bulguları genellenebilirlik olanağı sağlaması açısından önemlidir (Gökçearsan Çiftçi, 2008: 93). Bu nedenle bütün görüşme envanterleri nitel araştırma verilerini analiz etme amacıyla geliştirilen MAXQDA12 programının demo sürümüyle yapılmıştır. Görüşme formları programa atılarak satır satır analiz edilmiştir ve bu sayede kodlar, alt kodlar belirlenmiş ve memolarda sürece dahil edilerek analizin yapılmasına olanak sağlamıştır. Analiz sonucunda Tablo 1’de yer alan tema, kategori ve alt kategorilere ulaşılmıştır.

Tema	Kategoriler	Alt kategoriler
Çocukların sosyo demografik özellikleri	Yaş, cinsiyet	Yaş ve cinsiyet
	Oturlan bölgenin özellikleri	Yaşanılan süre
		Semtin bölgedeki konumu
		Başka ssç'lerin varlığı
		Madde kullanan kişilerin varlığı
		Akrabalık ilişkileri
	Suç deneyimi	Suç ile tanışma
		Kimlerle gerçekleştirdiği
		Ailenin haberdar olma şekli
		Suç türü
		Hüküm giyme durumu
	Karşı karşıya kaldığı riskler	Akran zorbalığı
		Madde kullanımı
		Kendini kesme/zarar verme davranışı
		Çetelere ve kötü arkadaş çevresine dahil olma
	Eğitim durumu	Okula devam
		Okul başarısı
		Akran zorbalığı
		Ailenin eğitime verdiği değer
	İş durumu	Ailede okuyan kardeşlerin varlığı
		Bir işte devamlı çalışma durumu
		Yaptığı işin türü
		Arkadaş çevresinin kimlerden oluştuğu
Çocukların ailelerine ilişkin özellikleri	Arkadaşları ile ilgili özellikler	Arkadaşlarını nereden edindiği
		Görüşme sıklıkları
		Ailenin arkadaşlara ilişkin bilgisi
		Görücü usulü
	Evlilik bağının kurulma şekli	Berdel
		Akraba evliliği
		2. eş olarak gelme
		Başlık ile evlendirilme
	Aile ile ilgili özellikler	Ailedeki çocuk sayısı
		Anne ve babanın eğitim durumu
		Anne ve babanın iş durumu
		Ailenin iletişim kurma yöntemleri
Çocukların annelerinin ceza ve tedbirler hakkındaki algıları ve beklentilerine ilişkin özellikleri	Aile ilişkilerine ilişkin özellikler	Ailede madde kullanımı olan bireyin varlığı
		Ailede hüküm giymiş bireyin varlığı
		Sorunları konuşarak çözme
		Fiziksel şiddeti bir yöntem olarak görme
	Aile ilişkilerine ilişkin özellikler	Sorunun çözümünü evin erkeğine havale etme
		Kendisinin sorun çözme yöntemleri
	Alınan tedbirler	Eğitim, danışmanlık, sağlık ve bakım
		Korunaklı bir ortam
	Cezaevine ilişkin algı	Çocuğun erişilebilir olması
		Suçtan arındırdığı düşünülen yer
	Çocukla ilgili başvurulacak yerler yada hizmet alınan kurumlar	Emniyet
		Sosyal Hizmetler(ASPİM)
		Gençlik ve Spor İl Müd.
		Adliye
		Hastane
		İmama/Hocaya Götürdük
		Beklentiler

Tablo 1. Araştırma Verileri Doğrultusunda Oluşturulan Temalar, Kategoriler ve Alt Kategoriler

BÖLÜM III.

BULGULAR VE YORUM

Araştırmadan elde edilen bulgular üç bölümde verilmiştir. İlk bölümde, suça sürüklenmiş çocukların sosyo-demografik özellikleri, ikinci bölümde ailelerin evlilik öyküleri ve son olarak da ailelerin ceza ve tedbirlere ilişkin algılarına yer verilmiştir. Metin içinde italik yazılarla yer verilen kısımların sonundaki, parantez içindeki sayılar, görüşülen annelerin görüşme sırasını belirtmektedir.

3.1. Mükerrer Suça Sürüklenmiş Çocukların Sosyo-Demografik Özellikleri

Bu bölümde çocukların, eğitim durumları, ilk suça sürüklenme yaşları, madde kullanım durumları, sürüklendikleri suçun türü ve haklarında alınan tedbirler gibi sosyo-demografik özellikleri yansıtan bilgiler aşağıda verilen tabloyla ifade edilmiştir.

	Çocuğun eğitim durumu	İlk suça sürüklenme yaşı	Madde kullanımı	Suç türü	Hakkında alınan tedbir
1. kişi	Orta 1. sınıf terk	11	Sigara, esrar ve hap	Hırsızlık-gasp-kasten adam yaralama	Danışmanlık-sağlık
2. kişi	Okur-yazar değil	10-11	Sigara	Hırsızlık	Danışmanlık ve bakım
3. kişi	Lise 1. sınıf terk	11-12	Sigara-alkol	Hırsızlık-gasp	Danışmanlık
4. kişi	Lise 1. Sınıf	12-13	Sigara-esrar	Hırsızlık	Danışmanlık
5. kişi	5. sınıf terk	9-10	Sigara	Hırsızlık	Eğitim-danışmanlık
6. kişi	8. sınıf terk	11-12	Sigara	Hırsızlık	Eğitim
7. kişi	İlkokul terk	9-10	Sigara-esrar	Hırsızlık-gasp-kasten adam yaralama	Danışmanlık-eğitim
8. kişi	4. sınıf terk	11-12	Sigara	Hırsızlık-gasp	Danışmanlık-eğitim
9. kişi	İlkokul terk	10-11	Sigara,esrar ve hap	Hırsızlık, kasten adam yaralama	Tedbir alınmamış
10. kişi	İlkokul terk	9-10	Sigara, esrar ve hap	Hırsızlık-gasp-kasten adam yaralama	Eğitim, danışmanlık, sağlık
11. kişi	7.sınıf terk	12-13	Sigara,esrar ve hap	Hırsızlık-gasp-kasten adam yaralama	Eğitim, danışmanlık, sağlık
12. kişi	Ortaokul terk	12-13	Sigara,esrar ve hap	Hırsızlık-gasp-kasten adam yaralama	Danışmanlık
13. kişi	3. sınıf terk	9-10	Sigara,esrar	Hırsızlık	sağlık,danışmanlık
14. kişi	Lise 1. sınıf terk	12-13	Sigara,esrar	Hırsızlık	Danışmanlık
15. kişi	3. sınıf terk	11	Sigara	Hırsızlık	Tedbir alınmamış
16. kişi	Ortaokul mezunu	13-14	Sigara,esrar	Hırsızlık, kasten adam yaralama	Tedbir alınmamış

Tablo 2. Suça Sürüklenmiş Çocukların Genel Durumuna İlişkin Bulgular

3.1.1 Yaş ve cinsiyet Durumu

Araştırma kapsamındaki çocukların tümü erkektir. Araştırmanın başlangıcında incelenen raporlarda suça sürüklenen kız çocukları ile de karşılaşmıştır. Ancak bu

durum mükerrer suç kapsamında olmadığından kız çocuklarının anneleri ile görüşülmemiştir.

Araştırma kapsamındaki ilk suça sürüklenme yaşı 9-12 aralığındadır. Araştırma sürecinde iki çocuk 13-14, diğerleri 15-18 yaş aralığında idiler. 15-18 yaş arasındaki çocukların tümü cezaevine girip çıkmıştır, çocukların bir kısmı şuanda da cezaevindedir. Çocukların ilk suça sürüklenme yaşında ön ergenlik, halende ergenlik döneminde olduğu görülmektedir. Bu durum kuramsal çerçevemizde de verildiği gibi, diğer araştırma verileri ile örtüşmektedir.

Mükerrer suç olgusuna baktığımızda karşımıza çıkan en çarpıcı bulgulardan biri erken yaşta suç işleme eylemidir. Cottle, Lee ve Heilburn (2001), yapmış oldukları çalışmada kişilerin işledikleri ilk suçun, gelecekteki yaşantısında da suç işlemesine neden olabileceğine değinmiştir. Cottle, Lee ve Heilburn (2001), yapmış oldukları çalışmada kişilerin işledikleri ilk suçun, gelecekteki yaşantısında da suç işlemesine neden olabileceğine değinmiştir. Bireylerin çocukluk döneminde ilk suçlarını işlediklerini gösteren ve bu dönemin suça sürüklenme açısından büyük bir risk olduğunu ortaya koyan bir diğer çalışma da Nilsson (2003)'un çalışmasıdır. Nilsson da yapmış olduğu çalışmasında mükerrer suçun, çocukluk döneminde işlenen ilk suçla bağlantısı olduğuna vurgu yapmaktadır. Yapılan bu araştırmalar kapsamında çeşitli belirleyiciler üzerinden mükerrer suçluluğun göstergeleri tanımlanmaya çalışılmıştır.

3.1.2 Oturulan bölgenin özellikleri

Görüşülen annelerin%62,5'i Siirt'in Tınaztepe Mahallesi diğerleri Ulus ve Kooperatif mahallesinde oturmaktadır. Çocukların büyük bölümünün yaşadığı bu mahalleler genellikle gecekonduardan oluşmaktadır. Tınaztepe mahallesinde daha çok Siirt'in Şirvan ilçesinden göç eden Roman kökenli yurttaşlarımız yaşamaktadır. Bu mahallelerdeki göç olgusu genellikle güneydoğu anadolu bölgesinde yaşanan terör olgusu ile bağlantılıdır. Ailelerin bir kısmı zorunlu göç kapsamında, bir kısmı da güvenlik, iş v.b. gerekçelerle Siirt merkezine göç etmişlerdir. Genel görünüm itibari ile bu mahalleler alt toplumsal ekonomik düzeydeki yurttaşların yaşadığı, kentsel yerleşim itibari ile sosyal

donatı alanlarının hemen hemen hiç olmadığı, yerleşme alanlardır. Çalışmanın gerçekleştiği her üç mahallede de merkezi yönetime ait sosyal hizmet merkezi, toplum merkezi, çocuk gençlik merkezi, spor, sanat ve kültür odaklı hiçbir birim bulunmamaktadır. Aynı şekilde yerel yönetimlere ve sivil toplum kuruluşlarına ait benzer nitelikli birimler bulunmamaktadır. Araştırma kapsamındaki çocukların büyük çoğunluğunun yaşadığı Tınaztepe ve Ulus mahallesinde çocuk parkı dahi yoktur. Burgess(1974)'in Sosyal Organizasyonsuzluk Kuramı'na göre kentlerde suç belli bölgelerde yoğunlaşmaktadır. Bu yüzden kişilerin değil bölgelerin incelenmesi gerektiği savunulmaktadır. Araştırmamızdaki bulgular da bunu doğrulamaktadır. Siirt'teki mükerrer suç olgusunda vakaların neredeyse tamamına yakını aynı mahallelerde yaşamaktadır. İncelenen anne babaların tamamına yakını Siirt'in köylerinde doğmuş ve yaşamının büyük bir bölümünü orada geçirmiştir. İncelediğimiz çocukların doğum yerleri ağırlıklı olarak anne ve babaların yaşadıkları köyler olmakla birlikte, yaşamlarının çok büyük bir bölümünü, halen ailelerinin yaşadığı ve yukarda belirtilen yerler olduğu görülmektedir.

Annelerin bir kısmı köyde çocuk yetiştirmenin daha kolay olduğunu ve köy yaşamına bu yönüyle özlem duyduklarını dile getirmiş ve çocuklarının suça sürüklenmesini kent yaşamına bağlamışlardır.

“Köyde olsaydık bunların hiçbirisi olmazdı. Şehir hayatı bambaşka zengin, fakir bir arada olunca ne olacak, fakirde zengin gibi olmaya çalışacak, gözü onun lokmasında kalacak. Köyde öyle değil ama, herkes birbirinin aynısı, zengini de bir fakiri de, sanki köyün ne zenginliği var. En zengininin çocuğu da aynı yerde oynuyordu. Benim çocuklarımda aynı yerde oynuyordu. Şimdi herkes içiçe karışmış kim kimdir, nedir hiç bilmiyoruz. Herkesin bi davası derdi var. Kent kocaman, kimse kimseyi tanımıyor. Bizim sorunlarımız bu şehire gelince başladı, gelmez olsaydık” (4).

Şehirleşme ile beraber aile bağları ve mahalle bağları asgariye inmiş ve bireyin ailesine ya da çevreye karşı sorumluluğunun önemi azalmıştır. Sosyal bağların zayıflaması ve çevreden gelen baskıların azalması ile bereber insanların suç işleme eğilimleri artış göstermiştir (Coşar, 2005:290,291). Nitekim annelerin söyledikleri de bu duruma paralellik göstermektedir.

“Köy yanınca Siirt’e geldik ya, abilerini okula yazdıramamamıştık. Bilmiyorduk hiçbirşey, abimler burda oturuyordu 7-8 ay kadar onlarda kaldık. Büyükler(kardeşler) öyle okula gidemediler. Bu da büyüyünce dedik bari bu gitsin, okusun kendi hayatını da bizim hayatımızı da kurtarsın. Çocukken çok efendi çok akıllıydı. Köyde hiç sözümüzden çıkmıyordu. Dedik bari okusun. Öyle hevesle yolluyordum okula, diyordum kaderi bizimkiyle aynı olmasın. 4’e kadar güzel okuluna gidiyordu, geliyordu. Ne olduysa ondan sonra oldu. Bu şehirdeki çocuklar sanki canavar gibidir. Bu çocuğu mahvettiler. Biz burda kimseyi de bilmiyoruz, köy olsaydı gidip o çocukların annelerine diyecektim ‘çocuklarınıza terbiye verin’. Burada kimin annesi kimdir ben ne bileyim... Biz köyümüzden, evimizden, yerimizden yurdumuzdan olduk, yetmedi çocuklarımızdan da olduk...” (8).

Köylerinden göç eden ailelerin büyük bir kısmı, yoksul ailelerin göç eğilimlerine uygun olarak, akrabalarının ya da köylülerinin olduğu mahallelere yerleşmişlerdir.

"Arkadaşlarının birkaç tanesi bizim akrabamızdır. Aynı mahallede oturuyoruz. İnanki hepsi tekinsiz iş yapıyorlar. Ben ne kadar diyorum onlardan uzak dur o yine gidiyor bir yolunu buluyor onlarla konuşuyor.. O akrabalarımız olan çocuklarda sürekli evden kaçıyormuş, kayboluyormuş. Bu çocuklar yüzünden biz akrabalar da birbirimizin yüzüne bakamıyoruz”(6).

“Takıldığı arkadaşlarının, hepsi akrabamız, köylümüzdür. Hepsini tanıyoruz, hepsi bu mahallenin çocuğudur” (7).

“Abimler burada oturuyordu, ilk geldiğimizde 7-8 ay onlarda kaldık”(8).

Ailelerin tamamının ortalama 10 yıldan fazla zamandır Siirt’e göç ettikleri saptanmıştır. Bu süre içerisinde birçok sosyal sorunla mücadele etmeye çalıştıkları ve kentin dokusuna uyum sağlamakta güçlük çektikleri saptanmıştır.

“Çaresizlik çok kötü birşey, biz köyümüzden olduk terör yüzünden. Öyle güzel bir ortamda büyütemedik çocuklarımızı, gücümüz, paramız neye yetiyorsa, o kadar yaşayabildik. O kadar hayat verebildik çocuklarımıza, oradan oraya savrulduk. Ben böyle olsun ister miydim? Canımızı kurtarmak için kaçtık köyümüzden,

canımızı kurtardık ama çocuklarımızın hayatını kurtaramadık. Fakirlikle büyüttük onları, bu fakirlikle ne olacaktı sanki bu çocuklar”(15).

Oturulan bölgeye ilişkin olarak dikkati çeken bir başka bulgu ise özellikle Tınaztepe Mahallesi’nde madde kullanımının yaygın olduğudur. Gözlemlere ve sosyal inceleme raporlarına dayanılarak saptanan bu bulgu literatürdeki benzer araştırmalarla da örtüşmektedir.

3.1.3 Suç deneyimi

Suça sürüklenmiş çocukların suçla tanışma yaşı dokuz yaşına kadar inmektedir. Büyük bir bölümü ise 9-11 yaşlarında ilk kez suça sürüklenmiştir. Anneler çocuklarının ilk suç öyküsünü net bir şekilde hatırlamadığını ve genelde bu durumu başkalarından veya kamu görevlilerinden duyduklarını ifade etmektedir. Çocukların ilk suça sürüklenme öyküleri ve sürükledikleri suçun türü şu şekildedir.

“11 yaşındaydı. Bu çocuk çok cesur hiçkimseden korkmuyor. Geldiler bunu alıp götürdüler karakola, babası o zaman daha kaza yapmamıştı. Bir yerden bilgisayar çalmışlar. Birisinin bisikletini çalmışlar. Okuldan bir çocuğu dövmüşler. Ben ne bileyim bir tane değil ki olayı, sürekli sürekli bir olayı var” (15).

“Vallahi ben tam bilmiyorum, hatırlamıyorum niyeydi ama hırsızlıktır herhalde. Orta birdeydi okuldaki bir çocuğun babası bunu şikayet etmiş. Ozaman okuldan evimize gelmişlerdi. Okulda bi çocuk spor parası mı ne toplamış. Bu da gitmiş onları almış, yani ben bilmiyorum. Bana da öyle söylediler” (3).

“İlk bir olay olmuştu dört beş sene önce bana söylemediler anlatmadılar, babası ağabeyleri çıktı dışarıda konuştular, onunla kavga ettiler. Ne olduğunu bilmiyorum ama galiba ilk o zamandı. Çünkü baya dövdüler, küfür ettiler. Ben gittim ellerinden aldım. Dedim günahıdır. Bana dediler sen karışma, o aklı başına gelene kadar bu dayacağı yiyecek” (9).

“Bir gün polisler eve geldi dedi çocuğunuz birinin motorunu çalmış, iki sene evveldi. Eve kağıt geldi. Dedik ona bu nedir ne kağıdıdır. Dedi ben bir şey yapmamışım. Arkadaşlarım gitmiş yapmış, benim suçuma atıyorlar. Biz dedik belki öyledir. Bir şey demedik, sonra ceza falan da almadı” (1).

“10 yaşında mı, 11 yaşında mı neydi bir gün eve bir kağıt geldi. Sonra da bir memur geldi. Bir inşaata girip kablo falan çalmışlar. O zaman bunun yaşı küçüktü. Yanında başka, yaşça ondan büyük çocuklar da varmış. Yanlış hatırlamıyorsam o ilkti. Sonra o kadar çok oldu ki şimdi hatırlamıyorum artık” (2).

“Hatırlamıyorum, okadar çokki hepsi birbirine karışmış 12 13 yaşından beri hergün bir olayı var. O günden beri bizim günümüz gecemiz haram oldu. Sürekli üst üste olayları oldu. Şimdi bile emniyette allah bilir kaç dosyası var. Hastalığı da var düşüp bayılıyor, nasıl bu işleri yapıyor benim aklım almıyor. Bir gün bir yerde düşüp bayılsa, onu öldürseler, gitti işte gencecik yaşta. Bunları düşündükçe gözüme uyku girmiyor o eve gelmeden ben yatamıyorum huzurlu. Serseride olsa, hırsızda olsa evlattır. İnsan istemiyor başına bir şey gelmesini, o dışarda oldukça benim aklım, kalbim sürekli onunla, bana huzurlu gece uykusu kalmadı bu dört senedir” (14).

Görüşme sonucunda çocukların ilk suça sürüklenme eylemleri yalnız olabildiği gibi, birden fazla kişi ile de olabilmektedir. Çocukların ilk suçlarının genellikle mala karşı (hırsızlık) olduğu, bunun yanı sıra gasp, adam yaralamagibi suçlarla da karşılaşılma olduğu göze çarpmaktadır. Shoemaker (2010), bu durumu alt kültür kuramı ile açıklamaktadır. Çocukların suça sürüklenirken; gruplar, çeteler ve onları çevreleyen yaşamlardan güçlü bir şekilde etkilendiklerini ve bunun önemli bir risk olduğunu vurgulamıştır. Bu toplumlarda ki gençlerin varolabilmek için suç işlemeyi bir başarı ölçütü olarak gördüğü ve toplum içinde kendilerini gerçekleştirme biçimini bu şekilde ortaya koymaktadır. Anneler, çocuklarının suça sürüklenme durumunu sosyal hizmetlerden, emniyet güçlerinden ve mahkemeden gelen bildirim aracılığıyla öğrenmektedir. Annelerin hiç biri çocuğunun suça sürüklenme öyküsünü çocuğundan öğrenmemiştir. Evdeki olaylar hakkında annelere sınırlı bilgi verildiği, babaların da anneler ile çok bir şey paylaşmadığı ifade edilmiştir.

Çocukların hiçbirinin ilk suç deneyimlerinde herhangi bir ceza yaptırımına maruz kalmadıkları ve tamamı hakkında tedbir uygulandığı belirtilmiştir.

3.1.4 Karşı karşıya kaldığı riskler

Görüşme yapılan anneler; çocuklarının evden kaçtığını, sigara kullandığını ve büyük bir kısmının kollarını jiletlediğini belirtmişlerdir. Özellikle madde bağımlısı çocuklarda kendi bedenine zarar verme davranışı yaygın olarak görülmektedir. Bunun dışında akran zorbalığı ve çocuk çetesi gibi arkadaş çevrelerine katılma ve bir çocukta da intihar teşebbüsü olduğu annelerce belirtilmiştir.

*“Mahalleden iki çocukla konuşuyor bazen görüyorum. Ama valla hepsini tanıyorum desem yalan. O konuştukları çocuklar da zaten okula gitmiyorlar, serseridirler, sigara içiyorlar, terbiyesizdirler. Benim oğlumda gidiyor onlarla arkadaşlık kuruyor, onlarla konuşuyor. **Sanki benim oğlum serseri değil, benim oğlumda aynı onlar gibi domuz olmuş.** Bu maddeyi de kullanıyor ya zaten iyice deli gibi olmuş. Evde bizi bile dövüyor. Evde kavga çıktığında polisleri arıyorum.”*
(1).

“Eskiden çoğunu tanıyordum. Ama şimdi hiçbirini tanımıyorum. Babası bazen çarşıda değişik çocuklarla görüyormuş. Babası bliyor ama ben bilmiyorum. Bizimle konuşmuyor. Evde odasına gidiyor, kedini odaya kapatıyor. Telefonu çalınca çıkıp gidiyor. Eskiden bu telefon yokken arkadaşları kapıya geliyordu, tanıyordum onları, kızıyordum. Gidip annelerine, babalarına söylüyordum. Şimdi bilmiyorumki kiminle konuşuyor”(3).

“O arkadaşlar bizim başımızın belası oldu. Sürekli dışarıda, sürekli dışarıda... Soruyorsunuz nerdesin? Arkadaşlarlayım. Oğlum bu arkadaşlar kimdir diyoruz, gece de eve gelmiyorsun diyoruz. Bizi adam yerine koyup cevap bile vermiyor” (4).

“Allah bilir onun arkadaş çevresini. Bir iki tane değil ki. Hepsi hırsızdırlar bu siirtte, hepsini ev ev gösterebilirim. Biz diyoruz çok şükür hapse girdiler belki

*bizimki kendini onlardan kurtarır. Gidiyor aynı kendisine benzeyen hırsızları buluyor onlarla devam ediyor. Belki polislerde bu oda kadar kağıdı, dosyası var. Hiç biri de düzgün insanlar değil, **bu şehrin başına bela olmuşlar**. Ben kendi oğlumla konuşmaya korkuyorum allah korusun birinin evine girseler, onu görseler. O evdekiler aklını kaybedecek”(10).*

“Zaten hırsızlık yapıyorlar elleri para görüyor ya, çıkıp gidiyorlar günlerce eve gelmiyorlar. Başba başka şehirlere gidiyorlar galiba. Bir kere telefonda konuşurken duydum Diyarbakır’a gitmişler orada başka çocuklarla buluşmuşlar, telefonda birisiyle kavga ediyordu ona diyordu bir kere daha Diyarbakır’a gelsek “bir adam varmış” oda gelsin. Bilmiyorum bazen çok korkuyorum bunlar büyük adamlarla mı görüşüyorlar? Büyük adamlar bunları kullanıyormu, çalıştırıyor mu? Nedir bu bela?”(6).

Anneler genellikle çocuğunun suça sürüklenmesinin ardından, çok çaba sarfettiklerini ancak, çocukları ile iletişim kurmakta güçlük çektiklerini dile getirmişlerdir.

Annelerin, sıklıkla ifade ettikleri bir başka kaygı da çocuklarının can güvenliğine ilişkindir. Çocuklarının hırsızlık yaptıkları yerde biriyle karşılaşmasını büyük risk olarak tanımladıkları dikkat çekmektedir. Anneler böyle bir durumda çocuklarının yaralanması, öldürülmesi ya da korkuyla başka insanlara yaralama, öldürme gibi zararlar vermesinden kaygılanmaktadır. Anneler, çocukların birileri tarafından fiziksel istismara maruz kalıp, hayati bir yara almasından ya da çocuklarının birilerinin hayatına mal olacağından korktuğunu ifade etmiştir.

3.1.5 Eğitim durumu

Suça sürüklenmiş çocukların eğitim durumları Tablo 2’de görülmektedir. Çocukların çok büyük bir bölümünün temel eğitim düzeyinde okuldan koptukları görülmektedir. Bir çocuk okuryazar dahi değildir. Liseye devam ettiği görülen bir çocuk vardır. O da madde kullanmaktadır.

Çocuğun hayatındaki en temel üç kurum aile, okul ve yaşanılan çevredir. Okul, çocuğun eğitimi için aileden sonra en önemli kurumdur. Çocuğun gelişimine ve sağlıklı bir sosyalleşme süreci geçirmesine katkı sunmakla kalmayıp çocuğu, donanımlı hale gelerek risklerden korunmasını sağlamaktadır. Ancak bu durum, ailenin ve sosyal çevrenin eğitime verdiği değer ve verilen eğitimin kalitesi ile doğru orantılıdır.

Anneler ile yapılan görüşmelerde, çocuklarının okuldan kaçtıkları sıklıkla dile getirilmiştir. Çocukların bir kısmının okulda öğretmenleri ve arkadaşları ile çatışmalar yaşadığı, akran zorbalığına maruz kaldığı ve bölgedeki okul çevrelerinde genelde suça sürüklenmiş ‘başboş’ çocukların olduğu ifade edilmiştir. Bu durumlar, anneler tarafından çocukların eğitimden kopmalarındaki en temel neden olarak görülmektedir.

“Burada ki okulda hiç iyi değil, öğretmenler hiç iyi değil, çocukları dövüyorlardı. Mahalledeki çocuklar çok pisti. Terbiyesizdi. Küçük çocuklar sürekli küfür ediyordu. Bacağım kadar çocukların küfürlerini duyunca ben utanıyordum. Anneleri babaları başboş bırakmış. Bir gün çocukken oğlum okuldan gelince altına yapmıştı. Ben hiç o günü unutmuyorum. Sonra çocuk günden güne okuldan koptu, ne yaptıysan gönderemedim”(1).

“Lise bire gidiyor ama okulda çok tembel, öyle sürekli gitmiyor ne zaman istese o zaman gidiyor. Öğretmenleri okulda sürekli yaramazlık yaptığını söylüyordu. Zaten okulda hiç başarılı olmadı. Serseriliğe gidiyordu. Bir gün okula giderken sigara götürmüş, öğretmeni de görmüş. Bunu bir güzel dövmüş. Ellerine sağlık! Bu da o günden sonra, niye ona sigara için izin vermiyorlar diye doğru dürüst okula gitmiyordu”(4).

Günümüzde de yapılan bir çok araştırma okul ve suçluluk arasında bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Yapılan araştırmalarda, akademik başarı, okul yönetiminin öğrencilere yönelik tutumları ve okuldan kaçmalar gibi faktörlere odaklanıldığı görülmektedir. Bunların yanı sıra okula yönelik tutumlar, eğitim sistemi, okul ortamı, okuldaki disiplin anlayışı gibi hususlar da değerlendirilen konular arasındadır (Kızmaz, 2004: 294). Bu durum araştırmamıza konu olan çocukların suç davranışında, bahsedilen faktörlerin etkili olduğunu saptamıştır.

“Çocuğu hevesle yolluyordum okula, diyordum kaderi bizimkiyle aynı olmasın. dörde kadar güzel okuluna gidiyordu, geliyordu. Sonra bunu okulda korkutmuşlar, dövmüşler okuldaki çocuklar. Babası ona para veriyordu, diyordu oğlumun okulda gözü kimsenin elinde kalmasın. O çocuklarda dövmüş birkaç sefer parasını almış. Baktık sonra diyor ben okula gitmek istemiyorum. Biz zorla yolluyorduk, bize de anlatmıyordu. Biz de diyorduk gitsin okula kurtarsın bizi! Biz yolluyorduk okula o gitmiyormuş. Okuldan öğretmenleri arayınca öğrendik, babası çok kızdı dövdü onu. Sonra babası onu okula götürüp bırakmaya başladı, ama o çocuklar yine musallat olmuşlar. Babası bırakıyor, o onun arkasından kaçıyordu. Öyle öyle bitti okul hayatı... Ama benim oğlum çok çalışkandı. Zihni çok iyiydi”(8).

Çocukların okuldan kopma nedenlerine baktığımızda, ailelerin çocuğun eğitimine verdiği değerinde çok önemli bir etken olduğu karşımıza çıkmaktadır (İçli, 2004:111).

“Okulda sürekli yaramazdı. Arkadaşlarıyla kavga ediyordu, eve geliyordu önlüğü, yakası toz, pislik içinde. Öğretmenleri geldi bir gün eve dediler bu çocuk okumuyor siz bunu okuldan alın. Babasına dediler, siz fakirsiniz zaten bu çocuğunda okumakta gözü yok, bir daha okula yollamayın. Zaten gitmiyordu, babası da dedi gitmesin”(9).

Problem davranışı olan çocukların, bulundukları ortamdan dışlanmaları ve kötü muameleye maruz kalmaları da bir başka sosyal sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle toplumda ‘yaramaz’ diye etiketlenen çocukların, okulda akranları ve öğretmenleri tarafından etiketlendiği düşünülmektedir. Damgalanan ve dışlanan birey, sapkın alt-kültür gruplarıyla iletişime girerek, suçlu kültürü etrafında yeniden sosyalleşmektedir. Ona göre gerçek suçluluk, aslında bu yeni sosyalleşme biçimiyle ortaya çıkmaktadır (İçli, 2007:113, Akt. Gökçearslan Çifçi, 2008: 18).

“Baktık hiç düzgün ders çalışmıyor, düzgün okula gitmiyor. Bıraktı, bizde git demedik”(10).

“Ortaya kadar okuttuk. Sonra dedik dersleri iyi değil okumasın, gitsin çalışsın. Okulda çok kavga ediyordu. Bizi çok üzüyordu. Dedik okutmazsak çalıştırsak düzelir. Çalışmadı da, düzelmedi de...”(16).

Ailelerin çocuklardan beklentileri ve bunu çocuklarına aktarma şekilleri de çocuğun eğitimden uzaklaşmasındaki bir diğer unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Okuyup ne olacak, kafasını vermiyor ki. Okursa sanki doktor, mühendis mi olacaktı”(4).

“Bundan bir yaş büyük kızım var onun dersleri çok iyi çok güzel, maşallah lise 3’e gidiyor. Ama buna ne yaptıysak ablasını örnek almadı. Gitti abiler gibi okulda kavga çıkardı, okuldan kaçtı, öğretmenlerle kavga etti. Zaten o terk etmeseydi, kesin atacaklardı. Kim böyle çocuğu okutacak? Ama kızım sürekli takdir teşekkür alıyor. İkisi aynı okuldaydı, öğretmenler sürekli bundan şikayet ediyor, kızı övüyordu. Artık utancımızdan yerin dibine girmiştik. Keşke bırakmasaydı diplomasını alsaydı en azından ilerde belki bir şey olurdu. Şimdi üniversite mezunu boşa kalıyo. Bizimki orta mezunu, aha işte hayatını yaktı”(3).

Geleneksel toplumlarda kız çocuklarının çok daha kontrollü olarak yetiştirildiği görülmektedir.

“Biz bütün çocuklarımızı okutmaya çalıştık. 2 kızım şimdi dışarıda (üniversite kastedilmiştir) okuyorlar. Kızlarım okumaya çok istekliydi, erkekler öyle olmadı”(12).

Okul, çocukların yaşamında çok önemli bir yer tutmaktadır. Bulgular incelendiğinde de görüldüğü gibi, çocukların tümünün başarısız okul deneyimleri bulunmaktadır. Suça sürüklenmiş çocuklar ya okula çok az gitmiş ya da çok kısa sürelerde okuldan uzaklaşmışlardır. Burada annelerin sıklıkla vurguladığı akran zorbalığı, olumsuz arkadaş çevresi ve okulda eğitimcilerle olan ilişkilerdeki sorunlar dikkat çekmektedir. Teorik çerçevede de belirtildiği gibi Thornberry ve diğ. (1997)’de okul faktörlerinin çocukların problemlili davranışlarının oluşmasında güçlü bir etken olduğuna değinmiştir.

Suçta sürüklenmiş çocuk ve okul açısından dikkat çeken bir başka olgu ise okul sosyal hizmetinin Türkiye’de henüz uygulanmaması ile ilişkilidir. Okul sosyal hizmeti, dünyada yaygın olarak uygulanmaktadır. Duman (2000), çocukların okulda karşılaştıkları sorunların giderilmesinin ve ihtiyaç duyulan hizmetlerden yararlandırılmasının, eğitim etkinliklerini başarılı şekilde sürdürmelerine katkı sağlayacağını ifade eder. Çünkü, okul

sosyal hizmeti, sosyal hizmetin bir etkinlik alanı olarak bu sorunların çözüme katkıda bulunmaktadır.

Ailede yeterince ilgi ve desteği görmeyen, olumsuz koşullara sahip sosyal çevrede yaşayan çocuğun, okulda da gerekli psikososyal destekten yoksun kaldığı ve rol model olarak genellikle yakın çevresinde ki olumsuz örnekler ile karşılaştığı için okul başarısızlığı ve ardından okul sürecinden hızlı kopuşu ortaya çıkmaktadır.

3.1.6 İş durumu

Okulda başarılı olamayan çocukların aileleri tarafından bir çözüm olması umuduyla çeşitli işlere yönlendirildikleri görülmektedir.

“Baktık tembellik yapıyor biz de dedik babasına yardıma gitsin çalışsın. Bizim durumumuz iyi değil biz fakiriz. Babası onu çırak olarak işe soktu. Nereye gittiye çalışmadı. Herkes onu işten çıkarttı. Babası gidiyordu işe sokuyordu, bazı yerler 3saat 4 saat olmuyordu, çıkartıyordu”(7).

“Okulda çok kavga ediyordu. Bizi çok üzüyordu. Dedik okutmazsak çalıştırırsak düzelir. Çalışmadı da, düzelmedi de...”(16).

“Biz fındıkta falan çalışmaya gidiyoruz ya, o da o zaman geliyor bizimle çalışıyor, burada fırınlara gidiyor çalışıyor. Bizim sözümüzden çok çıkmıyor”(2).

Sosyal inceleme raporlarından, 7 çocuğun daha iş yaşamına dahil edilmeye çalışıldığı, bu işler arasında fırıncılık, kaynakçılık, meyve sebze hali, elektronik eşya tamirciliği, mobilyacı, oduncu ve sanayide farklı işlerde çıraklık gibi işlerin sıralandığı ancak hiç birinde bir süreklilik olmadığı görülmektedir. Annelerin bir kısmının çocukların sık iş değiştirmesini işverenlerin olumsuz tutumlarına bağlamaktadır. Çocukların ücretlerini düzenli olarak alamadıkları ve sigortasız çalıştırıldıkları ifade edilmektedir.

Araştırmanın yapıldığı tarihte hiçbir çocuğun düzenli bir işte çalışmadığı görülmüştür. Ancak bir ailenin mevsimlik tarım işçisi olmaları nedeniyle çocuklarının da kendileri ile beraber çalıştığı ifade edilmiştir.

3.1.7 Arkadaşlara ilişkin özellikler

Annelere çocuklarının arkadaşları ile ilgili bilgileri ve değerlendirmeleri de sorulmuştur. Annelerin bilgisi doğrultusunda, çocuklarının arkadaş çevresinin kimlerden oluştuğu, arkadaşlarını nerelerden edindiği ve bu arkadaşları ile görüşme sıklıkları incelenmiştir.

“Mahalleden 2 çocukla konuşuyor bazen görüyorum. Ama valla hepsini tanıyorum desem yalan. O konuştukları çocuklar da zaten okula gitmiyorlar, serseridirler, sigara içiyorlar, terbiyesizdirler. Benim oğlumda gidiyor onlarla arkadaşlık kuruyor, onlarla konuşuyor”(1).

“Hepsini tanıyoruz. Hepsi bizim mahallenin çocuklarıdır. Arkadaşlarının hepsi ona karşı çok iyiler, bir de bizimki biraz sinirlidir ya, ondan biraz korkuyorlar. O ne dese onun dediği gibi yapıyorlar. Bir tek onlarla konuşur, başka hiç kimseyle konuştuğunu görmedik şimdiye kadar. ama hepsi de aynılar, rahat durmuyorlar. Milletin evine giriyorlar hırsızlık yapıyorlar. Söylüyorum oğluma, oğlum kendine güzel insanlardan arkadaş bul. Kötü arkadaş seni de kötü insan yapar. Bir kulağından girmiyor bile”(2).

“O arkadaşlar bizim başımızın belası oldu. Sürekli dışarıda, sürekli dışarıda... Soruyorsunuz nerdesin? Arkadaşlarlayım. Oğlum bu arkadaşlar kimdir diyoruz, gece de eve gelmiyorsun diyoruz. Bizi adam yerine koyup cevap bile vermiyor. Bizim mahalledeki çocuklar vardır ya belki onların size dosyası gelmiş, galiba onlarla takılıyor”(4).

“Hepsini tanımıyorum ama birkaç tanesi bizim akrabamızdır. İnanki hepsi tekinsiz iş yapıyorlar. Ben ne kadar diyorum onlardan uzak dur o yine gidiyor bir yolunu buluyor onlarla konuşuyor”(6)

Annelerin bir kısmı da çocuğunun arkadaşlarını tanımadıklarını ve haklarında fikir sahibi olmadığını belirtmiştir.

“Ben çok tanımıyorum. Çok arkadaşı yok galiba ama, bir kez iki çocuk geldi onu çağırmaya, 2 sene önceydi. Başka kimseyi görmedim tanımıyorum. Bilmiyorum, arkadaşları kimdir, okuyorlarmı, efendi çocuklarmı, aileleri, eşi dostu kimdir?”(8).
“Ben tanımıyorum zaten evden çıkmıyorum doğru dürüst. Ağabeyleri, babası tanıyorsa tanıyordur”(9).

“Biz hiçbir arkadaşını tanımıyoruz. Eski arkadaşlarının hepsini tanıyorduk. Onlar düzgün efendi çocuklardı. Ama şimdi kiminle takılıyor, nereye gidiyor, hiç haberimiz olmuyoruz. Bazen babası sağda solda onu insanlarla görüyormuş. Ama o da tanımıyor hiç birini...”(11).

“Hiç birini tanımıyorum ama o arkadaşlar onu çok bozuyorlar babasıyla 2 yıldır doğru dürüst konuşmuyor o arkadaşlar için”(14).

“Ankara’dayken tanıyordum. Bir de o zaman küçüktü ya denetleyebiliyordum onu, ama Siirt’e geldiğinden beri bilmiyorum. Evden de çıkamıyoruz. Gelip nerden buldu burda da bilmiyorum. Böyle insanlar birbirlerini çabuk buluyorlar”(15).

Annelerin bir kısmının çocuklarının problem davranışı ile ilgili arkadaş çevresini suçladığı ve onları sorumlu tuttıkları görülmüştür. Balcı’ya göre (2011), çocuğun suçlu akran grubuna bağlılık geliştirmesi ciddi risk faktörlerindendir. Çocuğun kendine duygusal olarak yakın bulduğu suçlu arkadaş grubuna bağlılığı ne kadar fazla ise çocuğun suç işleme riski o kadar çok olacaktır, diyerek araştırma bulgularını desteklemektedir. Bu durumun sonraki aşamalarda benzer nitelikte özellikleri olan bir grubun oluşmasına ve ortak eylemlerin gerçekleştirilmesine yol açtığı görülmektedir.

“Çocuğum düzgün insanlarla konuşmuyor. Düzgün insanlar olsa benim oğlum neden düzgün şeyler yapmasın”(3).

“Keşke o arkadaşları iyi insanlar olsaydı. Kim istemez çocuğu iyi olsun, efendi olsun. Benim oğlum bi pislik yapınca yanlarından kovsalar, bu kadar böyle olmazdı”(4).

“Onlar için dünyayı yakabilir, onlara okadar düşkün okadar bağlıdır. Ne geldiyse başına zaten onlar yüzünden geldi. Onlar bu işlere soktular bu çocuğu, yoksa büyüğü ne güzel çalıştı, okudu memur oldu”(14).

Bazı annelerin de çocuklarının problem davranışı ile ilgili çocuğunu suçladığı görülmektedir.

“Arkadaşları düzgünde olsa, bu çocuk o arkadaşları da bozar. Şeytanın yanına koy. Bu şeytandan daha şeytandır. Şeytan kaçıp gidecek onun elinden”(9).

Çocuğun ailede, okulda ve sosyal çevresinde uygun rol modeller ile karşılaşmaması suçun oluşumu için uygun bir ortam sağlamaktadır. Olumsuz arkadaşlık çevresi ve rol modeller çocuğun suç olgusu ile tanışmasını ve bunun sürdürülmesine zemin hazırlayan bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. İçli (2004) de, suç davranışının bireyler tarafından değil sosyal çevre tarafından yaratıldığını söyleyerek, araştırmanın bulgularını desteklemektedir.

3.2. Suça Sürüklenmiş Çocukların Annelerinin Evlilik Öyküleri

Bulguların bu bölümünde; annelerin evlenme yaşı, evlenme şekli, eğitimi, çocuk sayısı ve babanın hayatta olup olmadığı ile eğitim durumları ele alınmıştır.

	Evlenme yaşı	Evlenme şekli	Anne sağ mı?	Annenin eğitim durumu	Baba sağ mı?	Babanın eğitim durumu	Çocuk sayısı	Ailede başka suç öyküsü
1. kişi	16	Görücü usulü-akraba	Sağ	Okur-yazar	Sağ	İlkokul mezunu	9	Abi ve kız kardeş
2.kişi	14-15	Görücü usulü	Sağ	Okur yazar değil (Türkçe bilmiyor)	Sağ	Okur-yazar	10	Abi
3.kişi	15	Görücü usulü	Sağ	Okur yazar değil	Sağ	Okur yazar değil	9	Abi
4.kişi	12-13	Görücü usulü	Sağ	(Okur yazar değil) Türkçe bilmiyor	Sağ	Okur-yazar	8	Yok
5.kişi	15-16	Görücü usulü	Sağ	Okur yazar değil	Sağ	İlkokul mezunu	5	Yok
6.kişi	17-18	Görücü usulü-akraba	Sağ	Okur yazar değil	Sağ	İlkokul mezunu	7	Yok
7. kişi	15	Görücü usulü-akraba	Sağ	Okur yazar değil (Türkçe bilmiyor)	Vefat	Okur yazar değil	13	Abi
8.kişi	14-15	Görücü usulü-berdel	Vefat-üvey anne	Okur yazar değil (Türkçe bilmiyor)	Sağ	Okur-yazar	10	Yok
9. kişi	16-17	Görücü usulü-akraba	Sağ-üvey anne	Türkçe'yi iyi konuşamıyor	Sağ	İlkokul mezunu	6	Yok
10. kişi	15	Görücü usulü	Vefat-üvey anne	Türkçe bilmiyor	Sağ	Okur yazar değil	12	Abi
11. kişi	12	Görücü usulü	Sağ	Türkçe bilmiyor	Sağ	Okur yazar değil	6	Yok
12. kişi	13	Görücü usulü	Sağ	Türkçe bilmiyor	Sağ	Okur yazar değil	11	Yok
13. kişi	16-17	Görücü usulü-akraba	Sağ	Türkçe'yi iyi konuşamıyor	Sağ	İlkokul mezunu	11	Abi
14. kişi	11-12	Görücü usulü	Sağ	Türkçe bilmiyor	Sağ	İlkokul mezunu	6	Yok
15. kişi	16	Görücü usulü	Sağ	Türkçe'yi iyi konuşamıyor	Sağ	İlkokul mezunu	5	Yok
16. kişi	15	Görücü usulü	Sağ	Okur yazar değil	Sağ(engelli)	Okur yazar değil	8	Yok

523. Ailelerin Genel Durumuna İlişkin Bulgular

3.2.1 Evlilik bağıının kurulma şekli

Annelerin tamamı görücü usulü evlendirildiklerini ve evliliklerin erken yaşta olduğunu ifade etmişlerdir. Eşlerinin ise ağırlıklı olarak yakın çevrelerinden olduğu görülmektedir. Bu evlilikler arasında berdel ve akraba evliliği olarak yapılmış evliliklerin yanı sıra, 2. eş olarak evlenen 2 kadın da bulunmaktadır. Annelerden biri evlendiği eşinin yedi, diğeri ise 2 çocuğunun olduğunu belirtmiştir.

“Hatırlamıyorum ki. Ben çocuktum istediler beni. Babamla abilerimde verdi. Ben zaten düğünde gördüm. Allah bilir kaç senedir evliyim. Ama çocuktum beni verdiklerinde... Akrabamızdılar. Ben çok istedim ama aklım yerinde değildi ki. Babalarım, abilerim çok dövüyordu. Bende dedim evlensem rahat ederim. Evlendim”(7).

“Ben çocuktum bilmiyorum kaç yaşındaydım da, ozaman bizi evlendirdiler. Çocuktum zaten imam geldi nikah kıydı. Bizde nikaha sadece erkekler gidiyor ya, ben bilmiyordum. Baktım bana dediler sen evlendin. Seni bu çocuğa verdik. O da küçüktü. Geldiler beni aldılar evlerine götürdüler. Çok küçüktük hiçbirşey bilmiyorduk. İlk gece çok ağladım, ben ağlayınca o da ağladı. Birbirimize bakıp ağladık sonra geçti. Şimdi 40 tan fazla yıl oldu evliyiz”(12).

“Eşim benim akrabamdır. Halamın oğludur. Beni çok istediler. Annem istemiyordu ama babam dedi millete vereceğime, kardeşime vereyim yaşlanınca kardeşime baksın... Bize rahat gelsin gitsin. Öyle konuştular anlaştılar bizide evlendirdiler. Şimdi halamda bizimle yaşıyor ona ben bakıyorum. Aynı babamın söylediği gibi...”(10).

Bulgulardan görüldüğü gibi annelerin tamamı erken yaşta zorla evlendirilmiş olup, çocuk anne olgusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Annelerin bu durum hakkındaki değerlendirmeleri dikkat çekicidir;

“Kocamı düğünden önce sadece bir kere gördüm. Evlendik. Keşke hayatımda hiç evlenmeseydim. Babamlar bana sahip çıkmadı. Büyükler karar verdi, biz evlendik.

9 tane çocuğumuz var şimdi. Birgün huzur mutluluk görmedim. Keşke hiç evlenmeseydim. Ama babam, ailem bana sahip çıkmadı. Büyükler karar verdi, bende geldim kaderimi yaşadım. Ama şimdi ne bir büyüğüm var başımda ne bişey, bu çocuklarla bir başıma bu haldeyim”(1).

“Biz birbirimizi hiç tanı mıyorduk. Onlar başka köylüdür. Bunun başka karısı varmış o ölmüş, bu çocuğu doğururken. Gelip beni istediler 7 çocuklu adama, ben istemedim. Benim ilk evliliğimdir. Kim ister 7 çocuklu adama varmak, ama vardım işte. Düğünümde olmadı öyle bir mevlüt... Aramız öyle çok iyi değil, kötü de değil. Ama ben istemedim beni dinlemedi kimse. Annem keşke anlasaydı. Annemde sesini çıkarmadı. Şimdi 5 çocukta benim var. Kendi isteğimle olmadı hiç biri, öyle geçiniyoruz ama, çok şükür” (9).

“Biz aynı mahallede oturuyorduk. Hem komşuyuz hem uzaktan akrabayız. Kocam istedi beni, ilk karısıyla bişeyler olmuş onu bırakış, beni aldı. Ben istemedim. 2 çocuğu var, yaşı büyüktür dedim kimseye lafımı geçiremedim. Ben daha önce hiç evlenmemişim. Hiç evlenmemiş bir adam istiyordum. Sonra dediler çocukları annesi alacak onun yanında kalacaklar. Sana ne karısından çocuğundan. Böyle diye diye zorla verdiler beni... Ben hiç istemiyordum allahta biliyor. **İki dünyadada elim onların yakasında, onlar benim günahıma girdiler, gençliğime kıydılar. Beni dul adama verdiler**”(13).

Kadınların tamamı başlık parası ile evlendirildiklerini ve bunun evlenecekleri insanların belirlenmesinde etkili olduğunu belirtmiştir.

“35-40 sene oldu evleneli... Yabancıydılar diye babam önce vermek istemedi. Sonra başlığı yüksek söyledi. Onlarda başlığı ödeyince babam beni verdi. Ben daha çocuktum. 11-12 yaşındaydım. Oyun gibi geldi bana, geldiler düğün yaptılar, elimi kınaladılar. Dediler sen artık onların evine gideceksin. Beni Bismil’den Şirvan’a gittim. Gittikten sonra çok korktum orada kimseyi tanı mıyorum. Hiçbir yeri bilmiyorum. Daha yeni anladım ne olduğunu, çok ağladım. **Kaynanam beni dövdü, ne ağılıyorsun, babana bir sürü para verdik, kalk evin işlerini yap dedi. Ben**

alışana kadar hergün kendi kendime ağlıyordum sonra alıştım. Çocuklarım oldu. Öyle geçti hayat...”(14).

*“Düğünde gördüm ben onun yüzünü, o da benimkini ama kayınbabam, kaynanam onlarla tanışmıştık. Söze geldiklerinde ikisiyle de konuştuk. Babalardan istemişlerdi. O zamanın parasıyla baya altın başlık verdiler. Biz öyle evlendik. Geldik durumumuz baya kötü oldu. Dediler düğününü yaptık baya borca girdik. Benim altınlarımı sattılar. **Babamlara altın verdiler benim için, benimkileri sattılar kendileri için...**”(11).*

Kadınların tamamı evlilik kararlarının alınmasında, fikirlerinin önemsenmediğini ve kararı baba, amca, abi gibi evdeki erkeklerin verdiğini, ev içinde de kocalarının sözünün geçtiğini belirtmişlerdir.

3.2.2 Aile ile ilgili özellikler

Bu bölümde anne ve babaya ilişkin eğitim, ailenin geçim kaynağı, ortalama çocuk sayısı, ailede suça karışmış başka bireylerin varlığı ve bunlara ilişkin değerlendirmelere yer verilmiştir.. Tablo 3'e bakıldığında annelerin birinin okuryazar olduğu ve diğerlerinin okuma yazma bilmediği görülmektedir. Annelerin %44'ü Türkçe bilmemektedir. %19'u ise Türkçe'yi çok iyi konuşamamaktadır.

Babaların %44'ünün ilkokul mezunu, %19'unun okuryazar ve % 38'inin okuryazar olmadığı görülmüştür. Annelerin bir kısmı eğitim düzeylerinin düşük olmasının, çocukları ile iletişim kurmasına engel olduğunu belirtmişlerdir.

“Biz okusaydık memur olsaydık, belki biz bilecektik onun derdini, ama vallah biz anlamıyoruz”(3).

“Bizim sorunumuz çoktur. Bizim sorunumuz memur değiliz, okumamışız, paramız yok...”(7).

“Keşke benim okumam yazmam olsaydı. Ben okusaydım hayatta evlenmezdim. Hiç bu kadar çocuk yapmazdım. Hepsi cahillikten oluyor”(14).

Annelerin çocukları ile sağlıklı ilişkiler kurabilmesi için, eğitilmiş olması ve çocuk gelişimi hakkında bilgi sahibi olması gerekmektedir. Aksi takdirde aile içinde sağlıklı bir gelişim gösteremeyen çocukların sorun yaratan ve sorunların kaynağı olan bireyler olması kaçınılmazdır (Avcı, 2011:123).

Annelerin bir kısmı eşlerinin ve kendilerinin eğitimi önemsediklerini ve okuma isteği olan çocuklarını okuttuklarını dile getirmiştir. Yapılan görüşmeler ve sosyal inceleme raporlarından edinilen bilgiler doğrultusunda bazı ailelerin üniversite okuyan, memur olan çocukları bulunmaktadır. Ailelerin bu çocuklarından bahsederken son derece umutlu olduğu ve onlarla gurur duyduklarını ifade ettikleri görülmüştür. Hatta bazı anneler okuyan çocuklarını ailelerinin kurtuluşu olarak görmektedir. Yine yapılan görüşme sonucunda toplamda 5 çocuğun üniversite öğrencisi olduğu ve bunların 5'inin de kız çocuğu olduğu dikkat çekmiştir.

*“Adam hayatını bu çocuklar için mahvetti, bu çocuklarda kıymet bilmedi, adamın hayatını iyice mahvetti. Zaten ben kendimi söylemiyorum bile. Evde hiç huzur yok, bide babalarını öyle görünce benimde huzurum, moralim herşeyim bozuluyor. 8 tane oğlumuz var 1'i bize bakmadı, sözümüzü dinlemedi. Çok şükür kızımız çok düşünün bize, babası da diyor ben gece gündüz çalışsam da bu kızı okutacam. **Diyorlar kız evlat elindir. Ama bizim 8 oğlumuz var neyedir! Hiç biri kız kadar kıymetimizi bilmiyor**” (3).*

Ailelerin uğraştıkları işlere baktığımız zaman ise eğitim durumlarına da paralel olarak gündelik ve niteliksiz, fiziksel güç gerektiren işlerde çalıştıkları görülmektedir. Annelerin gelir getiren herhangi bir iş yapmadıkları, babaların da 2'sinin belediyede temizlik işçisi olduğu, diğerlerinin de tarım işlerinde, inşaat işlerinde ve tarım işlerinde çalıştıkları tespit edilmiştir. Babaların bu işlerde çalışırken, düzenli bir gelir elde edemedikleri ve sosyal güvenceleri olmadan çalıştıkları bilgisine ulaşılmıştır. Bu yüzden ailelerin ekonomik düzeylerinin düşük olduğu, bazı ailelerin sosyal yardımlardan yararlandıkları, hatta bir ailenin tek gelirinin 32 yaşında ve engelli olan oğlunun evde bakım parası ile geçindikleri görülmektedir.

Ailelerin çocuk sayısına ilişkin bulgulara da Tablo 3’te yer verilmiştir. TÜİK, 2014 verilerine göre Türkiye’de toplam doğurganlık hızı ortalama 2.17 çocuktur. Siirt’te doğurganlık hızı ortalaması 3. 85’tir. Araştırma grubumuzda bu oran 8.5 çıkmaktadır. Üstelik annelerin bir kısmı hala doğurganlık çağındadır ve canlı doğup, ölen çocuk sayısına ilişkin bulgular değerlendirilmemiştir. Çok çocuklu olan ailelerde ebeveynlerin enerjilerinin ve ilgilerinin birden fazla kişiye bölünmesine ve çocukların sevgi ve ilgi konusunda ihmal edilmesine sebep olduğunu göstermektedir. Ayrıca çocukların ihtiyaçlarının zamanında karşılanmamasına ve kardeşler arasında çatışma yaşanmasına da sebep olabilmektedir (Erdoğan, 2010).

Annelerin bir kısmı eşlerinin kök ailesi ile beraber aynı evde oturmaktadır. Anneler bu durumda evde sürekli hizmet ettiklerini ve bir düzen kuramadıklarını ve bu durumdan memnuniyetsiz olduklarını net bir şekilde ifade etmiştir.

“Eşimle çok sorunum yok ama bu ev kaynanamlarıdır. Hepimiz içiçe yaşıyoruz hala bu yaşına geldim hala kendi evim, kendi hayatım, kendi düzenim olmadı. 3 odada 15 kişi yaşıyoruz. Herkes içiçe aynı hayvan gibi, paramız yok, kocam çalışmıyor”(14).

Ayrıca kadınların büyük çoğunluğunun kendi ailesinin kendisine sahip çıkmadığını ifade ettiği görülmektedir. Yaşadıkları sorunla ilgili kendi ailelerini sorumlu tutan anneler, bölgede kadınlara biçilmiş rollerden dolayı birçok alanda mağdur olduklarını da belirtmektedirler. Eğitimden, çalışma hayatına ve evlilik hayatlarına varana kadar herşeye etraflarındaki erkekler tarafından karar verildiği ve sorunların bundan kaynaklandığını düşündükleri görülmektedir.

*“Bir sorunum yoktur. O kendi hayatını yaşıyor, ben kendi kaderimi... Başta çok zor geliyordu. Çok kavga ediyordum. Birkaç kez kavga ettik bana tokat attı. Oğulları bana hiç saygı göstermedi. Babamlara anlattım sahip çıkmadılar. Dediler dönersen seni öldürürüm. Bende sesimi çıkarmadım. Babam bana değer vermedi. Ailem bana hiç sahip çıkmadı. **Galiba benim hiç ailem olmadı. Aile dediğin çocuğuna sahip çıkar, korur...**Burada da benim hiç söz hakkım yok. Beni çocuklara bakayım, eve bakayım, temizlik yapayım diye almışlar”(9).*

Anneler kendi istekleri dışında kurulmuş evlilik bağlarının dışında ailede başka sosyal sorunların da olması sebebiyle kendi hayatları ile ilgili kaderci bir tutum içerisinde girdikleri görülmüştür. Ailelerin düşük gelirli olması, anneler tarafından çocukların suça sürüklenmesinde büyük bir etken olarak görülmektedir.

Bu kapsamda bazı ailelerde birden fazla kişinin soruşturma ve kovuşturmayaya maruz kaldığı belirlenmiştir.

“Büyük oğlumda aynı onun gibidir. Bu beş senedir evde sorun, huzursuzluk bitmemiş. Babalarıyla başta sürekli kavga ediyordu, bu büyüğü. Babasından hep para istiyordu. Babası da vermiyordu. Lisedeydi, gençti, sigara kullanıyordu, okulda arkadaşlarının durumu iyiydi, lisede kavga etmiş. Bir gece eve gelmedi, polis geldi kapıyı çaldı. Dedi sizin çocuğunuz bir çocuğu bıçaklamış. O zaman aldılar onu hapse koydular, sonra bıraktılar. Sonra zaten biz sorunca da bize hep kafa tuttu. Okulu bıraktı serseri oldu. Milletin evine hırsızlığa gidiyormuş. Öyle bazen bakıyordum cebinde para altın, soruyordum nerden buldun. Bana kızıp bağırıp gidiyordu. O gece eve gelmiyordu. Aha bu küçüğü de ona baktı. Gördü cebinde hep para var. Kendine kıyafet, ayakkabı alıyor. Aynı onun gibi domuz oldu. Korkuyorum birine sebep olacaklar, milletinde günahı bizim boynumuza düşecek. Ben birkaç sefer babası gelince anlattım. Babası dedi sen benim oğluma karışma erkek adamdır”(1).

Bazı ailelerde, suça karışmış başka bireylerde bulunmaktadır. Tablo 3’te de görüldüğü gibi altı çocuğun abisinin suç öyküsü olduğu saptanmıştır. Aile bireylerinden birinin ya da bir kaçının suç davranışı sergilemesi, ailedeki çocukların suç davranışını taklit ederek öğrenmesine neden olabilmektedir. Aile bireyleri arasındaki yakın ilişkiden kaynaklanan bu durum, hem suça başlamada hemde suç davranışının tekrarlanmasında ve süreklilik arz etmesinde etkili olabilmektedir. Bunun en temel nedeni olarak, ailede suç davranışına rastlamanın, suçun meşrulaştırılmasını kolaylaştırdığı olarak tahmin edilmektedir (Kızmaz, 2007).

“İki abisi var cezaevindedirler. Ama o abilerine bakmadı. Mahalledeki arkadaşlarına baktı. Uyuşturucuyla uğraşan abisi bunu çok dövüyordu iyice aklını kaybetti. Ondan sonra iyice bu kadar kötü oldu. Önceleri böyle değildi. Sözümüzü dinlerdi, akşamları dışarı çıkmazdı. Sokakta kalmazdı. Her geçen gün daha kötü

oldu. Okul yok, iş yok, neyle uğraşacak, arkadaşlara takıla takıla böyle oldu. Abisi de zaten yolu yol değil. E o kadar şeye normal. Düzgün örnek yok ki. Bu çalışan abisi düzgün diye ne hayat yaşıyor hep fakirlik. Ama çok şükür boğazından haram lokma geçmedi, geçmez. Abisine sen çalışıyorsun da ne oluyor cebinde 5 kuruş paran yok diyor”(2).

“1 tane abesi mahallede kavgaya karışmıştı polis onu götürdü ama ceza almadı. Zaten o zaman bu küçüktü. Haberi bile yoktu. Bu hep arkadaşları yüzünden böyle oldu. Abileri de çok düzgün değildi ama bunun gibi değildiler” (3).

“Abisi de Antalya da hapistedir. Belki 3 sene oldu görmedim. Zaten bunların ikisi başta dışarda o serserilerle görüştüler. Sonra sürekli birbirleriyle kavga ettiler. Babaları onu evden kovdu attı. Oda gitti, sonra 1 sen geçti duyduk cezaevindedir” (7).

Anneler, evde daha önce hüküm giymiş ve madde kullanmış kardeşler olsa da araştırmamız kapsamındaki çocuklarının suça sürüklenmesinde esas sorumlunun arkadaş çevreleri olduğunu düşünmektedirler. Annelerin bir kısmında daha önce de evde soruşturma ve kovuşturmayla maruz kalmış bireyin olması, duyarsızlaşmaya ve kaderciliğe neden olduğu düşünülmektedir.

“Bazen abisi onu temiz dövüyor. İçim rahat ediyor. Ama adam olmuyorlar ki, bende bırakmışım onları kendi hallerine. Ne yapıyorlarsa yapsınlar. Ben tek başıma hiç birşeyle başedemiyorum” (1).

Straus ve Donnelly (1994) de, çocuğu eğitmek için tokatlama veya daha ağır fiziksel cezaların kullanıldığını ifade etmektedir. Bu durumu çocuğu eğitmediğini ve çocuğun ileriki yaşamında kendisini gerginleştiren ya da öfkeliendiren olaylar karşısında şiddete başvurmasını kolaylaştıracağını belirtmektedir. Bu durumun araştırmaya konu olan çocuklar içinde söz konusu olduğunu söylemek mümkündür.

*“Kimse benimle düzgün bir şey paylaşmıyor, zaten bizi sevmiyor. Sürekli bağırtıyor. Bir gün evdeyse 10 gün, bir ay öyle dışardadır. Nereye gidiyor bilmiyorum hiç. Bir şey de düzeltmiyor bizim sorunumuzu. Ben akşama kadar halamla bu evde hapis gibiyim. **İkimizde susmuşuz oturmuşuz köşemize**”(10).*

3.2.3 Ailede İletişim

Anneler çocukları ile ilgili sorunların evde farklı yöntemler ile çözmeye çalıştıklarını ifade etmektedir. Kimisi çocuğu ile konuşmaya çalıştıklarını dile getirirken, kiminin fiziksel ve sözlü şiddet uyguladığı, bir grup annenin de bunların sonunda çocuğu kendi haline bıraktıkları tespit edilmiştir. Bazı anneler çocuğun eğitimi konusunda yalnız olduklarını ifade ederken, bazı annelerin de evde söz haklarının olmadığı ve erkek çocukları ile ilgili bütün kararların baba ve abi tarafından alındığı belirtilmiştir. Ancak çocukların baba ve abi figürü ile de olumlu ilişkiler içerisinde olmadığı belirtilmiştir. Çocuğun aile içindeki olumsuz ilişkileri aileye bağlılığını önlemektedir. Sosyal kontrol kuramında belirtildiği gibi çocuğun aile, okul, din ve toplumsal kurallar gibi geleneksel kurum veya unsurlara bağlılık düzeyinin zayıf olması, çocuğun suç davranışına daha kolay yönelmesine etki etmektedir (Kızmaz, 2005: 165).

“Başta konuştuk konuştuk düzelmedi, dövdük yine düzelmedi. Birde iki abisi de aynı pislikti. Artık terk ettim onu, kendi haline bıraktım. Dert çile bir değil ki. Kim sorarsa benim çocuğum değil alın götürün ne istiyorsanız yapın diyorum. Çözümü yokki, ben nasıl çözeyim hiç birine gücüm yetmiyor hepsi benim kadar oldu”(2).

“Babasıyla ben sürekli konuşmaya çalışıyoruz. Daha şimdiden sabıkası var ben bilmiyorum kaç kere karakola gitmiş polis götürmüş. Birkaç kez amcaları falan konuştu. Ailedeki büyükler konuştu onunla ama hiçbir fayda etmedi. Biz sabah konuşuyoruz, o akşam hırsızlığa gidiyor. Ben size ne söyleyeyim sanki bizim inadımıza yapıyor. Biz başka türlü nasıl çözecez. Babası birkaç kez dövdü. Babasını itti yere vurdu, adamın kafası kırılıyordu az kala. Kafası şişti 1 hafta öyle gezdi” (3).

“Onunla çok konuşuyorum. Hele böyle çocuk gibi olduğu zamanlar varya, aslında benim oğlum kötü bir çocuk değil. Bilmiyorum ne oldu ona, küçük çocukları, hayvanları çok seviyor. Kimse ona karışmasa o hiç kimseye karışmıyor, çocukken çok yaramazlıkları vardı ama evde bize karşı iyiydi. Sözümüzü dinliyordu. Sözümüz ona geçiyordu. Şimdi evdede söz dinlemiyor çoğu zaman. Ben ne yapacam bilmiyorum. Babası da sabah çıkıyor akşam geliyor herşey benim sırtımda, bu çocuklarla akşama kadar uğraşıyorum” (4).

Araştırma kapsamındaki çocukların ikisinin, ölüm ve ikinci evlilik nedeniyle evde üvey annesi bulunmaktadır. Bu annelerin çocuklara ilişkin değerlendirmelerinde de çarpıcı veriler ortaya çıkmaktadır;

“Ben hiç karışmıyorum. Beni saymıyor zaten onun çocukları. O kadar büyüttüm onu, o kadar emek verdim. Yine de beni bir şey yerine koymadılar. Başlarda çok üzüliyordum, kendime dert ediniyordum ama şimdi alıştım. Öğrendim, artık onun çocukları için üzülmiyorum” (9).

“Ben susuyorum hiç ağzımı açmıyorum. Taki herkesin siniri geçene kadar. Bizim sorunlarımız öyle çözülmez ki kolay, fakirlik, cahillik nasıl düzelsin. Oğlum zaten insan gibi değil kaç sefer evin camlarını aşağıya indirmiş, kapıyı kırmış, kolları hepsi jilet, dövmedir. Sen ne anlatacaksın böyle insana... Sanki içine şeytan girmiş. Sen ağlıyorsun, üzüliyorsun. Birazcık bize üzülüyor, merhamet etmiyor. Bu çocuğun kimseye merhameti yoktur. Eskiden daha küçüktü. Babası, abileri gücü yetiyordu, dövüyordu. Şimdi büyümüş dövemiyorsun da. Hepimiz on kendi haline bıraktık. Böyle kafamız daha rahattı. Keşke gitseydi hiç gelmeseydi. Yoptan çözülecek sorun” (10).

Diğer ailelerden farklı olarak bir ailenin çocuklarını aşırı koruyup kollamaya çalıştığı görülmektedir. Aile çocuğu izlemekte ve çözüm üretmeye çalıştığı gözlenmektedir.

“Ben çok bir şey yapmıyorum, onunla konuşuyorum. Ama babası, abeleri, dayısı, amcası, amcası çocukları hepsi dedektif gibi takip ediyor onu, biri işe sokmaya çalışıyor, öbürü spora götürüyor. Babası sürekli kızıyor. Amcaları, dayısı hepsi ona koşuyorlar. Keşke biraz aklı olsaydı, kıymet bilseydi. Çok pişman olacak, kafasını taşlara vuracak ama inşallah ozamana kadar başına bir iş getirmezse. İş işten geçince akıllansa da boştur. Hayatını bir daha hiç getiremez geri...” (8).

Avcı (2010) da çocuğun duygusal ve ruhsal açıdan sağlıklı olmasının anne ve babanın verimli olmasına bağlı olduğunu ifade etmektedir. Sağlıklı aile ilişkileri çevrevesinde yüzyüze ve samimi bir ortam çocuğun sağlıklı gelişmesine ve sağlıklı ilişkiler kurmasına olanak sunar. Tüm bunlar çocuğu ve aileyi, karşılaştığı sorunlarla

başıetmede sosyal normlar çerçevesinde hareket etmeye yöneltir. Tersî durumda ise, sorunların kaynağı olan bir birim olacaktır.

3.3. Ailenin Ceza ve Tedbirlere İlişkin Algıları

Görüşülen annelerin ceza ve tedbirlere ilişkin algıları ve çocukların suçâ sürüklendiğı süreçten sonra ailelerin iletişime girdiğı kişı, kurum ve kuruluşlara ilişkin değerdendirmelere bu bölümde yer verilmiştir.

3.3.1 Alınan tedbirler

5395 sayılı kanun çerçevesindeki tedbirler suçâ sürüklenmiş çocuk ile çalışırken, çocuğa ceza vermeden önce mevcut tedbirler ile rehabilitasyonunu sağlamayı hedeflemektedir. Bu yüzden araştırmaya konu olan çocuklar hakkında öncelikli olarak çeşitli tedbirler alınmıştır. Alınan tedbirlere bakıldığında ise danışmanlık, eğitim, bakım ve sağlık tedbiri alınan çocukların olduğı tespit edilmiştir. Aynı çocuklar hakkında, aynı tedbirlerin birden fazla kez alındığı, madde bağımlısı olan bir çocuk hakkında sağlık tedbiri alındığı görülmektedir.

“Sosyal hizmetlerden birisi geldi. Yine bu olayların olduğı bir zamandan sonraydı. Bunu alıp yurtlarına koydular 2 sene Siirt'te yetiştirme yurdu varya orada kaldı. Sonra orada da rahat durmayınca bunu Adana'ya yolladılar. Oraya gittikten sonra 40 günü dolmadan kaçıp Siirt'e gelmiş. Haber verdik tekrar Siirt'teki hocalar aldılar bunu Adana'ya gönderdiler yine kaçtı. En son onlarda vazgeçti galiba. Onlar ne yapsın, onların da gücü bu kadarına yetiyor demek ki, benim oğlum adam olsaydı orada olurdu. Doktoruna, hastanesine kadar her şeyleriyle ilgileniyorlardı. Oğlum adam olmadı ki, abisi bir iki kez gidip yetiştirme yurduna dedi bu çocuğı tekrar alın diye ama bence onlarda umudu kesti gelmedi kimse” (2).

“Sosyalden birkaç kez sizin gibi genç memurlar geldi gitti...”(3).

“Birkaç kez memur, psikolog onlar geldi. Onlar çağırdılar oğlumu onunlada konuştular, dedik oğlum sürekli git. Bizimki de gitmedi. Öyle kaldı ama belki 3 aydan fazladır kimse gelmedi, sormadı”(4).

“İşte ilk sefer suç işlediğinde polise, sosyale falan gittiler babasıyla, sonra zaten ne kadar bir şey yapsa memur geliyor bizimle konuşuyor, çocukla konuşuyor gidiyor. Biz şimdiye kadar hiçbir yere başvuru yapmadık. 1 -2 kere doktora götürdük o kadar. Bu son gelen memur bize herşeyi anlattı onunla da güzel konuştu ama çocuk ona da ağzını açmadı. Kendi yerini tarif etti dedi gel, bilmiyorum gitti mi gitmedi mi? Her gün söylüyorum git, ama çıkıyor gidiyor nereye gidiyor bilmiyorum. Onun dışında hiçbir destek hiçbir yerden almıyoruz”(5).

Hakkında eğitim tedbiri alınan çocuklar için ise bu tedbirlerin yetersiz kaldığı ve hiçbir çocuğa uygulanamadığı tespit edilmiştir. 5395 sayılı yasa çocuklar hakkında danışmanlık, eğitim, sağlık, barınma ve bakım tedbiri alınmasını uygun görmektedir. Bu tedbirler her kurumu çocuk için ayrı sorumluluklar yüklemektedir. Danışmanlık tedbirleri Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve Yerel Yönetimler tarafından gerçekleştirilir. Eğitim Tedbiri, Milli Eğitim Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenik Bakanlığı tarafından yerine getirilir. Bakım Tedbiri, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığınca yerine getirilir. Barınma tedbiri, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Milli Eğitim Baakanlığı ve Yerel Yönetimler tarafından yerine getirilir. Son olarak sağlık tedbiri, Sağlık Bakanlığınca uygulanır. Yasanın, çocuk hakkında uygulanacak tedbirler konusunda her kurumun görev ve sorumluluklarını açık bir şekilde tanımladığı görülmüştür.

Ayrıca bölgede suça sürüklenme ve mükerrer suç olgusu gibi özel ihtisaslaşmayı gerektiren alanlarda çalışacak yetkin personelin olmadığı, mevcut personelin bölgenin sorunları karşısında yetersiz kaldığını göstermektedir.

3.3.2 Cezaevine ilişkin algı

Çocukların 15’i cezaevi deneyimi yaşamıştır. Annelerin çocuklarının tutuklanma durumuna ilişkin algıları ve yaklaşımları şu şekildedir;

“Hapisten hiç çıkarmasınlar, biz onu bir ömür ziyarete gideriz. O oradayken bizim kafamız daha rahat, yerini biliyoruz. Yanına gidiyoruz. Oradayken bize de saygısı daha çoktur. Bizimle güzel insan gibi konuşuyor. Babasını, beni sayıyor. Devlet ona orda bakıyor. Biz dışarda ona milyar versek o akıllanmaz. Zaten bizimde paramız yoktur. O alışmış eli paraya sıkışınca hemen hırsızlık yapacak. Devlet ancak böyle başedecek onlarla, yoksa ben başka çözüm bilmiyorum”(10).

“Bu çocukların hepsini alıp hapse koyacaklar. Kimse başka bir şey yapamaz onlar için. Daha önce hapse 2 kere girdi, kafam okadar rahattı ki. Nerde olduğunu biliyordum. Hafta sonları görüşüne gidiyorduk. Belalı işlere bulaşmıyordu. Kafamız o kadar rahattı. Disiplin de vardır orada. Yemeği de önüne gidiyordur, daha ne olsun keşke beni de öyle bir yere koysalar biraz rahat etsem”(14).

*“Devlet bu belalı çocukları alıp, hapse koysaydı. Onlar bozuk bizimkileri de bozuyorlar. **1 kasa elmanın içine bir tane bozuk koyunca nasıl bozuluyor. Bu çocuklarda aynı öyle...** Sokaktaki bozuk çocukları devlet içeri atsaydı, bari bizimkileride bozamayacaklardı. **Hastalık gibiler öyle bulaşıyorlar insana...**”(16).*

Anneler çocukları ile evde başedemediklerini ve çocukların evden kaçma davranışlarının olması sebebiyle, çocuklarının nerde oldukları hakkında sürekli kaygı duyduklarını ve sürekli başlarına bir şey geleceğinden endişe duyduklarını ifade etmektedir. Çocukları üzerinde otorite kuramadıklarını, çocuklarının cezaevindeyken kendilerine daha saygılı olduğunu ve söz dinlediğini belirtmektedirler.

Cezaevi anneler tarafından çocuklarının disipline edilebileceği güvenli bir yer olarak algılanmaktadır. Ayrıca çocukları ile başetmekte güçlük çeken anneler, cezaevinde çocuklarının davranışlarında iyileşme gözlemledikleri belirtmişlerdir. Annelerin çocuklarının cezaevindeki olumsuz koşulları, çocukların evde veya dışarıda sergilenen problem davranışlara tercih ettiği görülmektedir. Anneler ile görüşme yapılan tarihte

çocukların bir kısmının cezaevinde olduğu, 2 çocuğun denetimli serbestlikten yararlandığı tespit edilmiştir.

Annelerin çocuklarının neredeyse ceza evinde olmasını tercih ettiklerini belirtmesi, hizmetlerin yeterliliği ve annelerin çaresizliği açısından düşündürücüdür. Özellikle madde bağımlılığının tedavisinin son derece güç olduğu, tıbbi sağlaltımın yanında sosyal ve toplumsal çevre değişikliğinin de gerektiği bilinmektedir. Bu nedenle kurumsallaşmış, bütüncül bir sosyal hizmet yaklaşımının ilgili diğer sektörlerle de (eğitim, sağlık, kolluk) işbirliği yapılarak geliştirilmesi gerektiği açıktır. Araştırmanın yapıldığı tarihte madde bağımlılarının tedavisine yönelik bir birim bulunmamaktadır.

3.3.3 Çocuk ile ilgili başvurulacak yerler ya da hizmet alınan kurumlar

Annelerin çocukları ile ilgili yaşadıkları güçlüklerde, akıllarına ilk gelen kurumun emniyet güçleri olduğu, bazı annelerin çocuğu ile yaşadığı her çatışmada polisleri aradığı, bunun dışında hiçbir kuruma doğrudan başvuru yapılmadığı direkt ifade edilmektedir. Anneler çocukları hakkında hizmet alabilecekleri kurumlara ilişkin yeterli bilgi sahibi olmamakla beraber, annelerin çoğunlukla sosyal hizmetleri bildikleri görülmüştür. Ancak yine de sosyal hizmetlere sosyal yardımlar dışında, başvuru yapmadıkları ve sosyal hizmetlerin yapmış olduğu çağrılara kayıtsız kalındığı tespit edilmiştir. Bunun dışında 2 anne, çocuğunun eğitim ile bağının kopma evresinde öğretmenlerce ziyaret edildiklerini belirtmiştir. Ayrıca bir anne çocuğunun suça sürüklenmesinin önüne geçmek için amcası tarafından Gençlik ve Spor İl Müdürlüğüne yönlendirildiğini belirtmiştir.

“Sosyalden bir kız gelmişti. Hepsi o kadar. Bize kim neden yardım etsin? Ben kendi çocuğuma edemiyorum(başedemiyorum anlamında). Millet ne yapsın? Devlet ne yapsın? Biz fakiriz, kim bizim gözümüzün içine bakacak?” (1).

“Biz kimseden yardım istemedik. Kendi kendimize hallediyoruz”(16).

“Ben bir tek sosyal hizmetleri biliyorum. Allah onlardan razı olsun. Onlar kocam kaza yapınca bize çok destek oldular, sahip çıktılar”(15).

“Okuldaki öğretmeni çok uğraştı onunla düzeltmedi. Gelen polislerde çok konuştular ama fayda etmedi. Polis geldi bir kere oda evdeydi. Onunla belki bir saat konuştu. Dediler sen okuyacak çocuğun, neden böyle şeyler yapıyorsun git okuluna dersini çalış evine gel ödevini yap. Büyük adam ol kendini de aileni de kurtar...”(4).

“Daha küçükken öğretmenleri geliyordu. Onlarda hepsinden allah razı olsun, hepsi çok iyiydi. Diyorlardı bu çocuk en hızlı kitabı okuyor, çok efendidir. Onlar çok üzüldü”(8).

“Hiç kimse bize yardımcı olmadı, yardımcı olsalardı önlenirdi. Hiçbirşey önlenmedi. Birkaç kez memurlar geldi baktı. Aha sonuç ortada kendini öldürmeye kalkıştı”(13).

Bu kurum ve kuruluşların yanı sıra anneler çocuklarını “hocalara (şeyhlere)” götürdüklerini belirtmişlerdir. Aileler çocukları ile ilgili her türlü çözüm yolunu denediklerini ancak sonuç alamadıklarını belirtmiştir.

“Bir iki sefer doktora götürdük. O deli doktorları varya ona ilaç yazdılar, biraz kullandı sonra onların faydasını görmedik, bıraktı. Bizim mahallede 2 şeyh var onlara götürdük, kaç sefer muska yaptılar okadar para verdik onu da takmadı, bir faydası olmadı. Babası onu alıyordu götürüp gezdiriyordu, konuşuyordu, hiçbir faydası olmadı. Şimdi büyüdü de iyice başa çıkamıyoruz” (5).

Annelerin çocuklarının kurtuluşuna ilişkin beklentilerinde, çocuklarının cezaevine girmesi ve orada kontrol altında tutulması, yatılı kurumlarda yatırılması, bulundukları mahalleden ve şehirden taşınmanın yanı sıra sessiz bir kabulleniş ve soruna karşı duyarsızlaşmada görülmektedir.

Aslında keşke bunun gibileri böyle hastane gibi bir yere kapatsalardı, ellerine ayaklarını bağlayacaklar ancak öyle akıllanır. Yoksa zor görünüyor. Doktorlar artık ilaç mı verseydi, iğne mi yapsaydı, belki öyle iyileşseydi...” (3).

Evimizi buradan taşısaydık, başka birşeye gerek yoktu. Kimsenin bizi tanımadığı bir yere gitseydik. Orada çocuklarımın hepsini düzeltirdim ben. Ama böyle çok zor

oluyor. Ben evde konuşuyorum nasihat ediyorum. Evde bana karşı, kardeşlerine karşı çok iyidir, dışarıya çıkıyor bir şey oluyor. Beraber ailece bir şey yapamıyoruz. Çocuklar bizim zamanımızdaki gibi değil herşeyi istiyorlar. E para da yok ne olacak. Kim olursa olsun düzen huzur şart. Düzenin huzurun olmadığı yerde herşey olur. Mahallede düzen yok. Okulda düzen yok. Evde düzen yok. E çocukta da düzen kalmıyor” (4).

“Bunları hiç hapisten çıkartmayacaklar. O zamanda kimse bu pislikleri yapamayacak. Okulu da onun içinde yapsınlar herşeyi içine koysunlar. Orda adam olmayanı çıkarmasınlar. Bu devlette iş yapmıyor. Madem biliyorsun bu hırsızdır, al onu içeri koy. Bizde bilelim nerededir. Alıyorlar, bırakıyorlar, alıyorlar, bırakıyorlar. Onlarda iyice korkusuz oluyor. Diyolar bu iş oyundur devlet bize bir şey yapamaz iyice cesaret geliyor onlara” (6).

“Okullarda polisler olsun, bu çocuklara okularının içinde kimse musallat olamasın. Birde bu çocuklar ilk böyle bir kabahat işlediğinde gelsinler annesine babasına haber versinler. Bizim eve bir kağıt yolladılar o oldu. Artık herşey olmuş, bizim elimizden ne gelecek. Herşey olmuş, bitmiş daha yeni bize kağıt geliyor” (8).

Ancak anneler ile yapılan görüşmeler sırasında annelerin sadece Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü çalışanlarını (sosyalden geliyorlar bazen) tanıdıkları saptanmıştır. Yasa gereği sorumlu olan kurum ve kişilerin, aileler ile çalışma konusunda eksiklerinin olduğunu düşündürmektedir.

BÖLÜM IV.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma bulguları doğrultusunda elde edilen sonuçlara ve önerilere yer verilmiştir.

4.1. Sonuç ve Öneriler

Bu araştırma da çocukların mükerrer suç davranışına ilişkin annelerin algısı ele alınmıştır. Bu kapsamda çocukların ve ailelerinin sosyo-demografik özellikleri, annelerin evlilik öyküleri, çocukların suç davranışları ile ilgili özellikler ve ceza ve tedbirler hakkında annelerin algıları üzerinden mükerrer suç olgusu irdelenmiştir.

Bu kapsamda çocuklara ilişkin genel özellikler şu şekildedir; çocukların ikisi 13-14 yaşında, geri kalanı 15-18 yaşındadır. Çocukların onbeşinin cezaevi öyküsü bulunmaktadır. Çocukların hepsinin başarısız okul hayatları olmuştur. Çocukların eğitim durumları incelendiğinde, yalnızca bir çocuğun eğitim hayatının düzensiz bir şekilde devam ettiği, geriye kalan çocukların hiçbirinin eğitime devam etmediği görülmektedir. Çocukların hepsinde olumsuz arkadaşlık ilişkileri olduğu, tamamının sigara kullandığı, 10 çocuğun esrar kullandığı ve dört çocuğunda hap kullandığı görülmektedir. Çocukların tamamı mala karşı suç işlemiş, dört çocuğun ilk suça sürüklenme yaşı 9'dur. Geriye kalan çocukların ise 9-12 yaş aralığında olduğu saptanmıştır. Çocukların tamamının ilk suça sürüklenmesinin hemen ardından tekrar suça sürüklendiği ve bazı çocukların bunu yalnız yaparken, bazı çocukların akran grupları ile birlikte hareket ettiği sonucuna varılmıştır. Çocukların tamamının sık sık evden kaçma davranışı sergiledikleri bu durumun çocukları riske daha açık hale getirdiği, çocukların bir kısmının akran zorbalığına maruz kaldığı tespit edilmiştir. Akran gruplarla beraber hareket eden çocukların kentte suç çetelerine dahil oldukları ve bu durumun çocukların rehabilitasyonunun sağlanmasını güçleştirdiği kanısına varılmıştır.

Ailelerin durumuna bakıldığında ise; bölgedeki terör olaylarından kaynaklı olarak Siirt'in civar köylerinden göç ettikleri ve ekonomik yoksunluk çektikleri görülmüştür.

Annelerin tamamının yaşadıkları bölgeye ilişkin olumsuz fikirleri bulunmaktadır. Oturulan bölgelere bakıldığında çocuklara yönelik sosyal donatı alanlarının bulunmadığı ve çocukların boş zamanlarını değerlendirecek korunaklı ortamların yaratılmadığı görülmektedir. Bu durum özellikle okuldan kopmuş çocukların boş zamanlarını değerlendirmek açısından önemli bir eksikliktir.

Çocukların okumasına ilişkin ailelerin olumsuz tutum ve yargıları bulunmamaktadır. Ekonomik yoksunluk ve eğitimsizlik gibi sebeplerden dolayı, süreçten çabuk kopmaktadırlar. Ailelerin eğitime verdikleri değer değişkenlik göstermektedir. Bazı aileler çocuklarını okutmak için çaba sarfetmemektedir, bazı aileler ise sadece okumaya istekli çocukları okutmaya çalışmaktadır. Birkaç aile ise bütün çocuklarını okutmak için çaba sarfetmektedir. Çocukların okudukları okul çevresi sosyo-ekonomik düzeyi düşük insanlardan oluşmakta ve çocuklar suç davranışını okulda da öğrenebilmektedir. Anneler çocuklarının eğitimden kopma nedenini okuldaki diğer çocuklara ve okulların başarı seviyesinin düşük olmasına bağlamaktadır. Ailelerin bir kısmında üniversite okuyan çocuklar bulunmaktadır. Üniversite okuyan ve okul başarısı yüksek olan çocukların, tamamının kız çocuğu olduğu dikkat çekmektedir. Bu durumun kentteki ataerkil aile yapısından kaynaklı olarak kız çocuklarının daha korunaklı yetiştirilmesi ile ilintili olduğu düşünülmektedir.

Mükerrer suça sürüklenmiş çocukların okul başarısının düşük olması nedeniyle, aileleri tarafından çalıştırılmak üzere iş yerlerine çırak olarak verilmektedir. 11 çocuğun fırınlarda, kaynakçılarda, meyve sebze halinde, elektronik eşya tamirciliğinde, mobilyacıda, oduncuda ve sanayide farklı işlerde çırak olarak çalıştıkları, ancak bu durumun süreklilik arz etmediğine ulaşılmıştır. Anneler, çocukların çalıştıkları işlerde gelirlerini düzenli amadıklarını, sigortasız çalıştırıldıklarını ve kötü muameleye maruz kalması sebebiyle çocukların çalışmak istemediğini belirtmektedir. Bunun dışında çocuklar gelir elde etmek için çalışmak yerine hırsızlık yapmayı tercih etmektedirler.

Çocuklarının kurdukları arkadaşlıklar aileler tarafından onaylanmamaktadır. Çocuklarının suça sürüklenmesinin en büyük nedeni ‘yanlış arkadaşlık ilişkileri’ olarak yorumlanmaktadır. Çocukların ilk zamanlar, arkadaşlık kurdukları kişileri yakın çevrelerinden seçmekte, zaman içinde ailenin tanımadığı kişilerle görüşmeye başlamaktadır.

Annelerin tamamı erken yaşta evlendirilmiştir. Evlilik kararları evdeki baba, abi, amca gibi erkekler tarafından verilmiştir. Annelerin evlenmesindeki en temel belirleyici ilk olarak başlık parası, ikinci olarak akrabalık ilişkileridir. Kadınların bir kısmı kök ailelerinden şiddet görmüştür. Anne ve babaların eğitim düzeyi düşüktür. Bu durum ailenin çocuğu ile sağlıklı iletişim kurmasının önünde engel teşkil edebilmektedir. Çok çocuklu aile yapısı mevcuttur. Ortalama çocuk sayısı 8.5'tir. Bu oran, Türkiye ortalamasının çok üzerindedir. Kadınlar hayatlarının büyük bir dönemlerini gebeolarak geçirmektedir. Bu durum kadının sorumluluğunun artmasına verdiği çocukları ile ilgilenememesine neden olmaktadır. Çocuklara gerekli ilgi ve özenin gösterilme olasılığını azaltmakta, çocukların ihmal edilmesine neden olmaktadır. Bir kısım aile, babanın kök ailesi ile beraber yaşamaktadır. Çok çocuklu aile yapısına, bir de geniş aile yapısı eklenince, annelerin evin gündelik işlerinden kaynaklı olarak çocuklarını ihmal ettikleri ve sorumluluklarını yerine getiremedikleri sonucu ortaya çıkmaktadır. Sosyo-ekonomik olarak da güç durumda olan aileler çocuklarının en temel ihtiyaçlarını bile karşılayamamaktadır. Ailelerin tamamına yakınının yakın sosyal çevresinin de sosyo-ekonomik düzeyi kendilerine yakın ve denk olduğundan, kimseden destek alamamaktadırlar. Ailelerde kadınlara evdeki düzeni sağlamak ve çocukların bakımını üstlenme rolü verilmiştir. Bunun dışında çocuklarla ve aile ile ilgili kararlarda kadınlara söz hakkı verilmemekte, düşük bir azınlıkta ikincil olarak söz hakkı verilmektedir. Annelerin kendi rızaları dışında evlendirilmesi ve evlilik hayatları boyunca söz haklarının olmayışı, annelerin kaderci bir yaklaşım içerisine girmesine sebep olmaktadır.

Yaşanılan konutun bulunduğu mahalleler suç ve sapma davranışlar açısından risklerle içiçedir. Ailelerde suça sürüklenmiş çocuk dışında suç öyküsü olan bireyler bulunmaktadır. Bu durum çocuğun suça aşına olmasına ve bunu meşrulaştırmasına sebep olmaktadır. Suç öyküsü olan diğer bireylerin, hırsızlıktan elde ettikleri gelir, diğer bireyler açısından bu durumun özenilmesine sebep olmaktadır.

Ayrıca ailelerin oturdukları bölgelerde sosyal hizmet kurumlarının bulunmaması çocukları koruyucu-önleyici hizmetlerden yoksun bırakmaktadır. Ülkemizde ve bölgede onarıcı adalet programlarının eksikliği görülmekte ve bu durumun, çocuğun okul çağındaki sorunlarının büyüyerek çözümsüz bir hale gelmesine sebep olduğu düşünülmektedir. Onarıcı adalet programlarının yurt dışında koruyucu ve önleyici hizmetler sırasında da

kullanıldığı, özellikle iyileşme çemberinin problem davranışı olan çocuklar ile çalışırken etkili olduğu görülmektedir.

Çocuklar hakkında alınan tedbirler işlevsel olmamakla beraber, çocuğu suç davranışından alıkoymamaktadır. Bu tedbirler, hiçbir çocuğa uzun süreli ve düzenli olarak uygulanmamakta ve bu yüzden de sağlıklı sonuçlar vermemektedir. Madde bağımlısı olan çocuklara yönelik kent koşullarındaki imkanların son derece kısıtlı olduğu ve ailelerin kendi kaderine terk edildikleri görülmektedir. Birçok sosyal sorunla aynı anda mücadele etmeye çalışan ailelerin bu konuda bilgisiz ve eğitimsiz olması durumun daha da güçleşmesine sebep olmaktadır.

Verilen tedbirlerin mahkeme ve kurumlarca sağlıklı bir şekilde takip edilmediği, bu durumun çocuklarda tekrar eden suç davranışı karşısında ailenin yalnız kalmasına sebep olduğu görülmektedir. Anneler, cezaevi koşulları hakkında yeterli bilgiye ve donanımına sahip değildir. Çocukları üzerinde otorite kuramadıklarından ve çocukları ile sağlıklı iletişim kuramadıklarından, çocuğun bir başka otorite tarafından yönlendirilmesi veya yönetilmesine sessiz ve seyirci kalmaktadır.

Anneler, çocuğun aile ile beraber kaldığı dönemde her an suça sürüklenmesi ile ilgili kaygı taşımaktadır. Bu yüzden, cezaevlerini korunaklı ve güvenli bir yer olarak algılamaktadırlar. Çocukların cezaevinde bulundukları süre içerisinde ulaşılabilir olmaları da çocuklarının cezaevinde olmasını evde olmasına tercih etmelerine tercih edilmektedir. Anneler evde çocukları ile baş edememekte ve çocuklarının cezaevinde düzeleceğine inanmaktadır. Ancak ceza evinden çıktıktan sonra da çocuğun suça sürüklenmesi, çocuğun rehabilite edilemediğini göstermektedir. Bu durum annelerin çocukları ile ilgili kendilerini daha çaresiz hissetmelerine sebep olmaktadır.

Suçta sürüklenen çocukların soruşturma ve kovuşturma sürecine dahil olmalarının ardından, suç davranışlarında artmaların olduğu, cezaevlerinde tutulananların ise zaman içinde yeni suç türlerini öğrendiğini ve pekiştirdiğini ortaya koymaktadır.

Çocuklar hakkında yazılan raporlar ve tedbirleri uygulayan meslek elemanlarının farklı dallarda eğitim almış kişilerden oluştuğu ve bir kısmının çalışma yapılan alan ile ilgili yeterince yetkin olmadığı düşünülmektedir. Bu durumda çocuğun ve ailenin ihtiyaçlarının gözden kaçabildiği görülmüştür. Tedbirlerin yapılandırılmış bir süreç

kapsamında uygulanmadığı ve mevcut tedbirler ile ilgili bir müdahale planı yapılmadığı dikkat çekmektedir.

Araştırma kapsamında öneriler şu şekilde belirtilebilir;

- Terör veya başka nedenlerden kaynaklı olarak köylerinden göç etmiş ailelerin şehir hayatına adaptasyonunu sağlayacak uygun sosyal hizmet modelleri belirlenmelidir.
- Yapılan araştırmalar çocuğun kolluk kuvvetleri ve güvenlik güçleri ile temas ettiği andan itibaren, suç davranışını tekrarladığını ortaya koymuştur. Bu yüzden bir çocuğun suça ilk sürüklendiği andan itibaren, sürecin aile, çocuk, sosyal hizmet ve güvenlik güçlerini odak alan bir model tasarlanmalı, çocukların suça sürüklendiği ilk anda sürece aileler ve sosyal hizmet programları daha fazla dahil edilmelidir.
- Bölgenin geleneksel yapısından kaynaklı erken yaşta zorla evlilik, görücü usulü ve isteksiz evliliklerin önüne geçilmeli, kadınların ve çocukların hakları korunmalı, bu konuda gerekli cezai işlemler uygulanmalıdır.
- Çocuk alanında çalışan her kurum, bünyesinde bulunan çalışanlara kapsamlı ve nitelikli hizmet içi eğitimler vermeli ve alan çalışanlarının donanımlı hale gelmesi sağlanmalıdır. Suça sürüklenmiş çocuk ve mükerrer suç olgusu çok boyutlu olarak ele alınmalı ve kurumlar arası işbirliği sağlanmalıdır. Bu konuda çalışacak meslek elemanlarının lisans eğitimi dışında eğitimler ile uzmanlaşması sağlanmalıdır. Personelin nitelik ve nicelik bakımından desteklenmesinin yanı sıra sosyal inceleme raporları bu alanda eğitim almış sosyal hizmet uzmanlarınca yazılmalıdır.
- Çocuklar hakkında alınan tedbirlerin bir müdahale planı kapsamında uygulanması sağlanmalıdır. Bu tedbirlerin düzenli bir şekilde uygulanması için makemelerce denetimi sağlanmalıdır.
- Yerel yönetimlere suça sürüklenmiş çocukların rehabilitasyonu konusunda sorumluluk verilerek sürece dahil edilmeli, çocuklar için oyun parkları ve spor tesisleri gibi merkezlerin kurulmasına ön ayak olmalıdır. Çocukların boş zamanlarını etkili ve verimli bir şekilde değerlendirebileceği ve uygun rol modeller ile karşılaşabileceği sosyal donatı alanları oluşturulmalı, bu yerlerde spor, sanat, kültür, müzik etkinlikleri düzenlenmelidir. Çocuklar için etüt merkezleri ve kreş

gibi denetimli alanlar oluşturulmalıdır. Böylece annelerin çocuklarını takip etmesi kolaylaşacaktır.

- Çocukların aileleri, çocuk bakımı ve eğitimi ile ilgili daha donanımlı hale getirilmeli, aile planlaması hakkında daha yoğun çalışmalar yapılmalıdır. Bu konudaki hizmetlerin ulaşılabilir hale getirilerek, bölgede ‘toplum merkezleri ve aile danışma merkezleri’ gibi kuruluşların kurulması, yaygınlaşması ve nitelikli hale getirilmesi sağlanmalıdır. Suça sürüklenen çocukların içinde bulunduğu sosyal çevre, aile ortamı ve yaş dönemine ilişkin özellikler göz önünde bulundurulmalı ve çocuğun durumuna özel uygun müdahaleler ile yaklaşılmalıdır.
- Sosyal güvenceleri olmadan yaşamak zorunda olan ailelerin, sosyal güvenlik kapsamında çalışması sağlanmalıdır. Böylece ailelerin karşı karşıya kaldığı riskler en aza indirgenmelidir.
- Suça sürüklenmiş çocukların ve ailelerinin toplumdaki dışlanmasının önüne geçerek, aileyi ve çocuğu toplumla bütünleştirecek ve kaynaştıracak hizmetlere ağırlık verilmeli, bu konuda toplumsal bir bilinç oluşturulmalıdır.
- Eğitimden kopma aşamasında olan çocukların erken tespit edilerek, çocuğun okul ile ilişkisi güçlendirilmelidir. Suça sürüklenmiş çocukların eğitim hayatları ile olan bağlarının kopmaması ve okul başarısını arttırmak için okullarda aileler ve öğretmenler ile iletişimin sağlanması ve kuvvetlendirilmesi sağlanmalı, okul sosyal hizmetinin yaygınlaştırılması gerekmektedir. Bunun için okul sosyal hizmeti yapılandırılmalı, geliştirilmeli, yaygınlaştırılmalı ve alanda çalışacak uzmanlar yetiştirilmelidir. Özellikle bu gibi sosyal sorunlar ile iç içe olan okullara bu konuda öncelik verilmelidir.
- Çocukların özgürlüğünden yoksun bırakılması kararı zorunlu olunmadıkça alınmamalı, zorunlu görüldüğü hallerde çocuğu cezalandıran değil, topluma uyumunu sağlayan ve rehabilite eden hizmet programları uygulanmalıdır. Denetimli serbestlikten yararlanan çocuklar zorunlu olarak spor, sanat ve kültür aktivitelerine dahil edilmeli, böylece boş zamanlarının değerlendirilmesi sağlanmalıdır.

- Çocuğun yeni davranış modelleri kazanması ve problem davranıştan uzaklaşmasını sağlayacak aşamalı müdahale programları oluşturulmalı ve bu programlar çocuğa yönelik yatılı hizmet veren kurumlarda uygulanmalıdır.
- Madde bağımlısı olan çocukların tedavisini sağlayacak kurumlar yaygınlaştırılmalı, bu konu da aileler ve çocuklar desteklenerek, bu kurumlarda sağlıklı bir tedavi süreci geçirmesi sağlanmalıdır. Bu kurumlar kentlerde ulaşılabilir ve işlevsel olmalıdır. Çocukların bu kurumda bulundukları süre içinde karşılaşılabilecekleri her türlü riskin önüne geçilmelidir.
- Bu çalışma mükerrer suç olgusu ile karşı karşıya kalmış çocukların anneleri ile gerçekleştiriler, sorun annelerin gözü ile değerlendirilmiştir. Ancak mükerrer suç olgusu ile karşı karşıya kalmış çocuklar ve babaları ile ilgili çalışma yapılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Adalet Bakanlığı, (2016). Çocuk Denetimli Serbestlik Hizmetleri, Bilgi Notu.

Adler, A. (2014). Yaşamın Anlamı ve Amacı(11.Baskı). (K. Şipal, Çev.). Ankara/İstanbul:Say Yayınları.(1985).

Agnew, R. (2001). Building on the Foundation of General Strain Theory: Specifying the Types of Strain Most Likely to Lead to Crime and Delinquency. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 38 (4): 319-361.

Ağırgötüren, B. (2006). Malatya Kentinde Çocuk Suçluluğu. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Akduman, G. G., Akduman B., Cantürk G. (2007). Ergen suçluluğunda bazı kişisel ve ailesel özelliklerin incelenmesi. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı Çocuk İstismarı Araştırma Birimi, Ankara. (42):156-161.

Akers R. (2000) Criminology Theories, 3. baskı, California: Roxbury Published

Altuner, T. (2009). *Kentleşme Bağlamında Göçün Yol Açtığı Toplumsal Sorunlar*.Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. ve Yıldırım, E. (2010). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı* (6. Baskı). Sakarya: Sakarya Yayıncılık.

Attepe Özden, S. ve İçağasıoğlu Çoban, A. (2014). *Adalet Sisteminde Yeni Bir Yaklaşım: Onarıcı Adalet Uygulamaları*, Türkiye’de Adalet Sistemi ve Adli Sosyal Hizmet.

Avcı, M. (2009).*Çocuk Suçluluğunun Toplumsal Nedenleri(Erzurum İli Örneği)*.Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Avcı, M. (2011). Yazgının Yokluğunda Suçun Varlığı Meselesi ya da Ailenin Parçalanmasının Suçla İlişkisi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15 (1): 121-140.

Aytaç Doğan, P. Çocuk Mahkemeleri. 05.05.2016, <https://www.sosyalhizmetuzmani.org>.

Bal, H. (2004). Çocuk Suçluluğu (Kavramlar-Kuramlar-Saha çalışmaları), 1. Baskı, Isparta: Fakülte Kitapevi.

Benda, B. B. & Tollet, C.L. (1999). A Study Of Recidivism Of Serious And Persistent Offenders Among Adolescents. *Journal Of Criminal Justice*. 7(2).

Balci, H. (2011). *Çocuk Suçluluğu ve Toplumsal Nedenleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Burgess, E. (1974). The Chicago area project, The Basic Writings of Ernest W. Burgess, ed. By. Bogue, Donald J. Chicago: University of Chicago Press, 1974.

Burkay, S.(2008). Teorik Çerçeve ve Suç Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar. 2(4):8.

Canatan, K. ve Yıldırım, E. (2013). Aile Sosyolojisi (4. Baskı). İstanbul: Açılım Kitap.

Cankurtaran Öntaş, Ö. (2008). Çocuk Adalet Sistemi ve Çocuk-Polis İlişkisi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*. 19(2).

Coşar, Y. (2005). Kentleşen Türkiye’de Çocuk Suçluluğu. *TBB Dergisi*, (56), 281-327. 08.04.2016, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2005-56-112>.

Cottle, C.C., Lee, R.J., & Heilburn K. (2001). *The Prediction Of Criminal Recidivism In Juveniles-A Meta Analysis*, *Criminal Justice and Behaviour*. 28(3). 367-394.

Çoğan, O. (2006). *Çocuk Suçluluğunun Nedenleri ve Edirne Ceza Mahkemelerinde Açılan Davaların Bu Yönden İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Demirbaş, T.(2001). *Kriminoloji* 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Demirbaş, T. (2005). *Kriminoloji*, 2. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Dinç, A. (2013). *Çocuk Suçluluğunda Ailenin Rolü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Dolu, O. (2010). *Suç Teorileri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Dönmezer, S.(1943). “Garp Memleketlerinde ve Memleketimizde Çocuk Suçluluğunun Umumî İnkişafı”, İş-Felsefe, Ahlâk ve İhtimaiyat Mecmuası-Cumhuriyetin XX nci Yılında Çocuk Meselesi, 34 (9), İstanbul.

Dönmezeri, S.(1997). Sahir, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, 3. Cilt. 11.Baskı. İstanbul. 02.06.2016.<http://e-akademi.org/makaleler/yyasar-2.htm>

Durkheim, E. (1994) *Sosyolojik Metodun Kuralları*, çev. Enver Aytekin, İstanbul: Sosyal Yayınları.

Duyan, V. (2010). Sosyal Hizmet Temelleri, Yaklaşımları, Müdahale Yöntemleri (1. baskı), Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği

Efe, M. (2008). Çocukların Cezai Sorumluluğu. Yayınlanmamış Yüksek Lisans TeziSelçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Erdoğan, F. (2010). Kanunla İhtilafa Düşmüş Çocuklar ve Çocuk Suçluluğuna Etki Eden Sosyo-Ekonomik Faktörler. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü*.

Ereş, F. (2009). Toplumsal Bir Sorun: Suçlu Çocuklar ve Ailenin Önemi. *Aile ve Toplum Dergisi*, 5 (17), 88-96.

Eserpek, A. (1993). Monografik Bir Çalışma “Şirince Köyü Araştırması”. İzmir: Ege Üniversitesi Araştırma Fon Saymanlığı, Proje No: 002.

Farrington, David, P., (1992), “Criminal Career Research in the United Kingdom”, *British Journal of Criminology*, 32, 521-536

Gendreau, P., Little, T. & Goggin, C., (1996). “A Meta-Analysis Of The Predictors of Adult Offender Recidivism: What Works!”, *Criminology*, (4)4.

Göç, L. (2006). Çocuk Suçluluğu ve Polisin Yaklaşımı. Yüksek Lisans Projesi. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı.

Gökçearsan Çifçi, E.(2008). Kapkaç Suçundan Hüküm Giyenlerin, Sosyo-Demografik Özellikleri, Sosyal Dışlanma Süreçleri, Suç ve Diğer Sapma Davranışlar Açısından İncelenmesi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı. Doktora Tezi.

Gökçearsan Çifçi, E.(2009). Kapkaç Suçundan Hüküm Giyen Yetişkinlerin Sosyo-Demografik Özellikleri ve Sapma Davranışlar Açısından İncelenmesi. Toplum ve Bilim Dergisi. (11)5.

Gökçearsan Çifçi, E. (bt.). Onarıcı Adalet ve Sosyal Hizmet İlişkisi II. Atatürk üniversitesi Açıköğretim Fakültesi, Adli Sosyal Hizmet Ders Notları.

Gölcüklü, F. (1962). Türkiye’de Çocuk Suçluluğu Hakkında Bir Araştırma. Ankara: Sevinç Matbaası.

Glueck, S. ve Glueck, E. (1950). *Unravelling Juvenile Delinquency*. New York: Harvard University Press.

Güler, A. Halıcığlu, M. B. ve Taşgın, S. (2013). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin yayınları.

Gürsel, (ÖZSÖZ) C.(1997). 13-19 Yaş Grubunda Suça Eğilimin Araştırılması. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Işık, H. (2006).Çocuk Suçluluğu ve Okullarla İlişkisi,Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD) Cilt 7, Sayı 2, 287-299.

İçağasıoğlu Çaban, M. A. ve Bulut, I.(2016).*Cinsel İstismara Uğramış Ergen Kızlarla Grup Odaklı Sosyal Hizmet Uygulaması*. Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi. 1(1).

İçli, T. (2004). *Kriminoloji*, Ankara: Martı Yayınları.

İçli, T. (2007). *Kriminoloji*, (7. Baskı), Ankara: Martı Yayıncılık.

İl, S. (2003). *Adli Sosyal Hizmet*. T Klin J Psychiatry, (4), 144-145.

İlik, B. ve Türkmen Z. (1994). *Sokaktan Ustalığa*. Ankara: ILO/IPEC.

İpek, A. (2010). Suça Sürüklenen Çocukların Okul Dönemlerinin İncelenmesi ve Bu Dönemde Barındırdıkları Risk Faktörlerinin Belirlenmesi: Ankara, İstanbul ve İzmir Jandarma Çocuk Merkezleri Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü Güvenlik Bilimleri Anabilim Dalı.

Kamer, V.K. (2013). Çocukların Suça Sürüklenmesine Neden Olan Faktörler İle İlgili Sosyolojik Teoriler.TAAD, Yıl:4(12).

Karabulut, S. (2006). *Suçlu Çocukların Türkiye Profili*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karataş, Z.(2015). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*.Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi,1(1),62-80.

Kaya, A. (2007).*Eğitim Psikolojisi*(6.baskı). Ankara: PegemA Yayınları.

Kızılcılık, S. (1996), *Sosyoloji Teorileri-3*, İzmir: Saray Kitapevleri.

Kızmaz, Z. (2004). Öğrenim Düzeyi ve Suç: Suç Okul İlişkisi Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 14(2), 291-319.

Kızmaz, Z. (2005). Sosyolojik Suç Kuramlarının Suç Olgusunu AçıklamaPotansiyelleri Üzerine Bir Degerlendirme, Cumhuriyet Üniversitesi,Sosyal Bilimler Dergisi 29(2).

Kızmaz, Z. (2006). *Cezaevi Müdavimleri İnatçı Suçlular* (1. Baskı). Ankara: Orion.

Kızmaz, Z. (2007). Mükerrer Suçlulukla İlintili Değişkenler, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. Cilt:17(2), 227-249.

Köseoğlu, M. (2011). *Çocuk Suçluluğunda Arkadaş Çevresinin Rolü*.Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı.

Kunt, V. (2003). Çocuk ve Suç. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Antropoloji Ana Bilim Dalı.

Kurt, M. (2011). Mükerrirlere Özgü İnfaz Rejimi ve Denetimli Serbestlik Tedbiri. TAAD, Cilt:2, 2(2), 205-221.

Kurtuluş, A., Salman, N., Günbet, G., Boz, B., Cenger, C.D. ve Acar, K. (2009). Denizli İlinde 12-15 Yaş Arasındaki Suça Sürüklenen Çocukların Sosyodemografik Özellikleri. Pamukkale Tıp Dergisi.

McCord, J., (1977). "A Comparative Study of Two Generations of Native Americans", *Theory in Criminology*, (Ed. F. Meier), S. 83-92, Beverly Hills, CA: Sage.

Muncie, J.&McLaughlin, E. (2001). The Problem of Crime. United Kingdom: Sage Publications.

Nilsson, A. (2003), "Living Conditions, Social Exclusion and Recidivism Among Prison Inmates", *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 4: 57-83.

Onur, B. (2004). Gelişim Psikolojisi (Yetişkinlik, Yaşlılık, Ölüm). Ankara:İmge Kitapevi, 380.

Ögel, K. (2014). Çocuk, Suç ve Bireyselleştirilmiş İyileşme. *Türkiye’de Çocuklar İçin Adalet*, 6-7

Öntaş, Ö. ve Akşit, B. (2006). Çocukların Gözüyle Suça Yönelme Nedenleri ve Sonrası: Çocuk Tutukevinde Yapılan Bir Çalışma. *Hukuk ve Adalet*, 138-144.

Özbay, Ö. (2004). Yaş, adolesan suçları ve sosyal bağ teorisi. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 1, 53-76.

Özbey, Ö. (2010). Suçta Tekerrür ve Mükerrirlere Özgü Güvenlik Tedbirleri. TBB Dergisi. (88), 55-106.

Özkalp, E. (2010). Sosyolojiye Giriş(18. Baskı). Ankara: Ekin.

Polat, O. (2000). Adli Tıp. İstanbul: Der Yayınları

Polat, O. (2001). Çocuk ve Şiddet. İstanbul: Der Yayınları.

Polat, O. (2004).Kriminoloji ve Kriminalistik Üzerine Notlar, Ankara: Seçkin Yayınları.

Pranis, K. (2004). The Practise and efficacy of restorative justice. Journal of Religion & Spirituality in Social Work: Social Thought, 23(1-2), 133-157.

Rodham, H. (bt.). “Children Under The Law”, Children’s Rights The İnternational Library of Essays on Rights. 29-30

Sarpdağ, M. (2004). Çocuk suçluluğunun nedenleri. *Çağın Polisi Dergisi*. (36). 03.02.2016. <http://caginpolisi.com.tr>

Seydlitz, R. ve Jenkins, P. (1998). The influence of families, friends, schools andcommunity on deliquent behavior.*Deliquent Violent Youth Theory and Interventions*, 53-97.

Shoemaker, D. J. (2010). *Theories of Delinquency: An Examination of Explanations ofDelinquent Behaviour* (6. Baskı). United States of America: Oxford University Press.

Siegel, L.& Senna, J.(1981). *Juvenile Delinquency, Theory, Practice and Law*, Mineseto,

Simourd, L.& Andrews, D. A. (1994), “Correlates of Delinquency: A Look at Gender Differences”, *Forum on Corrections Researchs*, 6: 26-31.

Straus, M. A. ve Stewart, J. H. (1999). *Corporal Punishment by American Parents: National Data on Prevalence, Chronicity, Severity, and Duration, in Relation to Child and Family Characteristics*. Clinical Child and Family Psychology Review, 2 (2), 55-69.

Soyaslan, D. (1996).*Kriminoloji (Suç ve Ceza Bilimleri)*, 1. Baskı, Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi.

Şahinli, K. (2012). Çocuk Suçluluğuna Sebep Olan Ailesel Faktörler: Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Bulunan Tutuklu ve Hükümlü Çocuklar Üzerine Bir Çalışma. *Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Caza Adaleti Ana Bilim Dalı*.30.

Tarımeri, N. (2007). Çocuk Koruma(ma) Kanunu, Ankara: SABEV.

Taşdöven, H. (2000). *Çocuk Suçluluğu Olgusunda Polisin Yeri ve Çocuk Hakları Sözleşmesi Bağlamında Uygulamaların Değerlendirilmesi*. Polis Dergisi. 6(23).46-62.

Teker, K. (2010). Suçlu Çocuklarda Sosyo-Demografik Özellikler ile Ebeveyn Tutum Algısının Çocuk Suçluluğuna Katkısı. *Çocuk Sağlığı Ve Hastalıkları A.B.D. Sosyal Pediatri Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 47.

Thornberry, T. P., & Krohn, M. D. (1997). Peers, drug use and delinquency. In D. M. Stoff, J. Breiling, & J. D. Maser (Eds.), *Handbook of antisocial behavior*. New York:Wiley. 221.

Topçuoğlu, T. (2014). Çocuk Suçluluğu ve Gelişimsel(Risk Odaklı) Suç Önleme. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16(Özel Sayı I):217-226.

Tor, H. (2010). Türkiye'de Çocuk İşçiliğinin Boyutları, ZfWT Vol. 2, No. 2, Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Aile ve Tüketici Bilimleri Eğitimi Bölümü – Ankara.

Tural Hesapçıoğlu, S. Bilginer, Ç. Kandil, S. (2013). Ergenlikte tekrarlayıcı suç işleme, Alprazolam ve diğer madde bağımlılıkları birlikteliği. *S.D.Ü. Tıp Fak. Derg.* 2013;20(2)/66-71.

Uluğtekin, S. Baykara Acar, Y. Ve Cankuntaran Öntaş, Ö.(2004). Çocuk Adalet Sisteminde Sosyal İnceleme Raporları(Sir) ve Gözetim Raporlarının Yeri. *Tbb Dergisi*(53). 36-39

Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu Web Sayfası (<http://www.ifsw.org>) 03.06.2016.

Uygur, T. (2006). Aile Hukuku Ders Notları.

Ümit, E. (2006). Kentte Suça Karışmış Çocuklarda Toplumsal Ortam Ve Ceza Ehliyeti Araştırmaları. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

van Wormer, K. (2009). 'Restorative Justice as Social Justice for victims of Gendered Violence: A Standpoint Feminist Perspective', *Social Work* 54(2):107-116.

Winfree T. Abadinsky H. (2003), *Understanding Crime*, USA: Wadsworth.

Yavuzer, H. (1990). *Çocuk ve Suç*, 5. Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yelesdağ, H. (2006). *Ceza Hukukunda Çocuk Kavramı ve Cezai Sorumluluğun Belirlenmesindeki Kriterler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*(6. Baskı) Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım , A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (9. Baskı) Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, B. (2010). Sanık Konumundaki Çocukların Genel Özelliklerinin Değerlendirilmesi ve Çocuk Suçluluğunda Çözüm Önerileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Yücel, M. T.(2004).*Kriminoloji*, (1.baskı), İstanbul: Umut Vakfı Yayınları.

Zastrow, C. (2013). Sosyal Hizmete Giriş, (1. Baskı), (Ed. Durdu Boran Çiftçi), Ankara: Nika Yayınevi.

Zengin,E., Kesgin, M.(2013). Yerel Yönetimlerin Çocuk Suçluluğunun Önlenmesi ile İlgili Diğer Kurumlar ile Etkileşimi.Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. (37).

www.unicef.org.tr*Kolaylaştırıcılar İçin Vaka Temelli Eğitim Kitabı*. Çocuk Adalet Sistemi Çalışanları Eğitim Kitabı. 11.05.2016.

www.cocukhizmetleri.aile.gov.tr/data/544e2471369dc318044059a0/ÇODEM%20YÖNETMELİK%20RESMÎ%20GAZETE.pdf 03.06.2016.

EK 1.

GÖRÜŞME FORMU

“Ek-1: Mükerrer Çocuk Suçluluğuna Annelerin Bakışı: Siirt Örneği Araştırması
Görüşme Formu Soruları”

“Bu araştırma suça sürüklenmiş çocuklarınız ile ilgili yaşadığınız süreci ortaya koymak, çocuğunuzun ve ailenizin eğitim öyküsünü saptamak ve sizin çocuğunuzun mükerrer olarak suç işlemenizi nasıl algıladığınızı değerlendirmek için yapılacaktır. Araştırmada gizlilik kuralları gereği isimleriniz, kimlik bilgilerinizin ve adresiniz kesinlikle kullanılmayacaktır. Araştırma kesinlikle adli ve idari hiçbir kurum, kuruluş ve olayla alakalı değildir. Sorulara vereceğiniz cevaplar konunun sağlıklı bir şekilde değerlendirilmesi ve çok yönlü bir şekilde ortaya konması açısından önem taşımaktadır. Yapılacak olan bu çalışma yapmakta bulunduğum yüksek lisans tezim için bilimsel amaçlarla kullanılacaktır.”

SORULAR

1. Sizi biraz tanıyabilir miyiz? Bana aileniz hakkında biraz bilgi verir misiniz? (Nasıl evlendiniz, kaç çocuğunuz var?... gibi)
2. Çocuğunuzun eğitim durumu ve okul öyküsü hakkında bilgi verir misiniz? Nasıl bir eğitim hayatı oldu?
3. Çocuğunuzun arkadaş çevresini tanıyor musunuz? Kurduğu arkadaşlıklar hakkında ne düşünüyorsunuz?
4. Eşinizle ve çocuklarınızla evde ne tür sorunlar yaşarsınız? Sizce bu sorunları yaşamamanızın nedeni ne?
5. Çocuğunuz ile ilgili bir sorun olduğunda bunu sizlerle paylaşır mı? Var olan sorunu gidermek için aile bireyleri neler yapar?
6. Çocuğunuzla ilgili sorun yaşadığınızda bunu nasıl çözmeye çalışıyorsunuz?
7. Evde çocuğunuz dışında suça sürüklenmiş birey var mı? Varsa çocuğunuzun suça sürüklenmesinde nasıl bir etkisi olduğunu düşünüyorsunuz?
8. Çocuğunuzun ilk suça sürüklenme öyküsünü anlatır mısınız? Nasıl bir süreç yaşadınız?

9. Çocuğunuz ile ilgili baş edemediğınız bir sorun yaşadığınızda başvurabileceğiniz kurum, kuruluş ve sivil toplum örgütlerinden destek alıyor musunuz? Şimdiye kadar nerelere başvurdunuz?
10. Çocuğunuzun suça sürüklenmesinin önlenmesi için ne tür girişimleriniz oldu?
11. Çocuk suçlarının önlenmesinde size en fazla yardımcı olan kurum veya kuruluş hangisiydi?
12. Sizce çocuğunuz suç işlemeye iten sebepler nelerdir?
13. Çocuğunuzun suç işlemesinin önlenmesi için sizce yapılması gerekenler nelerdir?

EK 2. GÖRÜŞME ÖRNEĞİ

Sizi biraz tanıyabilir miyiz? Bana biraz aileniz hakkında bilgi verir misiniz?(Nasıl evlendiniz, kaç çocuğunuz var?.. gibi)

Ben 16 yaşındaydım. Biz Bitlis'te oturuyorduk. Amcamın kızının düğünü oldu,biz düğüne gittik. Sonra eşimin babası da bizim akrabamız , babamın amca çocuğu oluyor. Düğünde millete benim evlenme çağında bir oğlum var demiş. Sormuşlar benim oğlum var kızı olan var mı diye, uzaktan da akrabayız. Onlar Baykan'da oturuyordu. Senelerce görüşmemişler, ben de tanımıyordum. Beni söylemişler babasına, geldiler istemeye ben 16 yaşındaydım. Ben istemedim başlarda, sonra annemler zorladı. Akrabamızlar, baban söz vermiş geri dönemez dedi. Bende tamam dedim. Bir sene olmadan gelip beni götürdüler. Kocamı düğünden önce sadece bir kere gördüm. Evlendik. Keşke hayatımda hiç evlenmeseydim. Babamlar bana sahip çıkmadı. Büyükler karar verdi, biz evlendik. 9 tane çocuğumuz var şimdi. Birgün huzur mutluluk görmedim. Keşke hiç evlenmeseydim. Ama babam, ailem bana sahip çıkmadı. Büyükler karar verdi, bende geldim kaderimi yaşadım. Ama şimdi ne bir büyüğüm var başımda ne bişey, bu çocuklarla bir başıma bu haldeyim.

Çocuğunuzun eğitim durumu ve okul öyküsü hakkında bilgi verir misiniz? Nasıl bir eğitim hayatı oldu?

Çocuğum ilkokuldayken çok başarılıydı. Kocamın işleri iyi değil bizde bu mahallede oturuyoruz. Çocuğumda bu mahallenin çocuklarına takıldı. Burada ki okulda hiç iyi değil, öğretmenler hiç iyi değil, çocukları dövüyorlardı. Mahalledeki çocuklar çok pisti. Terbiyesizdi. Küçük çocuklar sürekli küfür ediyordu. Bacağım kadar çocukların küfürlerini duyunca ben utanıyordum. Anneleri babaları başıboş bırakmış. Bir gün çocukken oğlum okuldan gelince altına yapmıştı. Ben hiç o günü unutmuyorum. Sonra çocuk günden güne okuldan koptu, ne yaptıysan gönderemedim. Zaten abileri de okumadı. Kocamda hiçbir gün ilgilenmedi. Bende tek başıma yetemedim. Daha 9-10 yaşındaydı, okuldan bizi arıyordular çocuğunuz okuldan kaçıyor diye... Biz okula gönderiyorduk, okulda biliyorduk. Sonra bir gün dedim niye böyle yapıyorsun, bana dedi ben okula gidiyorum. E benim küçük çocuklarım vardı gidip bakamıyordum da, ilkokulu zor bitirdi.

Ortaya kaydettik hiç gitmedi. Orta biri iki ay okudu, sonra hiç gitmedi. Kafasını derslere vermiyordu. Kafasını verse aklı çalışıyor. Ama o rahatını seviyor.

Çocuğunuzun arkadaş çevresini tanıyor musunuz? Kurduğu arkadaşlıklar hakkında ne düşünüyorsunuz?

Mahalleden iki çocukla konuşuyor bazen görüyorum. Ama valla hepsini tanıyorum desem yalan. O konuştukları çocuklar da zaten okula gitmiyorlar, serseridirler, sigara içiyorlar, terbiyesizdirler. Benim oğlumda gidiyor onlarla arkadaşlık kuruyor, onlarla konuşuyor. Sanki benim oğlum serseri değil benim oğlumda aynı onlar gibi domuz olmuş. Ne sözümüzü dinliyor. Ne bizi sayıyor, ne bir derdini bize açıyor. Allah bize sabır versin. Ben ne bileyim arkadaşlarını, arkadaşları insan olsaydı, benim oğlum insan olsaydı bize böyle mi yapacaktı. Kendine böyle mi yapacaktı. İnsan gibi doğru dürüst olacaktı. Düzgün insanlarla konuşacaktı. Okulunu okuyacaktı. Babası abileri adam değil. Oda onlar gibi benim derdim sanki birdir. Ben sana ne anlatayım.

Eşinizle ve çocuklarınızla evde ne tür sorunlar yaşarsınız? Sizce bu sorunları yaşamamanızın nedeni ne?

Bizim evimizde her şey sorundur. Geçim sıkıntımız var. Evimizi görmüyorsun başımıza yıkılacak. Temizliyoruz temizliyoruz toprak pislik. Hayatımız yok. 200 tı kira veriyorum. Aha halimiz budur. Zaten eşim, eşim beni hiç saymıyor. Başka kadınların peşinden gidiyor. Eşim erkek olsaydı, adam olsaydı, çocuklarına sahip çıkacaktı. A yine gitmiş 10 gündür yok. Allah bilir nerededir. Ne bize para veriyor, ne bir şey. Bana diyor git. Annem babam sahip çıkmıyor. Ben nereye gideyim benim dokuz çocuğum var. Sosyalden 400 para alıyorum. Onu da söylemiyorum, yoksa onu da alacak elimden. Onunla geçiniyorum. Bizim sorunumuz sanki bir. Benim eşim adam değil çocuklarım hepsi serseri olmuş, babalarının yolundadır. Sanki ben düzgünüm, bende onların elinde salak gibi oldum. Öyle yaşıyorum ölümümü bekliyorum. İki küçük çocuğuma kıyamıyorum. Onları nereye bırakacam. Küçüktürler bir günahları yok onların, bizim günahımızı çekiyorlar. Benim eşim baba olmadı ki hiç birine, ne bana eş oldu ne de çocuklarıma baba olabildi. E zaten çocuklarda cahiller ne olacak, hepsi gitti bi kötü yola saptı gitti. Taki biz bu hale gelene kadar.

Çocuğunuz ile ilgili bir sorun olduğunda bunu sizlerle paylaşır mı? Var olan sorunu gidermek için aile bireyleri neler yapar?

Şimdiye kadar bu çocuk bu yaşına kadar gelmiş, bana bir kere derdini açmamış, ne bana ne kardeşlerine zaten büyük abisi de aynı onun gibidir. Birbirlerinin yolundan gidiyorlar. Çocukken yine iyiydi, edebiliyordum onlara, şimdi hepsi benim kadardır. Bir şey olunca polisten duyuyorum. Zaten son iki senedir doğru dürüst eve de gelmiyor ki. Gelse de kavgadır, dövüştür. Abisiyle hiç birbirlerine edemiyorlar. Aynı ikisi de birbirinin yolundadır. Bazen abisi onu temiz dövüyor. İçim rahat ediyor. Ama adam olmuyorlar ki, bende bırakmışım onları. Ne yapıyorlarsa yapsınlar. Ben tek başıma hiç birşeyle başedemiyorum. Babalarıyla da sürekli kavga ediyoruz. O da bir şey yapamıyor çocuklara. Babalarını bile döverler zaten, artık hiç kimse bir şey yapamazki. Yaşlı annesi var eşimin bizimle kalıyor. Ben ağlıyorum, o ağlıyor derdimi onunla paylaşıyorum. Ama o da yaşlı kadın ne yapsın... Ne oğluna söz geçirebiliyor. Ne bu çocuklara bir şey diyebilir. E zaten başka büyük yok diğer çocuklar küçük hiç kimseye faydaları yok daha, onlarında psikolojisi iyice bozuldu bu ortamda, ev ev gibi değil ki, biz aile gibi değiliz ki, birbirine zarar veren aile olur mu hiç? Bizim evde kimsenin kimseye acıması merhameti yoktur ki.

Çocuğunuzla ilgili sorun yaşadığınızda bunu nasıl çözmeye çalışıyorsunuz?

İkisi de benim kadardır. Beni dinlemiyorlar ki, konuşuyorum hiç beni takmıyorlar. Nasıl çözmeye çalışıcaz ben kendim 2 sefer polisi aramışım. Bir sefer evde birbirlerine bıçak çekmişlerdi, ben edemedim onlara komşular yetiştirdi. Ben artık hiçbir şeylerine edemiyorum. Ben eşimle sorunlarımızı çözemiyorum. Çocuklarınkini zaten tek başıma hiç edemem. Oğullarım ikisi de madde kullanıyor. Ben hastaneye başvurdum. Sosyale gittim. Kaç sefer karakola gittim. Kaç sefer bu eve polis geldi. hiç bişey değişmedi. Herşey aynı devam ediyor. Bu çocukları tedavi etseydik belki biraz huzur olacaktı. Çözüm olacaktı evimizde ama bunlar deli gibi de değiller. Bilmiyorsun ki onlara nasıl davranacaksın. Deli olsaydılar ben onlara doktora gidip ilaç yazdıracaktım bakacaktım. Ama bunlar deli de değil. Ne bize faydaları var, ne kendilerine, ne de millete...

Evde çocuğunuz dışında suça sürüklenmiş birey var mı? Varsa çocuğunuzun suça sürüklenmesinde nasıl bir etkisi olduğunu düşünüyorsunuz?

Büyük oğlumda aynı onun gibidir. Bu beş senedir evde sorun, huzursuzluk bitmemiş. Babalarıyla başta sürekli kavga ediyordu, bu büyüğü. Babasından hep para istiyordu. Babası da vermiyordu. Lisedeydi, gençti, sigara kullanıyordu, okulda arkadaşlarının durumu iyiydi, lisede kavga etmiş. Bir gece eve gelmedi, polis geldi kapıyı çaldı. Dedi sizin çocuğunuz bir çocuğu bıçaklamış. O zaman aldılar onu hapse koydular, sonra bıraktılar. Sonra zaten biz sorunca da bize hep kafa tuttu. Okulu bıraktı serseri oldu. Milletin evine hırsızlığa gidiyormuş. Öyle bazen bakıyordum cebinde para altın, soruyordum nerden buldun. Bana kızıp bağırıp gidiyordu. O gece eve gelmiyordu. Aha bu küçüğü de ona baktı. Gördü cebinde hep para var. Kendine kıyafet, ayakkabı alıyor. Aynı onun gibi domuz oldu. Korkuyorum birine sebep olacaklar, milletinde günahı bizim boynumuza düşecek. Ben birkaç sefer babası gelince anlattım. Babası dedi sen benim oğluma karışma erkek adamdır. Babası arka çıktı o gün, a bu gün istese de edemiyor. Zaten biz bir şey deyince gidiyorlar evden 10 gün 15 gün kayboluyorlar, görünmüyorlar. Şimdide yoklar en son belki 1 ay önce gördüm küçüğünü, abiside bi 20 gündür yok. Ama abisi küçüğünü çok dövüyor hırsızlık yapınca bu pislikleri yapınca ama kendisi yapıyor. Küçük oğlumda hep ondan etkilendi, gitti aynı ona benzedi. Hep kendilerinden üstündekilere baktılar. Okusaydılar zaten bir yere gelecektiler, her istediklerini alıp, yiyip, giyecektiler. Ama benim çocuklarım helali seçmedi. Hep o zengin arkadaşların içinde kala kala onlarla yarıştılar. Onlara yetişmeye çalıştılar. E biz zengin değiliz ne olacak, hırsızlığa başladılar. Oğlum gitti arkadaşlarına baktı. Bu küçüğü de gitti abisine baktı. Keşke sadece onunla kalsaydı. Kızım da onlara çekti. Gitti madde kullandı. Deli gibi olmuştu. Ben onların arasında kafayı yedim. Kızım çok şükür bıraktı. Şimdi madde de kullanmıyor. İşine gidip geliyor. Avm de tezgahtardır. Büyük abisi onu çok dövdü, korktu o yolu bıraktı o. Ama bu küçüğünde işe yaramadı. Abisi dövdükçe iyice arsız oldu. Daha çok dışarı kaçtı, hiç eve gelmemeye başladı. Aynı aynı abisi oldu.

Çocuğunuzun ilk suça sürüklenme öyküsünü anlatır mısınız? Nasıl bir süreç yaşadınız?

Bir gün polisler eve geldi dedi çocuğunuz birinin motorunu çalmış, 2 sene evveldi. Eve kağıt geldi. Dedik ona bu nedir ne kağıdıdır. Dedi ben bir şey yapmamışım. Arkadaşlarım gitmiş yapmış, benim suçuma atıyorlar. Biz dedik belki öyledir. Bir şey demedik, sonra ceza falan da almadı. Oturdum konuştum onunla, dedim oğlum bak sen abini babanı görüyorsun, arkadaşlarına dikkat et. Aynı abin gibi olacan, hayatın olmayacak. Dedi ben bir şey yapmamışım. Aynı ay bir kağıt daha geldi, polis geldi.

Sosyalden memur geldi. Ben yine konuştum dedim oğluma yapma, yapma ben ona edemedim. Her geçen gün daha kötü oldu. Biz fakiriz sahibimiz, sahip çıkamız yok. Ben cahilim, okutmadılar nereye gidecem bilemedim. Bu çocuğun hakkını kimden soracam bilemedim. Bazen düşünüyorum diyorum devlet onları hapse koysun, ben en azından bilecem nerdedir. Devletin elindedir. Bazen acıyorum, çocuklarımın da aynı anaları gibi bahtı karadır.

Çocuğunuz ile ilgili baş edemediğiniz bir sorun yaşadığınızda başvurabileceğiniz kurum, kuruluş ve sivil toplum örgütlerinden destek alıyor musunuz? Şimdiye kadar nerelere başvurdunuz?

Kızım valla birkaç kez sosyalden çağırdılar. Ben babasına dedim git, gitmedi. Bende gitmedim. Ama büyüğü madde kullanıyordu ya o zaman bir sürü hastaneye gittim. Evde bir şey olursa, kavga dövüş, polisi arıyorum. Ama valla onlarda artık diyor bıkmışsınız sizden. Başka bir şey bilmiyorum ben, ceza evine büyük oğlumu koydular oraya gittik. Oğlum madde kullanıyor kaç sefer hastaneye gittim dedim onu alın bir şey yapın onlarda bir şey yapmadı. Dediler bu büyük çocuğum için 18ini doldurmuş biz bir şey yapamayız. Ben ne bileyim kızım. Bir tane uzak akrabamız İstanbul'da doktordur. Dedi yolla çocuğunu buraya ben sahip çıkacam tedavi ettirecem. Yolladım onu İstanbul'a oradan da kaçtı geri geldi buraya. Ben başka ne yapacam o akrabamıza karşıda boynum eğildi. Daha başka ben ne yapayım. Başka bir yer bilmiyorum. Hangi kapıyı biliyorsam gittim çaldım. Dedim yeter ki bu evde huzur olsun, biz aç, susuz, çıplakta kalsak önemli değil. Ama işte hangi kapıyı çaldıysam derdimin dermanını bulamadım.

Çocuğunuzun suça sürüklenmesinin önlenmesi için ne tür girişimleriniz oldu?

Babasıyla konuştum. Bir gece bir temiz dövdü. Annemlere babamlara söyledim. sosyalden gelenlere de söyledim. Daha ne yapalım. Hayvan olsaydı anlamıştı. Abisi o kadar dövdü, ama abisine dedi sen ne yapıyorsan ben de onu yapıyorum. Haklıdır valla, bende dert bir değil ki... Kapıya gelen her polisediyorum onları alın bir daha serbest bırakmayın. Onlarda almıyorlar.

Çocuk suçlarının önlenmesinde size en fazla yardımcı olan kurum veya kuruluş hangisiydi?

Ben kuruluş bilmiyorum. Bazenleri polisler geliyordu. Bir de o sosyalden bir kız gelmişti. Hepsi o kadar. Bize kim neden yardım etsin? Ben kendi çocuğuma edemiyorum. Millet ne yapsın? Devlet ne yapsın? Biz fakiriz kim bizim gözümüzün içine bakacak?

Sizce çocuğunuzu suç işlemeye iten sebepler nelerdir?

Vallahi en başta babası, abesi, bu mahalle, okul, bizim bu fakirliğimiz... Benim oğlum hiç böyle değildi. O günden sonra iyice söz dinlemez oldum. onun o babası parayı alıp, şikayetten vazgeçti ya! Ben bir daha bu çocuğu tanıyamadım. zaten şimdi büyüdü kazık kadar olmuş, polisler ona edemiyor, biz nasıl edelim?

Çocuğunuzun suç işlemesinin önlenmesi için sizce yapılması gerekenler nelerdir?

Babasının düzgün bir işi olsaydı, ben okusaydım. Bizde zenginler gibi olsaydık. aklımız başımızda olsaydı. Bilecektik nerde ne var. Bu çocuğu doktora da götürürdük her yere de götürürdük. bilirdik hangi devlet kapısından ne isteyeceiz. Şimdi ne biz bir şey biliyoruz gidip soralım. Ne kimse halimizi biliyor, gelip bizi sorsun. Kocam başka kadınların peşine gidiyor. Çocuklarım milletin evine giriyor diyorlar. Korkuyorum, bir gün birisine zarar verecekler, birisi onlara zarar verecek. Ben ne bileyim. Keşke devler onları hapse koysaydı. bilecektim neredeler, ne yiyorlar, ne içiyorlar, nerde yatıyorlar, nerde kalkıyorlar. Bizim kaderimizdir bu. Allah bizim yardımcımız olsun. Kaderdir bu, nasıl önleyelim. Ben isterdim(ister miydin) çocuklarım böyle olsun. Kocam böyle olsun. Ama kader!

GÖRÜŞME ESNASINDAKİ GÖZLEM

Annenin iletişime ve paylaşıma açık olduğu, çocuklarının durumu için çözüm arayışında olduğu ancak tükenmişlik yaşadığı, kullanabileceğini düşündüğü bütün hizmetlere başvurduğu ancak sonuç alamadığı için umutsuzluk yaşadığı ve evi terk etme eğilimde olduğu, buna rağmen evdeki sorumluluklarını aksatmadığı evin tertipli ve düzenli olduğu gözlemlenmiştir. Annenin derin bir çıkmaz yaşadığı ve psikiyatrik tedaviye ihtiyaç duyduğu kendisi tarafından dile getirilmiştir. Annenin mevcut durumla başedebilmek için kaderci bi yaklaşım sergilediği görülmüştür.